

Adviesrapport

Gedragscode Wet Natuurbescherming voor ProRail

Onderdeel Soortbescherming, Bestendig beheer en onderhoud, Kleinschalige ruimtelijke ingrepen

Opdrachtgever

ProRail

Status

Concept

Colofon

Titel

Gedragcode Wet Natuurbescherming voor ProRail

Subtitel

Onderdeel Soortbescherming, Bestendig beheer en onderhoud, Kleinschalige ruimtelijke ingrepen

Projectcode	Datum	Status
20-004	16 december 2020	Concept

Auteur(s)

R. Apperloo & M. van der Sluis

Modellering & GIS

-

Tweede lezer

Kernteam Gedragcode Wet natuurbescherming:

- Hans Verkerk (ProRail)
- Mariette van Rooij (ProRail)
- Harm van Dijken (ProRail)
- Michel van den Bogaert (ProRail)
- Pieter Cornelis (ProRail)

Opdrachtgever

ProRail

©Ecogroen bv

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt, mits onder vermelding van bron en status.

Apperloo, R & M. van der Sluis (2020). Gedragcode Wet Natuurbescherming voor ProRail. Onderdeel Soortbescherming, Bestendig beheer en onderhoud, Kleinschalige ruimtelijke ingrepen. Rapport 20-004. Ecogroen bv Zwolle.

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
1.1 ProRail en de Wet natuurbescherming	7
1.2 Doel van de gedragscode	7
1.3 Handelen vanuit de eigen verantwoordelijkheid	8
1.4 Juridische onderbouwing van deze gedragscode	8
1.5 Leeswijzer	10
2. Reikwijdte en geldigheid van de gedragscode	12
2.1 Afbakening geldigheid	12
2.2 Geldigheid bij bestendig beheer en onderhoud	12
2.3 Geldigheid bij kleinschalige ruimtelijke ingrepen	13
2.4 Afwijken van de gedragscode	14
2.5 Geen gebruik maken of gebruik maken van een andere gedragscode	15
2.6 Geldigheid bij Natura 2000-gebieden / Natuurnetwerk Nederland	15
2.7 Calamiteiten	15
2.8 Onvoorziene omstandigheden	16
3. Proces	18
3.1 Algemene uitgangspunten	18
3.2 Verantwoordelijkheden ProRail en opdrachtnemer	18
3.2.1 Algemeen	18
3.2.2 Regulier beheer en onderhoud	20
3.2.3 Kleinschalige ruimtelijke ingrepen	24
3.3 Evaluatie & monitoring	27
4. Voorzorgsmaatregelen beheer	28
4.1 Maaien en klepelen van kruidachtige vegetaties op land (gras, ruigte, riet en pioniervegetatie)	28
4.2 Begrazing	31
4.3 Schonen van watergangen en maaien van oevers	32
4.4 Baggeren van wateren	37
4.5 Werkzaamheden aan houtige opstanden	40
4.6 Onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen, kasten en kunstwerken	45
4.7 Onderhoud aan en vervangen van leidingen en kabels op bestaande tracés, inbouw en reparatie	47
50	
4.8 Onderhoud aan harde oevers	50
4.9 Vervanging, reparatie en onderhoud aan hekken, afrasteringen, rasters, terreinmeubilair en (spoorspecifieke) faunavoorzieningen	54
4.10 Onderhoud van paden, wegen en ballastbed	58
4.11 Herstellen en herprofileren van spoortaluds en -bermen na (dreigende) schade door zoogdieren en invasieve planten	60
4.12 Weren en verwijderen van (beginnende) ooievaarsnesten van bovenleidingportalen	65

5.	Voorzorgsmaatregelen kleinschalige ruimtelijke ingrepen	68
5.1	Het kappen of rooien van houtige begroeiing in het kader van projecten of achterstallig onderhoud	68
5.2	Werkzaamheden in watergangen in het kader van projecten of achterstallig onderhoud	75
5.3	Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten	82
5.4	Slopen of renoveren gebouwen en kunstwerken in het kader van projecten	88
	Bijlagen	94
	Bijlage 1 - Begrippenlijst	95
	Bijlage 2 - Wet Natuurbescherming	98
	Bijlage 3 - Soorten waarvoor de gedragscode geldt	101
	Bijlage 4 - Toelichting beheermaatregelen	108
	Bijlage 5 - Toelichting kleinschalige ruimtelijke ingrepen	113

Voorwoord

Voor u ligt de Gedragscode Soortenbescherming van ProRail op basis van de Wet natuurbescherming (hierna: de Gedragscode). Met deze Gedragscode legt ProRail vast hoe wordt geborgd dat men zorgvuldig omgaat met in het wild levende beschermde planten en dieren bij bestendig beheer en onderhoud en kleinschalige ruimtelijke ingrepen. Door te werken volgens de Gedragscode verkrijgen opdrachtnemers voor een deel van de werkzaamheden vrijstelling. Hierdoor hoeven ze geen individuele ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aan te vragen. De minister van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft in 2021 goedkeuring gegeven aan deze Gedragscode van ProRail. *U kunt de exacte datum hiervan vinden in het goedkeuringsbesluit.*

Veel werkzaamheden van ProRail worden uitgevoerd door marktpartijen. Hierbij is de strategie van ProRail om opdrachten op een functioneel niveau te specificeren en opdrachtnemers op deze manier veel uitvoeringsvrijheid te geven. Daarnaast past ProRail bij onderhoudswerkzaamheden prestatiegerichte contractbeheersing toe. Hierbij toetst ProRail risico-gestuurd het functioneren van het kwaliteitsmanagementsysteem van de opdrachtnemer. De opdrachtnemer is zelf verantwoordelijk om conform dit kwaliteitssysteem vast te stellen dat hij aan alle wettelijke en door ProRail nader uitgewerkte verplichtingen/randvoorwaarden voldoet, inclusief de voorwaarden uit de Gedragscode. Deze Gedragscode sluit aan op de hiervoor omschreven werkwijze van ProRail. De wijze van toetsing door ProRail past binnen de prestatiegerichte contractbeheersing.

Het gebruik van de Gedragscode zorgt voor sterke vermindering van administratieve lasten en voor kortere proceduretijden. Het werken met de Gedragscode biedt alleen een garantie voor een zorgvuldige omgang met planten en dieren, als deze altijd op de juiste wijze wordt toegepast. ProRail zal dus toezicht moeten houden op het juiste gebruik van de Gedragscode.

Deze Gedragscode bevat een duidelijke vermelding van rollen en taken en is goed afgestemd op de werkwijze van ProRail. De relevante wijzigingen in wet- en regelgeving en nieuwe jurisprudentie zijn erin verwerkt. Deze Gedragscode vindt zijn grondslag in de op 1 januari 2017 in werking getreden Wet natuurbescherming (Wnb).

De Gedragscode is toepasbaar voor beheer en onderhoud, maar ook bij kleinschalige ruimtelijke ingrepen.

ProRail kan nu aan de slag met de gedragscode. Indien ProRail of haar opdrachtnemers bij bepaalde werkzaamheden niet aan de gedragsregels kan voldoen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd. Het is aan ProRail om te bepalen of een ontheffingsaanvraag nodig is. In alle gevallen is het noodzakelijk de naleving van de gedragscode goed te documenteren, zodat aangetoond kan worden dat volgens de gedragscode is gehandeld. Dit geldt overigens ook voor de aannemers die in opdracht van ProRail werken.

De gedragscode biedt ruimte voor maatwerk, toegesneden op de lokale situatie en de soort waar het om gaat. Voorwaarde is dat onderbouwd kan worden dat geen afbreuk wordt gedaan aan het duurzaam voortbestaan van populaties beschermde soorten. De gedragscode biedt deze ruimte van flexibiliteit en maatwerk door middel van de inschakeling van een ecologische deskundige.

Natuurvriendelijk werken hoort bij maatschappelijk verantwoord handelen. Ecologische doelstellingen zijn onlosmakelijk verbonden met het duurzaam beheer van de hoofdspoorweginfrastructuur.

De goedkeuring van deze gedragscode geldt in beginsel voor een periode van vijf jaar. RVO is voornemens om in 2023 alle goedgekeurde gedragscode opnieuw te evalueren op gewijzigd beleid en regelgeving, zo ook de gedragscode van ProRail. Tevens evalueert ProRail tussentijds de doeltreffendheid en werkbaarheid van de gedragscode. Op basis hiervan zal de Minister van LNV na die periode een besluit nemen over verlenging van de goedkeuring. De gedragscode moet dus gezien worden als een levend document, dat te zijner tijd moet worden geëvalueerd en bijgesteld.

.....,
ProRail B.V.

1. Inleiding

1.1 ProRail en de Wet natuurbescherming

ProRail B.V. heeft als spoorbeheerder de publieke taak om het Nederlandse spoorwegnet te beheeren en te onderhouden. Dagelijks wordt het spoor intensief gebruikt door reizigerstreinen en goederentreinen. ProRail is daarbij verantwoordelijk voor het verdelen van de ruimte op het spoor, het regelen van het treinverkeer, het bouwen en beheeren van stations en het aanleggen van nieuwe sporen. Daarnaast is ProRail verantwoordelijk voor het onderhoud en beheer van de bestaande hoofdspoorweginfrastructuur om de veiligheid, functionaliteit en het doelmatig gebruik van het spoor te kunnen garanderen.

ProRail voert de werkzaamheden aan het spoor niet zelf uit. Voor het uitvoeren van de onderhoud-, verbouwing- of vernieuwingswerkzaamheden aan het spoor zijn gecertificeerde spooraanneemers gecontracteerd. ProRail ziet erop toe dat deze werkzaamheden naar behoren worden uitgevoerd.

Onderdeel van de hoofdspoorweginfrastructuur zijn de spoorbermen. ProRail beheert circa 5.400 hectare aan spoorbermen. Deze spoorbermen hebben primair een functioneel doel maar kunnen daarnaast ook ecologisch waardevol zijn. De bermen en sloten vormen voor veel soorten planten en dieren een belangrijk leefgebied en hebben als verbindend element een grote rol in de uitwisseling van soorten tussen leefgebieden. Ook voor veel in de Wet natuurbescherming beschermde planten- en diersoorten hebben de spoorbermen een belangrijke functie.

De Wet natuurbescherming ziet toe op de duurzame instandhouding van dier- en plantensoorten in Nederland. Deze wet kent een aantal verbodsbepalingen, waarvoor ontheffing mogelijk is. Onder bepaalde voorwaarden zijn sommige handelingen ook mogelijk zonder ontheffing. Bepaalde verboden activiteiten zijn namelijk van de ontheffingsplicht vrijgesteld als gewerkt wordt volgens een door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) goedgekeurde gedragscode. Dit document presenteert de gedragscode Wet natuurbescherming, onderdeel soortbescherming in het kader van bestendig beheer en onderhoud en kleinschalige ruimtelijke ingrepen.

1.2 Doel van de gedragscode

De gedragscode bevordert de structurele inbedding van soortbescherming in het handelen van ProRail en haar opdrachtnemers en schept duidelijkheid vooraf. De kans op een probleemloze voortgang van de uitvoering van werkzaamheden neemt daardoor toe.

De gedragscode Wet natuurbescherming stelt ProRail in staat gebruik te maken van de vrijstellingsmogelijkheden die de Wet natuurbescherming biedt. Door te werken volgens een door de Minister van LNV goedgekeurde gedragscode:

- is ProRail voor een groot deel van de werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud en kleinschalige ruimtelijke ingrepen vrijgesteld van een ontheffingsaanvraag soortbescherming;
- is het aanvragen van een ontheffing voor deze werkzaamheden dus niet aan de orde, en
- vervalt daarmee een groot deel van de procedurele onzekerheid die met het aanvragen van ontheffingen is gemoeid.

1.3 Handelen vanuit de eigen verantwoordelijkheid

De gedragscode vormt samen met informatie over het voorkomen van soorten de basis voor de handelswijze van ProRail en haar opdrachtnemers bij haar werkzaamheden. Bij het plannen van werkzaamheden betreft ProRail de kennis over het aanwezig zijn, de kwetsbaarheid en de ontwikkelingsmogelijkheden van de juridisch beschermde dier- en plantensoorten. ProRail zorgt ervoor dat natuurschadelijke handelingen zo veel mogelijk worden voorkomen. Wanneer dit niet mogelijk is, worden schade beperkende ('mitigerende') maatregelen getroffen. Deze gedragscode geeft hieraan invulling. ProRail laat hiermee zien dat zij haar verantwoordelijkheid neemt voor haar rol bij de soortenbescherming.

Waar de Wet natuurbescherming ook een algemene zorgplicht oplegt (artikel 1.11) ten aanzien van individuele planten en dieren, geldt het naleven van deze gedragscode als een belangrijke invulling daarvan.

1.4 Juridische onderbouwing van deze gedragscode

In bijlage 2 van voorliggende gedragscode is een omschrijving gegeven van het juridische kader van de Wet natuurbescherming. De werkzaamheden die in deze gedragscode in de voorgeschreven werkwijze en gedragsregels worden benoemd, behoren tot of worden uitgevoerd ten behoeve van de aan ProRail wettelijk opgedragen taak op grond van artikel 16 van de Spoorwegwet. ProRail moet zorgen voor de kwaliteit, betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de hoofdspoorweginfrastructuur (artikel 16 lid 1a Spoorwegwet). Daarvoor is beheer en onderhoud aan de hoofdspoorweginfrastructuur noodzakelijk. Soms vraagt het spoor om een meer ingrijpende vernieuwing, zoals het vervangen van versleten spoorstaven of dwarsliggers. Dergelijke werkzaamheden zijn te bestempelen als 'kleinschalig ruimtelijke ingrepen' (de begrippen 'bestendig beheer en onderhoud' en 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' worden in paragraaf 2.2 en 2.3 verder toegelicht). Al deze werkzaamheden van ProRail zijn nodig ter bescherming van de hoofdspoorweginfrastructuur en om een veilig en functioneel infrastructureel spoorwegnetwerk ook voor de toekomst te behouden.

Voor het uitvoeren van werkzaamheden waarbij gehandeld wordt conform een goedgekeurde gedragscode volgens artikel 3.31 van de Wet natuurbescherming, kunnen deze werkzaamheden alleen worden uitgevoerd als er geen andere bevredigende oplossing is én aan een wettelijk belang uit artikelen 3.3, 3.5 en 3.10 van de Wet natuurbescherming kan worden voldaan. Deze belangen komen overeen met de belangen uit de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. De belangen van de verschillende werkzaamheden in deze gedragscode zijn:

- In het belang van de openbare veiligheid (artikel 3.3 lid 4b onder °1, artikel 3.8 lid 5b onder °3 & artikel 3.10 lid 2 Wet natuurbescherming);

- In het belang van de volksgezondheid (artikel 3.3 lid 4b onder °1, artikel 3.8 lid 5b onder °3 & artikel 3.10 lid 2 Wet natuurbescherming);
- In het belang van de bescherming van wilde flora en fauna (artikel 3.3 lid 4b onder 4; artikel 3.8 lid 5b onder °1 & artikel 3.10 lid 2 Wet natuurbescherming);
- Dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (artikel 3.8 lid 5b onder °3 & artikel 3.10 lid 2 Wet natuurbescherming);
- In het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden of van kleinschalige bouwactiviteiten, met inbegrip van het daarop volgende gebruik van het gebied of het gebouwde (artikel 3.10 lid 2a Wet natuurbescherming);
- In het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer (artikel 3.10 lid 2f Wet natuurbescherming).

Openbare veiligheid (alle soorten)

Het is de taak van ProRail om een veilig en functioneel infrastructureel spoorwegennetwerk in Nederland te garanderen. ProRail is continu bezig om de veiligheid te verbeteren en aanpassingen te doen aan het spoor, zodat het de spoorweginfrastructuur voldoet aan de meest recente veiligheidseisen en regelgeving. De spoorbermen vragen bijvoorbeeld periodiek om beheer en onderhoud van het groen, zodat de treinmachinist altijd goed zicht heeft op de spoorbaan. Daarnaast is de spoorbaan zelf ook aan slijtage onderhevig. Jaarlijks laat ProRail daarom spoorse elementen van de spoorbaan vernieuwen (zoals spoorstaven, dwarsliggers of het ballastmateriaal) door erkende spooraannemers, zodat het spoor weer aan de kwaliteit- en veiligheidseisen voldoet. Deze maatregelen zijn van groot belang om de (verkeers)veiligheid van passagiers, treinpersoneel, omwonenden, gebruikers van het omliggend wegennet, medewerkers van ProRail en spooraannemers te garanderen. Daarnaast is van belang dat het risico op het voorkomen van calamiteiten/ ongelukken tot een minimum beperkt wordt. Daarmee dient de gedragscode de openbare veiligheid.

Volksgezondheid (alle soorten)

Door werkzaamheden als de aanleg en onderhoud van geluidswerende constructies wordt ernstige overlast/ gezondheidsklachten voor omwonenden voorkomen/ beperkt. Ook sanering van asbesthoudende materialen in gebouwen en sanering van bodemverontreinigingen op ProRailterreinen in de nabijheid van drinkwatergebieden dienen de volksgezondheid.

Bescherming van wilde flora en fauna (alle soorten)

Bij beheer en onderhoud gaat het om steeds terugkerende werkzaamheden. Hierdoor dragen de werkzaamheden bij aan min of meer constante factoren die ertoe leiden dat de aangetroffen beschermde soorten ter plekke kunnen voortleven. Bij een correcte naleving van de gedragscode is gewaarborgd dat de betreffende activiteiten geen wezenlijk negatieve invloed zullen hebben op de juridisch beschermde soorten. De gedragscode verplicht tot gedegen onderzoek vooraf, waardoor bijzondere waarden tijdig in beeld zijn en beter kunnen worden beschermd. De gedragsregels verplichten voorts tot het informeren van de uitvoerenden, waardoor met meer zorg voor de natuur zal worden gewerkt. Daarmee dient de gedragscode de bescherming van de flora en fauna.

Dwingende redenen van groot openbaar belang (alle soorten, m.u.v. vogels)

Het spoorwegennetwerk heeft een zeer belangrijke functie voor reizigersvervoer en spoorgoederenvervoer. Alleen al de grootste reizigersvervoerder (NS) vervoert dagelijks zo'n 1,1 miljoen reizigers verdeeld over 4.500 treinritten. Daarnaast werd in 2018 ruim 41,5 miljoen ton aan goederen vervoerd over het Nederlandse spoor. ProRail realiseert jaarlijks een aantal (rijks)projecten zoals het aanleggen van nieuwe spoorwegen of het vergroten van de capaciteit op stations of

emplacementen om in te spelen op de groeiende behoefte aan vervoerscapaciteit. Daarmee wordt het in stand houden van het bestaande spoorwegennetwerk of het realiseren van spoorse projecten geschaard onder dwingende redenen van groot openbaar belang.

Ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (soorten van de bijlage bij de Wet natuurbescherming)

Projecten die nodig zijn om het bestaande spoorwegennetwerk in stand te houden of de realisatie van andere spoorse projecten vallen onder ruimtelijke inrichting en ontwikkeling.

Bestendig beheer en onderhoud (alle soorten, m.u.v. vogels)

Bestendig beheer en onderhoud betreft regelmatig terugkerend beheer of onderhoud dat al langere tijd plaatsvindt zonder dat deze activiteiten in de weg hebben gestaan aan de vestiging en het behoud van individuen van beschermde soorten in de gebieden waarin de activiteiten plaatsvinden. Bestendig beheer en onderhoud is gericht op het handhaven van de bestaande situatie.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft waar en wanneer de gedragscode mag worden gebruikt als vrijstelling van de verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming. Hierin wordt onder andere ingegaan op de begrippen als ‘bestendig beheer en onderhoud’ en ‘kleinschalige ruimtelijke ingrepen’ en de werkzaamheden die hier onder vallen. Het is belangrijk om dit verschil goed te begrijpen voor het correct kunnen toepassen van de gedragscode.

Hoofdstuk 3 beschrijft de rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen ProRail en de spooronderhoudsaannemers bij het toepassen van de gedragscode maar ook de processtappen en de producten die onderling van elkaar verlangd worden, zowel in de voorbereiding als in de uitvoering van de werkzaamheden. Het geeft aan hoe de naleving van deze gedragscode in de betrokken organisaties dient te worden geborgd.

Hoofdstukken 4 en 5 gaan concreet in op verschillende typen werkzaamheden en de daarbij in acht te nemen ecologische voorzorgsmaatregelen voor specifieke beschermde soorten of soortengroepen. Hoofdstuk 4 heeft betrekking op alle denkbare werkzaamheden die vallen ‘bestendig beheer & onderhoud’. Alle onderscheidenlijke beheer en onderhoud-activiteiten (zoals maaien van bermen, kappen van bomen of baggeren van spoorsloten) hebben een eigen paragraaf waarvoor specifieke voorzorgsmaatregelen zijn uitgewerkt. Hoofdstuk 5 beschrijft alle werkzaamheden die vallen onder ‘kleinschalige ruimtelijke ingrepen’ (zoals bijvoorbeeld bovenbouwvernieuwing of het plaatsen van hekwerken) en de daaraan gekoppelde ecologische voorzorgsmaatregelen.

De begrippen die in deze gedragscode worden gebruikt, staan uitgelegd in bijlage 1. In bijlage 2 is het wettelijk kader toegelicht. De te verwachten soorten die beschermd zijn onder de Wet natuurbescherming, onderdeel soortbescherming staan genoemd in bijlage 3. Bijlage 4 en 5 geven een toelichting op de respectievelijk de verschillende werkzaamheden die in hoofdstuk 4 en 5 zijn beschreven. Daarin wordt meer achtergrondinformatie gegeven wat de werkzaamheden precies behelzen.

2. Reikwijdte en geldigheid van de gedragscode

Dit hoofdstuk geeft aan op welke activiteiten van ProRail de gedragscode betrekking heeft.

2.1 Afbakening geldigheid

Deze gedragscode geldt uitsluitend als een vrijstelling van de verbodsbepalingen als genoemd in art 3.1 (vogelrichtlijnsoorten), art 3.5 (habitatrichtlijnsoorten) en art. 3.10 (andere soorten) van de Wet natuurbescherming. Het wettelijk kader met de verbodsbepalingen wordt verder toegelicht in bijlage 2 van deze gedragscode. Deze vrijstelling geldt voor ProRail en voor allen die in opdracht werken van ProRail en heeft een geldigheidsduur tot 1 juni 2023. De vrijstelling geldt uitsluitend voor de uitvoering van werkzaamheden in het kader van:

- Bestendig beheer en onderhoud.
- Kleinschalige ruimtelijke ingrepen.

Deze werkzaamheden worden in dit hoofdstuk benoemd en in bijlage 4 en 5 verder toegelicht. Het betreft werkzaamheden die ProRail uitvoert in het kader van haar wettelijk opgedragen taak als spoorwegbeheerder zoals vastgelegd in de Spoorwegwet.

De gedragscode geldt voor plant- en diersoorten die bescherming genieten vanuit de Wet natuurbescherming. In bijlage 3 staat een overzicht van de soorten die in en rond ProRailterreinen aanwezig kunnen zijn en waarvoor de Gedragscode van toepassing is. De gedragscode vervangt niet de benodigde vergunningen voor Natura 2000 gebieden (hoofdstuk 2 Wet natuurbescherming) en houtopstanden (hoofdstuk 4 Wet natuurbescherming).

De zorgplicht (artikel 1.11 Wet natuurbescherming) is altijd van toepassing.

2.2 Geldigheid bij bestendig beheer en onderhoud

De Wet natuurbescherming verstaat onder ‘bestendig beheer en onderhoud’ het gebruikelijke beheer en onderhoud zoals dat volgens de bestaande praktijk plaatsvindt (denk hierbij bijvoorbeeld aan het periodiek maaien van de vegetatie in de spoorbermen). Het gaat om beheer- of onderhoudswerkzaamheden die cyclisch plaatsvinden. De werkzaamheden zijn bedoeld om de bestaande situatie te handhaven. Werkzaamheden in het kader van achterstallig beheer vallen hier niet onder, maar vallen onder (kleinschalige) ruimtelijke ingrepen (bijvoorbeeld spoorsloten die wegens achterstallig onderhoud zijn dichtgegroeid met bomen en struiken). Nieuwe vormen van beheer en onderhoud, intensivering van beheer en onderhoud in omvang of frequentie en het gebruik van nieuwe technieken in het kader van deze activiteiten zijn niet aan te merken als bestendig als de verandering een substantieel en negatief effect heeft op een of meer juridisch beschermde soorten. Beheer met een langdurige cyclus (10 jaar of meer) kan ook onder bestendig beheer vallen, als daarmee de situatie gehandhaafd blijft.

Onderstaand volgt een opsomming van beheer- en onderhoudswerkzaamheden waarvoor de gedragscode geldt:

- Maaien en klepelen van kruidachtige vegetaties op land (gras, ruigte, riet en pioniervegetatie) (paragraaf 4.1)
- Begrazing (paragraaf 4.2)
- Schonen van watergangen en maaien van oevers (paragraaf 4.3)
- Baggeren van wateren (paragraaf 4.4)
- Werkzaamheden aan houtige opstanden (paragraaf 4.5)
- Onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen, kasten en kunstwerken (paragraaf 4.6)
- Onderhoud aan en vervangen van leidingen en kabels op bestaand tracé, inbouw en reparatie (paragraaf 4.7)
- Onderhoud aan harde oevers en andere voorzieningen in en langs het water (paragraaf 4.8)
- Onderhoud aan hekken, afrasteringen, wild- en geleiderasters en terreinmeubilair (paragraaf 4.9)
- Onderhoud van paden en wegen (paragraaf 4.10)
- Herstellen en herprofilen van spoortaluds en -bermen na (dreigende) schade door zoogdieren en invasieve planten (4.11)
- Weren en verwijderen van (beginnende) ooievaarsnesten van bovenleidingportalen (paragraaf 4.12)

In bijlage 4 is een toelichting opgenomen van beheer- en onderhoudswerkzaamheden waarvoor de gedragscode geldt.

Er zijn ook werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud die het gehele jaar kunnen worden uitgevoerd zonder dat een ontheffing of gedragscode nodig is, althans wanneer de zorgplicht in acht wordt genomen (en voorkomen wordt dat broedvogels hun nesten verlaten door ernstige verstoring). Het gaat om de volgende werkzaamheden:

- Schoffelen en aanplanten van borders en plantsoenen.
- Bestrijding van begroeiing en gladheidbestrijding op verhardingen.
- Het uitvoeren van onderzoek op ProRail-terreinen, zoals inventarisaties en monitoring van aanwezige dier- en plantensoorten. Beschermde diersoorten worden daarbij alleen gevangen als de onderzoeker beschikt over een geldige ontheffing Wet natuurbescherming.
- Het uitvoeren van een schouw van watergangen en spoorbermen e.d.
- Het uitvoeren van een schouw van voorzieningen (hekwerken, bebording etc).
- Slijpen spoorstaven.
- Ramen wassen van gebouwen.

2.3 Geldigheid bij kleinschalige ruimtelijke ingrepen

Onder kleinschalige ruimtelijke ingrepen worden werkzaamheden verstaan die regelmatig voorkomen én een projectmatig karakter hebben. Vaak zijn dit ingrijpende veranderingen zoals de aanleg of vernieuwing van infrastructuur of bebouwing (LNV, 2005). Hierbij kan een functieverandering

of verandering van de omgevingskwaliteit optreden (b.v. vegetatiestructuur, bodem, hydrologie). Voorbeelden van kleinschalige ruimtelijke ingrepen zijn bovenbouwvernieuingswerkzaamheden, het aanleggen van hekwerken of het aanleggen van een nieuwe duiker onder het spoor. Onder ruimtelijke ingrepen wordt ook verstaan het plegen van achterstallig onderhoud en renovatie, aangezien daarbij meestal sprake is van een functieverandering of een uiterlijke verandering van het gebied. De kleinschalige ruimtelijke ingrepen staan opgesomd in hoofdstuk 5 en zijn nader toegelicht in bijlage 5.

De Gedragscode is alleen van toepassing op ruimtelijke ingrepen als deze een repeterend karakter hebben en kleinschalig zijn. Met kleinschalige ruimtelijke ingrepen worden in deze Gedragscode plannen of projecten bedoeld die naar aard en omvang een zeer beperkte impact hebben op de lokaal aanwezige beschermde soorten en geen afbreuk doen aan de (lokale) gunstige staat van instandhouding van die soorten. Voor ruimtelijke ingrepen waarbij de lokale gunstige staat van instandhouding niet gegarandeerd kan worden - ter beoordeling van de ecologisch deskundige (zie kader 2.1) - is het aanvragen van ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk. Het is niet toegestaan grote projecten op te knippen in kleine 'deelprojecten' met het oogmerk de Gedragscode te kunnen toepassen.

De volgende werkzaamheden van ProRail kunnen op basis van de bovenstaande definitie worden gerekend tot kleinschalige ruimtelijke inrichting en ontwikkeling en vallen in ieder geval binnen de reikwijdte van deze Gedragscode:

- Het kappen of rooien van houtige begroeiing in het kader van projecten of achterstallig onderhoud (paragraaf 5.1)
- Werkzaamheden in wateren in het kader van projecten of achterstallig onderhoud (paragraaf 5.2)
- Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten (paragraaf 5.3)
- Slopen of renoveren van gebouwen en kunstwerken in het kader van projecten (paragraaf 5.4)

Kader 2.1 Definitie van een ecologisch deskundige

Onder een ecologisch deskundige verstaan wij een persoon die ecologisch advies verstrekt of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten en die schriftelijk aantoonbare ervaring en voor de activiteit relevante specifieke ecologische kennis heeft.

2.4 Afwijken van de gedragscode

De verschillende werkzaamheden en de daarbij behorende ecologische voorzorgsmaatregelen zijn uitgewerkt in hoofdstuk 4 en 5. Van deze maatregelen kan worden afgeweken, mits voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- In het project- of onderhoudsplan of ecologisch werkprotocol wordt overtuigend gemotiveerd dat de gekozen werkwijze voor de betreffende soort een gunstiger effect heeft dan de werkwijze die in de gedragscode is beschreven.
- De afwijking wordt door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) onderbouwd.
- De afwijking wordt getoetst door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) van ProRail.

Documentatie over de afwijking is altijd beschikbaar voor toezichthouders op de naleving van de wet (tot minimaal 3 jaar na afronding van de werkzaamheden). Als niet aan bovengenoemde

voorwaarden wordt voldaan, dan geldt de wettelijke plicht om bij het bevoegd gezag (in veel gevallen de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) een ontheffing aan te vragen.

2.5 Geen gebruik maken of gebruik maken van een andere gedragscode

Deze gedragscode is opgesteld specifiek voor werkzaamheden die door of namens ProRail worden uitgevoerd. De gedragscode is daarom alleen te gebruiken door partijen die onder regie van ProRail deze werkzaamheden uitvoeren.

Indien ProRail of haar opdrachtnemers kiezen om niet te handelen conform deze gedragscode en er is overtreding van de Wet natuurbescherming te verwachten, dan dient een ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd te worden.

2.6 Geldigheid bij Natura 2000-gebieden / Natuurnetwerk Nederland

De gedragscode geldt ook voor de uitvoering van beheer- of onderhoudswerkzaamheden en kleinschalige ruimtelijke ingrepen in Natura 2000-gebieden, maar vervangt niet de nodige vergunning van gebiedenbescherming. Wel kunnen voor de uitvoering van beheer- en onderhoudswerkzaamheden in een Natura 2000-gebied in het Natura 2000-beheerplan aanvullende voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen. Raadpleeg voor beheer in en in de directe omgeving van een Natura 2000-gebied altijd het Natura 2000-beheerplan: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/natura-2000-beheerplannen/>. Beoordeel (eventueel samen met een ecologisch deskundige) aan de hand van het beheerplan of de activiteiten zijn vrijgesteld van vergunningplicht.

Indien activiteiten niet in het Natura 2000-beheerplan zijn vermeld, niet zijn vrijgesteld of niet aan de aanvullende voorzorgsmaatregelen kan worden voldaan is een toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel Natura 2000 aan de orde. In sommige gevallen, wanneer negatieve effecten niet zijn uit te sluiten, geldt een vergunningplicht.

2.7 Calamiteiten

Zeer acute bedreigingen van de veiligheidssituatie gelden als overmacht en vallen niet onder vrijstelling van de Gedragscode. De Spoorwegwet spreekt van 'situaties van gevaar' als de fysieke integriteit en het veilig en doelmatig gebruik van de hoofdspoorweginfrastructuur in het gedrang komen. Wanneer in verband met calamiteiten, in het belang van de algemene veiligheid onvoorzien werkzaamheden moeten plaatsvinden die geen uitstel kunnen velen, wordt daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk zorgvuldig gewerkt zoals in deze gedragscode wordt gedefinieerd (hoofdstuk 4 en 5). Het gaat bijvoorbeeld om de volgende situaties:

- Het verhelpen van storingen indien die storing de kwaliteit, betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de hoofdspoorweginfrastructuur ernstig in gevaar brengt. Het kan hierbij onder andere gaan om een verzakking van de spoorberm en lekkende leidingen.
- Verwijderen van beginnende ooievaarsnesten (nog geen broedgeval) op kritieke locaties die leiden tot verhoogde kans op treinongelukken, kortsluiting en/ of brand (bijvoorbeeld nesten boven wissels en nesten op of vlakbij spanningsvoerende delen).

- Maatregelen die niet uitgesteld kunnen worden, omdat bij uitstel de functie van het terrein ernstig in het geding komt (o.a. bestrijding brand en overhangende bomen die vrije zichtlijnen van treinmachinisten ernstig belemmeren).
- Het opruimen van stormhout of stervende/ dode bomen langs het spoor en paden of in de nabijheid van gebouwen en parkeerplaatsen, waarbij vallend hout direct schade kan veroorzaken.
- Verwijderen van door bevers aangebrachte takken voor duikers als de waterstandstijging of -daling leidt tot onaanvaardbare risico's of hinder.
- Het opruimen van strooisel en plantenresten na brand.
- Het herstel van hekwerk na schade door storm, brand of vandalisme, mits acuut herstel noodzakelijk is vanwege ontsnappingsgevaar voor bijvoorbeeld vee, bescherming van eigendommen en om onbevoegde betreding van het spoor te voorkomen.
- Het acuut herstellen van het spoor na een verkeerscalamiteit. Bij overwegen vinden bijvoorbeeld regelmatig incidenten plaats met het wegverkeer, waarbij het spoor ernstig beschadigd kan raken. Na het ongeval wordt het spoor zo spoedig mogelijk hersteld om verstoring op de treindienstregeling tot een minimum te beperken.

Bij calamiteiten wordt – in gevallen van overmacht ieder geval achteraf – een ecologisch deskundige (Kader 2.1) van of door ProRail betrokken om eventueel opgetreden schade op een zorgvuldige wijze te herstellen. De ecologisch deskundige adviseert op welke wijze de maatregelen uitgevoerd kunnen worden, zodat leefgebied van beschermde soorten (zo veel mogelijk) wordt hersteld of soorten op een diervriendelijke manier geweerd worden. De genomen maatregelen en de eventuele effecten op beschermde soorten worden goed gemotiveerd. De ecologisch deskundige legt dit vast in een logboek. De documentatie van dergelijke calamiteiten wordt drie jaar bewaard en wordt gebruikt voor de evaluatie van de Gedragscode (zie ook paragraaf 3.3).

2.8 Onvoorziene omstandigheden

Het kan zijn dat tijdens uitvoering van werkzaamheden beschermde soorten aanwezig blijken te zijn, waarvan het voorkomen vooraf niet bekend was en bij toeval is ontdekt. Ook kan het zijn dat daarbij onvoorzien schade is ontstaan aan nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van fauna en groeiplaatsen van flora. Dergelijke onvoorziene omstandigheden vereisen onmiddellijk actie.

Indien onvoorzien beschermde soorten aanwezig zijn, worden de werkzaamheden direct stilgelegd en wordt een ecologisch deskundige (Kader 2.1) ingeschakeld. De ecologisch deskundige bepaalt onder welke voorwaarden de werkzaamheden doorgang kunnen vinden. Indien schade aan beschermde soorten is ontstaan, wordt deze zo mogelijk hersteld of gecompenseerd. Alleen als sprake is van soorten of functies waarvoor de Gedragscode niet geldt, dan kan het noodzakelijk zijn om een ontheffing bij bevoegd gezag aan te vragen.

Onvoorziene omstandigheden en hun afhandeling worden in de verslaglegging van de uitvoering vastgelegd in een logboek. Hierbij wordt aangegeven welke maatregelen direct na deze constatering zijn getroffen en hoe eventuele schade is hersteld of gecompenseerd.

3. Proces

Dit hoofdstuk beschrijft de rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen ProRail en de opdrachtnemer bij het toepassen van de gedragscode.

3.1 Algemene uitgangspunten

Vanuit de Wet natuurbescherming is ProRail verantwoordelijk voor het zorgvuldig omgaan met aanwezige en te verwachten beschermde soorten. Om voor vrijstelling van de ontheffingsplicht in aanmerking te komen, dienen werknemers van en/ of personen die in opdracht van ProRail werken, de voorzorgmaatregelen van deze gedragscode in de praktijk na te leven.

De gedragscode geldt alleen voor beheer- en onderhoudswerkzaamheden en kleinschalige ruimtelijke ingrepen die genoemd zijn in hoofdstuk 4 en 5 in de gedragscode. Het naleven van de gedragscode is alleen aan de orde op locaties waar beschermde soorten aanwezig of te verwachten zijn. In alle andere situaties is de zorgplicht van toepassing. Hier wordt invulling aan gegeven door de algemene voorzorgsmaatregelen in Hoofdstuk 4 en 5 op te volgen. Van de voorzorgsmaatregelen in Hoofdstuk 4 en 5 kan onder voorwaarden worden afgeweken. De voorwaarden zijn te vinden in paragraaf 2.4 en 2.7.

3.2 Verantwoordelijkheden ProRail en opdrachtnemer

3.2.1 Algemeen

ProRail is hoofdverantwoordelijk voor de naleving van deze Gedragscode en is hierop aanspreekbaar door het bevoegd gezag. Dit laat onverlet dat de opdrachtnemer een eigen verantwoordelijkheid heeft. De opdrachtnemer kan dan ook door ProRail (privaatrechtelijk) aansprakelijk gesteld worden voor eventuele schade die ontstaat door het niet correct naleven en/ of toepassen van deze Gedragscode.

Bij uitbesteding van werkzaamheden waarbij de Gedragscode toegepast wordt, liggen er in het werkproces verantwoordelijkheden bij zowel ProRail als de opdrachtnemer. De werkwijze van ProRail is dat opdrachten aan de hand van een set functionele eisen aan een marktpartij gegund worden. Vervolgens is het de taak van de opdrachtnemer om de eisen uit te werken tot concrete (ontwerp)oplossingen. Dit gebeurt onder kwaliteitsborging, waarbij de contractbeheersing zich vooral richt op de vraag of het kwaliteitsmanagementsysteem van de opdrachtnemer adequaat functioneert.

Het is vervolgens aan de opdrachtnemer om - op basis van de precieze uitvoeringswijze en aanwezige beschermde soorten - na te gaan welke voorzorgsmaatregelen (zie H4 en H5) van

toepassing zijn. Indien niet gewerkt kan worden conform deze gedragscode dan dient een ontheffing aangevraagd te worden.

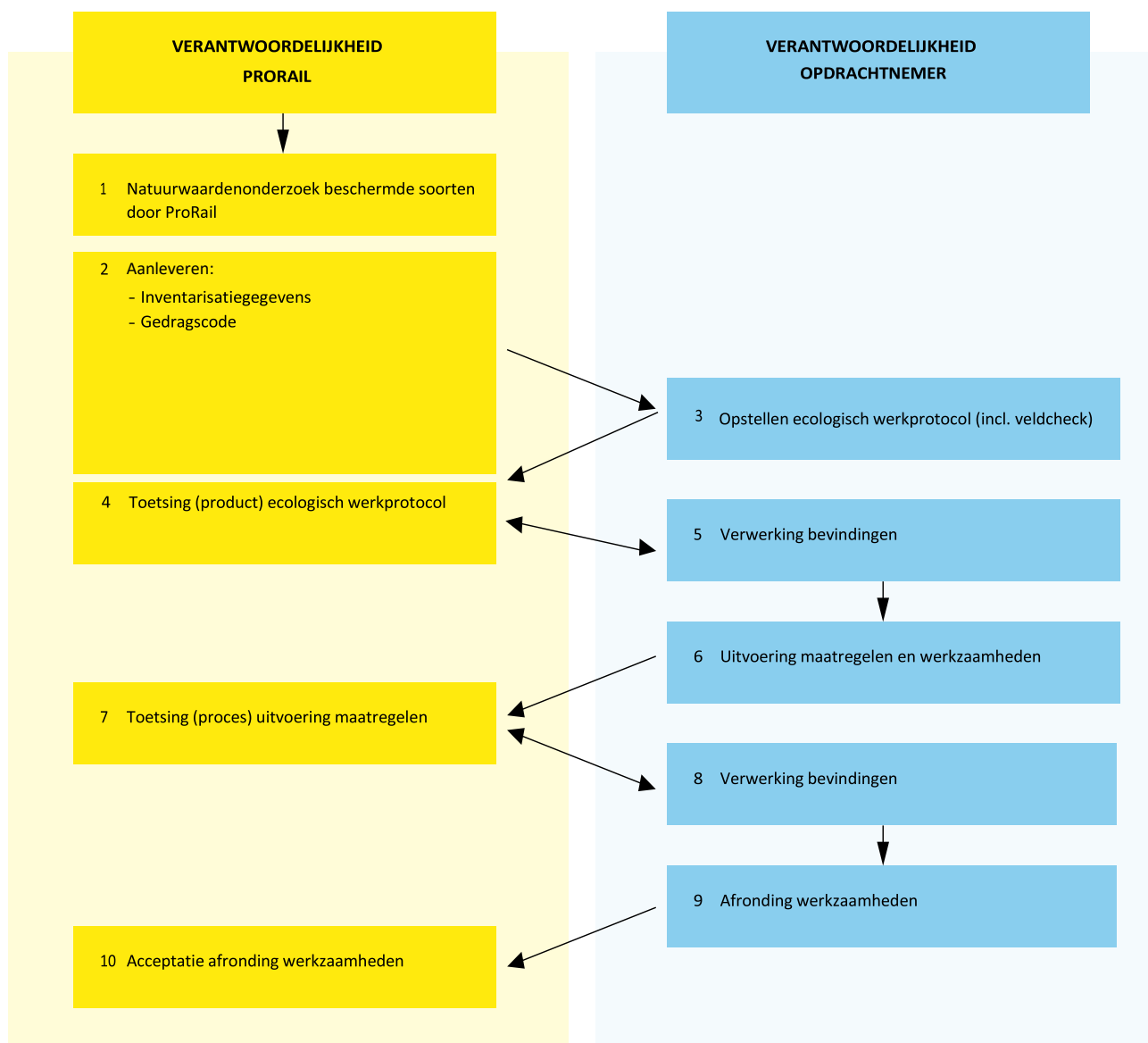
Naast de reguliere contractbeheersing vereist het bevoegd gezag dat ProRail toetst of opdrachtnemers de Gedragscode correct toepassen. Zonder deze toetsing wordt niet voldaan aan de voorwaarden om de Gedragscode te kunnen gebruiken. Dat betekent dat de toetsen in onderstaand stroomschema (ecologisch werkprotocol en uitvoering maatregelen) verplicht zijn voor iedere opdracht/ ieder contract waarbij van de Gedragscode gebruikt wordt gemaakt.

ProRail heeft stroomschema's opgesteld om aan te geven wie welke processtappen doorloopt zowel in de voorbereiding als tijdens de uitvoering en welke rollen, taken en verantwoordelijkheden daarbij horen. De processtappen bij bestendig beheer en onderhoud en bij kleinschalige ruimtelijke ingrepen wijken op enkele punten af. Dat geldt vooral in de voorbereiding, bij het doen van ecologisch onderzoek:

- Bij bestendig beheer en onderhoud heeft ProRail primair een faciliterende rol bij het beschikbaar stellen en actueel houden van de data en de brongegevens. Deze brongegevens kan de opdrachtnemer als input gebruiken bij het doen een veldcheck en het opstellen van een ecologisch werkprotocol (EWP). Dit wordt verder beschreven in paragraaf 3.2.2 bij punt 1 en punt 2.
- Bij kleinschalige ruimtelijke ingrepen heeft ProRail primair een leidende/ regisserende rol bij het laten uitvoeren van ecologische onderzoeken en het uitwerken van de voorzorgsmaatregelen op hoofdlijnen. Deze informatie kan de opdrachtnemer gebruiken als input voor het opstellen van een EWP. Dit wordt verder beschreven in paragraaf 3.2.3 bij punt 1 en punt 2.

Daarom zijn twee stroomschema's gemaakt: één voor bestendig beheer en onderhoud en één stroomschema voor kleinschalige ruimtelijke ingrepen. In onderstaande paragrafen worden de stroomschema's weergegeven en toegelicht.

3.2.2 Regulier beheer en onderhoud

In onderstaande koppen worden de verschillende stappen in het schema nader toegelicht.

1. Natuurwaardenonderzoek beschermde soorten door ProRail

ProRail voert periodiek een inventarisatie uit van wettelijk beschermde planten- en diersoorten op alle spoortrajecten. De inventarisatie is gebaseerd op door Bij 12¹ opgezette inventarisatieprotocollen. Uitgangspunt is dat één keer per 5 jaar één à drie inventarisatieronden worden uitgevoerd in regulier beheerde spoorbermen (graslanden, ruigte en struwelen) en spoorbermsloten, dijktafsluitingen en oevers die in beheer zijn bij ProRail. Deze protocollen hebben geen toepassing op bosvegetaties, grotere wateren, in/op gebouwen en in/op kunstwerken. Ook wordt de

¹ Odé, Baudewijn & R. Bekker (2016a). Protocol Habitatscan t.b.v. FF-wet-inventarisaties spoorwegterreinen van ProRail
 Odé, Baudewijn & R. Bekker (2016b). Protocol Soorten- en Biotoopkartering t.b.v. FF-wet-inventarisaties spoorwegterreinen van ProRail.

gevaarzone langs het spoor (tot 3,25 meter vanaf hart spoor) niet vlakdekkend meegenomen. De inventarisaties leveren de volgende informatie op:

- Waarnemingen van beschermde soorten die opgenomen worden in de NDFF.
- Kaarten met potentiële leefgebieden die gebruikt kunnen worden om aan- of afwezigheid van soorten van soorten te kunnen beoordelen.
- Jaarrapportages met toelichting op de waarnemingen.

Met dit periodieke onderzoek wil ProRail een actueel beeld blijven houden van de natuurwaarden binnen het beheergebied. ProRail stelt deze brongegevens ter beschikking aan de opdrachtnemer. De opdrachtnemer kan deze brongegevens gebruiken als input voor het opstellen van het ecologisch werkprotocol (zie ook bij punt 2).

2. Aanleveren inventarisatiegegevens en Gedragscode door ProRail aan opdrachtnemer

Bij het ingaan van onderhoudscontracten/ voorafgaand aan de start van beheer- en onderhoudswerkzaamheden stelt ProRail inventarisatiegegevens uit beschikbare bronnen ter beschikking als Nationale Database Flora en Fauna (NDFF), kaarten met potentiële leefgebieden, jaarrapportages en aanvullende soortgegevens die zijn verzameld tijdens eerder uitgevoerde onderzoeken door ProRail en ecologische begeleiding tijdens uitvoering van (onderhouds)werkzaamheden. Deze informatie wordt ter beschikking gesteld aan de (ecologisch deskundige van de) opdrachtnemer. ProRail levert daarnaast inloggegevens voor de NDFF, zodat de opdrachtgever zelf toegang krijgt tot de gegevens van de NDFF. Indien tijdens een vijfjaarlijkse inventarisatie nieuwe kaarten met potentiële leefgebieden van beschermde soorten of aanvullende rapportages beschikbaar komen, dan wordt deze info nageleverd aan de opdrachtnemer.

3. Opstellen ecologisch werkprotocol door opdrachtnemer (incl. veldcheck)

Voor onderhoudscontracten en of beheer- en onderhoudswerkzaamheden wordt tijdig voor de start van de werkzaamheden een ecologisch werkprotocol opgesteld door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) van opdrachtnemer. De vereiste producteisen die gesteld worden aan het ecologisch werkprotocol is weergegeven in kader 3.1.

De input voor het ecologisch werkprotocol bestaat uit de beschikbaar gestelde inventarisatiegegevens van ProRail (zie punt 2), eventueel eigen brongegevens, informatie over de uit te voeren werkzaamheden en een door de opdrachtnemer zelf uit te voeren veldcheck (zie bijlage 1). De veldcheck is met name nodig om meer informatie te verzamelen over de ligging van geschikte leefgebieden en de functie van bepaalde locaties voor beschermde soorten (bijvoorbeeld bomen, houtopstanden, gebouwen en kunstwerken) die bij beheer- en onderhoudswerkzaamheden. Hierbij geldt het voorzorgsbeginsel: bij twijfel over de aanwezigheid van een soort wordt of de soort als 'aanwezig' beschouwd of wordt nader onderzoek uitgevoerd om de aanwezigheid uit te sluiten.

Het ecologisch werkprotocol wordt elk jaar geactualiseerd aan de hand van gegevens uit de NDFF, geactualiseerde kaarten met potentiële leefgebieden van beschermde soorten en aanvullende soortinformatie die tijdens de uitvoering van de werkzaamheden wordt verzameld (bijvoorbeeld tijdens ecologische begeleiding). Het (geactualiseerde) ecologisch werkprotocol wordt ter toetsing voorgelegd aan ProRail.

4. Toetsing (product) ecologisch werkprotocol door ProRail

ProRail toetst het ecologisch werkprotocol van de opdrachtnemer. Hierbij dienen de eisen in kader 3.1 als referentie. Deze toets voert een ecologisch deskundig adviseur van ProRail uit. Als het

nodig is, wordt na verwerking van de bevindingen (stap 5) een hertoets uitgevoerd. ProRail moet het ecologisch werkprotocol goedkeuren, voordat de werkzaamheden buiten kunnen starten.

5. Verwerken bevindingen door opdrachtnemer

Naar aanleiding van de toetsing in stap 4 past de opdrachtnemer het ecologisch werkprotocol aan, zodat het voldoet aan de gestelde eisen. Met deze stap – en met mogelijke hertoetsing – moet rekening worden gehouden in de projectplanning.

Kader 3.1 Ecologisch werkprotocol

De maatregelen in een ecologisch werkprotocol zijn gebaseerd op de voorzorgsmaatregelen in hoofdstuk 4 en 5. De (ingeschakelde) ecologische deskundige van de opdrachtnemer werkt de maatregelen uit hoofdstuk 4 en 5 nog uit in concrete, praktisch uitvoerbare maatregelen voor de project-specifieke activiteiten, locaties en soorten in het projectgebied. In het ecologisch werkprotocol zijn in ieder geval de volgende zaken opgenomen:

- a) Beschrijving van geplande activiteiten met bijbehorende planning (wat gaat er buiten wanneer hoe gebeuren?).
- b) De onderbouwing waarom de Gedragscode van toepassing is op basis van de voorgenomen activiteiten.
- c) Beschrijving onderzoeksmethode en/ of de herkomst en actualiteit van de gebruikte gegevens over de aanwezige beschermde soorten. Met in ieder geval vermelding van datum, weersomstandigheden, naam uitvoerend ecologisch deskundige en werkwijze veldonderzoek.
- d) Beschrijving van resultaten van het literatuuronderzoek/ veldonderzoek en de verwachte functie van het gebied voor (potentieel) aanwezige beschermde soorten en locaties met (verwachte) verblijf-, nest- en groeiplaatsen.
- e) Effectbeoordeling van geplande activiteiten, eventueel voorzien van omgevingscheck (zie bijlage 1) waarin wordt onderbouwd dat in de omgeving voldoende alternatieve leefgebieden of verblijf- en nestplaatsen aanwezig blijven.
- f) Te nemen voorzorgsmaatregelen die van toepassing zijn (inclusief van toepassing zijnde verstoringafstanden). Duidelijk wordt aangegeven bij welke werkzaamheden begeleiding van een ecologische deskundige nodig is.
- g) Locaties met nesten, holen, groeiplaatsen en dergelijke die door de ecologisch deskundige gemarkeerd moeten worden of door de opdrachtnemer ontzien moeten worden (voorzien van kaartmateriaal).
- h) Beschrijving draaiboek bij optreden onvoorziene situaties (bijvoorbeeld aantreffen van een soort die niet verwacht werd).
- i) Een logboek waarin wordt bijgehouden welke voorzorgsmaatregelen worden genomen in ruimte en tijd.
- j) Contactgegevens van betrokken personen (ecologisch deskundige, directievoerder/ toezichthouder en aannemer/ uitvoerder).
- k) Een akkoordverklaring die ProRail én de initiatiefnemer (en uitvoerder) dienen te ondertekenen.

Het ecologisch werkprotocol moet aanwezig zijn op de werklocatie en bekend zijn onder de werknemers die betrokken zijn bij de werkzaamheden. Werkzaamheden moeten volgens dit protocol uitgevoerd worden

6. Uitvoering maatregelen en werkzaamheden door opdrachtnemer

Nadat alle bevindingen zijn verwerkt, voert de opdrachtnemer de maatregelen in het ecologisch werkprotocol uit. Het ecologisch werkprotocol wordt besproken met het uitvoerende personeel en moet altijd (bijvoorbeeld digitaal) op de werkvloer aanwezig zijn voor controle door het bevoegd gezag. Waar nodig zorgt de ecologisch deskundige (Kader 2.1) voor ecologische begeleiding in het veld middels het uitvoeren van controles (en het vrijgeven van terreindelen) en het markeren van kwetsbare terreindelen met beschermde soorten.

De aantoonbaarheid van de maatregelen wordt daarbij gewaarborgd door de te nemen maatregelen te verwerken in het logboek en door te verifiëren en te keuren dat de maatregelen zijn uitgevoerd. De opdrachtnemer legt eventuele afwijkingen vast in het logboek en voorziet ze van corrigerende en/of preventieve verbetermaatregelen.

7. Toetsing (proces) uitvoering maatregelen door ProRail

ProRail toetst de uitvoering van de maatregelen in het ecologisch werkprotocol met een proces-toets/audit. Hierbij wordt het uitvoeringsproces aan de hand van vastgelegde bewijzen doorge-licht. Het ecologisch werkprotocol en andere documenten uit het kwaliteitsmanagementsysteem van de opdrachtnemer dienen hierbij als referentie. De toets kan op zichzelf staan of onderdeel zijn van een bredere toets. Een ecologisch deskundig adviseur van ProRail bereidt de toets voor en kan ook betrokken zijn bij de uitvoering van de toets. Als de toetsresultaten dat vereisen, zal na verwerking van de bevindingen (stap 8) een hertoets worden uitgevoerd.

8. Verwerken bevindingen door opdrachtnemer

Naar aanleiding van de toetsing in stap 7 past de opdrachtnemer zo nodig de maatregelen en het uitvoeringsproces aan, zodat hij alsnog aan de gestelde eisen voldoet.

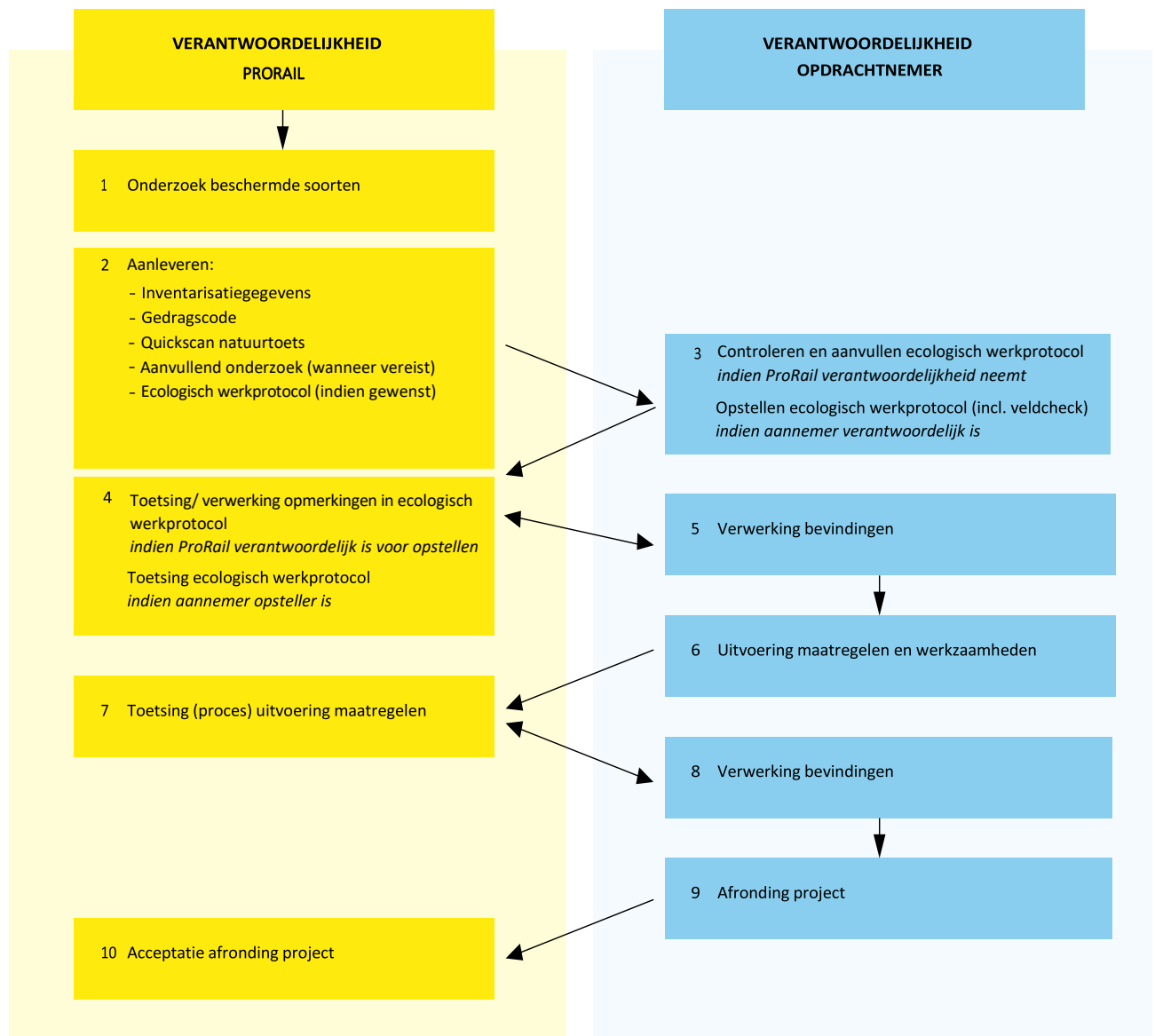
9. Afronding door opdrachtnemer

De opdrachtnemer rondt de werkzaamheden in een kalenderjaar af. Het ecologisch werkprotocol met ingevuld logboek wordt jaarlijks (aan het eind van een kalenderjaar) toegezonden naar Pro-Rail.

10. Acceptatie door ProRail

ProRail accepteert de afronding van het project. Alle documentatie (ecologisch werkprotocol, toets-resultaten, etc.) zoals hiervoor benoemd moet tot minimaal drie jaar na afloop van een activiteit of project te worden gearhiveerd door ProRail.

3.2.3 Kleinschalige ruimtelijke ingrepen

In onderstaande koppen worden de verschillende stappen in het schema nader toegelicht.

1. Onderzoek beschermde soorten door ProRail

ProRail laat bij de start van dergelijke activiteiten voor kleinschalige ruimtelijke ingrepen een quickscan natuurtoets opstellen door een ecologisch deskundige (Kader 2.1). Een quickscan natuurtoets bestaat uit een literatuuronderzoek en een eenmalig veldbezoek, om een inschatting te maken welke beschermde soorten kunnen voorkomen of op voorhand zijn uit te sluiten in het projectgebied.

Indien uit de quickscan natuurtoets blijkt dat de projectlocatie geschikt wordt geacht voor één of meerdere beschermde soorten, dan volgt zo nodig aanvullend onderzoek. Aanvullend onderzoek kan nodig zijn als blijkt dat gegevens onvoldoende dekkend zijn, te oud zijn of ontbreken. Een aanvullend onderzoek geeft uitsluitsel over de aan- of afwezigheid van de te verwachte beschermde soort(en). Het nader onderzoek dient te worden uitgevoerd door een ecologisch deskundige (Kader 2.1). Voor het uitvoeren van aanvullend onderzoek maakt de deskundige gebruik van erkende methoden zoals is uitgewerkt in de beschikbare kennisdocumenten van verschillende soorten (BIJ12) en soortinventarisatieprotocollen (Netwerk Groene Bureaus). Waar nodig kan onderbouwd worden afgeweken van deze erkende methoden, mits onderbouwd in de rapportage van het onderzoek. De uitkomsten van het literatuuronderzoek en veldonderzoek worden vastgelegd in de rapportage van de quickscan natuurtoets en eventueel de rapportage aanvullend onderzoek.

ProRail bepaalt vervolgens of bij de uitvoering van de geplande werkzaamheden gewerkt mag werken met de gedragscode. ProRail doet dit door middel van een motivering/ onderbouwing. Deze motivering/ onderbouwing kan worden opgenomen in de quickscan natuurtoets/ rapportage aanvullend onderzoek of in ieder geval in het ecologisch werkprotocol. De motivering/ onderbouwing bestaat uit:

1. Motivering dat de werkzaamheden vallen onder de definitie van 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' uit de Gedragscode. Het aanvragen van ontheffing Wet natuurbescherming is aan de orde als de werkzaamheden niet aan de gestelde definities voldoen. En,
2. Motivering dat alleen sprake is van overtreding van verbodsartikelen uit de Wet natuurbescherming voor soorten/ functies van soorten waarvoor de Gedragscode bij 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' geldt. Het aanvragen van ontheffing Wet natuurbescherming is aan de orde als de werkzaamheden leiden tot overtreding van de Wet natuurbescherming voor soorten/ functies van soorten waarvoor in de Gedragscode geen vrijstelling geldt. En,
3. Een omgevingscheck (zie bijlage 1) door een Ecologisch deskundige (Kader 2.1) kan nodig zijn om te onderbouwen dat voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden beschikbaar zijn voor de verblijfplaats, de nestplaats of het leefgebied van de beschermde soort(en) dat verdwijnt/ tijdelijk minder beschikbaar is. Uitgangspunt hierbij is dat de lokale gunstige staat van instandhouding niet in het geding is van de betreffende soort. In bijlage 3 zijn de relevante beschermde soorten opgesomd, waarvoor een omgevingscheck nodig kan zijn. Als niet kan worden onderbouwd dat voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden beschikbaar zijn, dan vallen de werkzaamheden niet onder de Gedragscode en is het aanvragen van een ontheffing Wet natuurbescherming aan de orde.

2. Aanleveren inventarisatiegegevens door ProRail

ProRail stelt de quickscan natuurtoets en de rapportage aanvullend onderzoek ter beschikking aan de opdrachtnemer. Maatregelen volgend uit quickscan natuurtoets en de rapportage aanvullend onderzoek worden als eisen aan de aannemer meegegeven.

3. Opstellen ecologisch werkprotocol

In voorkomende gevallen kiest ProRail er zelf voor om een ecologisch werkprotocol (zie kader 3.1) op te stellen en dit document ook aan te leveren aan de opdrachtnemer. Het ecologisch werkprotocol wordt opgesteld door een Ecologisch deskundige adviseur van ProRail of een door ProRail ingeschakelde Ecologische deskundige (Kader 2.1) van een adviesbureau. De opdrachtnemer zorgt voor een controle en aanvulling op basis van de gewenste uitvoeringswijze en -planning, eventueel in samenspraak met een door de opdrachtnemer (in te schakelen) ecologisch deskundige. De reactie wordt voorgelegd aan ProRail (zie punt 4).

Indien het ecologisch werkprotocol niet wordt opgesteld/ aangeleverd door ProRail, dan wordt het ecologisch werkprotocol opgesteld door de (ingeschakelde) ecologisch deskundige (Kader 2.1) van de opdrachtnemer. De input voor het ecologisch werkprotocol (zie kader 3.1) bestaat uit de aangeleverde inventarisatiegegevens van ProRail (zie punt 2), informatie over de uit te voeren werkzaamheden en een eventueel door de opdrachtnemer uit te voeren veldcheck (zie bijlage 1). Het ecologisch werkprotocol wordt vervolgens voorgelegd aan ProRail (zie punt 4).

4. Toetsing (product) ecologisch werkprotocol door ProRail

Als ProRail zelf verantwoordelijk is voor het opstellen van het ecologisch werkprotocol dan worden de gewenste aanvullingen van de opdrachtnemer getoetst om te beoordelen of bij de werkzaamheden - op basis van de gewenste uitvoeringswijze en -planning - nog steeds gebruik gemaakt kan worden van de Gedragscode. Waar nodig vindt afstemming met de opdrachtnemer plaats.

Als de opdrachtnemer verantwoordelijk is voor het opstellen van het ecologisch werkprotocol dan toetst ProRail het ecologisch werkprotocol. Hierbij dienen de eisen in kader 3.1 als referentie. Deze toets voert een ecologisch deskundig adviseur van ProRail uit. Als het nodig is, wordt na verwerking van de bevindingen (stap 5) een hertoets uitgevoerd. ProRail moet het ecologisch werkprotocol goedkeuren, voordat de werkzaamheden buiten kunnen starten.

5. Verwerken bevindingen door ProRail/ opdrachtnemer

Naar aanleiding van de toetsing in stap 4 past ProRail/ de opdrachtnemer het ecologisch werkprotocol aan, zodat het voldoet aan de gestelde eisen. Met deze stap - en met mogelijke hertoetsing - moet rekening worden gehouden in de projectplanning.

6. Uitvoering maatregelen en werkzaamheden door opdrachtnemer

Nadat alle bevindingen zijn verwerkt, voert de opdrachtnemer de maatregelen in het ecologisch werkprotocol uit. Het ecologisch werkprotocol wordt besproken met het uitvoerende personeel en moet altijd (bijvoorbeeld digitaal) op de werkvloer aanwezig zijn voor controle door het bevoegd gezag. Waar nodig zorgt de ecologisch deskundige (Kader 2.1) voor ecologische begeleiding in het veld middels het uitvoeren van controles (en het vrijgeven van terreindelen) en het markeren van kwetsbare terreindelen met beschermde soorten.

De aantoonbaarheid van de maatregelen wordt daarbij gewaarborgd door de te nemen maatregelen te verwerken in het logboek en door te verifiëren en te keuren dat de maatregelen zijn uitgevoerd. De opdrachtnemer legt eventuele afwijkingen vast in het logboek en voorziet ze van corrigerende en/of preventieve verbetermaatregelen.

7. Toetsing (proces) uitvoering maatregelen

ProRail toetst de uitvoering van de maatregelen in het ecologisch werkprotocol met een proces-toets/audit. Hierbij wordt het uitvoeringsproces aan de hand van vastgelegde bewijzen doorge-licht. Het ecologisch werkprotocol en andere documenten uit het kwaliteitsmanagementsysteem

van de opdrachtnemer dienen hierbij als referentie. De toets kan op zichzelf staan of onderdeel zijn van een bredere toets. Een ecologisch deskundig adviseur van ProRail bereidt de toets voor en kan ook betrokken zijn bij de uitvoering van de toets. Als de toetsresultaten dat vereisen, zal na verwerking van de bevindingen (stap 8) een hertoets worden uitgevoerd.

8. Verwerken bevindingen door de opdrachtnemer

Naar aanleiding van de toetsing in stap 7 past de opdrachtnemer zo nodig de maatregelen en het uitvoeringsproces aan, zodat hij alsnog aan de gestelde eisen voldoet.

9. Afronding door opdrachtnemer

De opdrachtnemer rondt het project af. Het ecologisch werkprotocol met ingevuld logboek wordt na afronding van het project toegezonden naar ProRail.

10. Acceptatie door ProRail

ProRail accepteert de afronding van het project. Alle documentatie (ecologisch werkprotocol, toetsresultaten, etc.) zoals hiervoor benoemd moet tot minimaal drie jaar na afloop van een activiteit of project te worden gearchiveerd door ProRail.

3.3 Evaluatie & monitoring

Drie jaar na goedkeuring van de gedragscode evalueert ProRail de gedragscode aan de hand van de gearchiveerde documentatie (o.a. ecologisch werkprotocol en toetsresultaten). Hierbij wordt onder andere informatie verzameld over opgetreden calamiteiten/ noodzakelijke afwijkingen en de wijze waarop is gehandeld in dergelijke situaties. Ook wordt met deze analyse informatie verzameld over de doeltreffendheid en de werkbaarheid van de gedragscode. Resultaten uit de analyse en daaruit voortvloeiende verbeterpunten worden toegezonden naar RVO, zodat de resultaten meegenomen kunnen worden bij het opstellen van een nieuwe gedragscode/ verlenging van de bestaande gedragscode.

Daarnaast monitort ProRail beschermde soorten in de spoorbermen eens per 5 jaar via een vaste methodiek (zie ook stap 1 in paragraaf 3.2.2).

4. Voorzorgsmaatregelen beheer

In dit hoofdstuk worden de maatregelen beschreven die ProRail of de opdrachtnemer namens ProRail treffen om schade aan het duurzaam voortbestaan van soorten bij beheer en onderhoud te voorkomen.

4.1 Maaien en klepelen van kruidachtige vegetaties op land (gras, ruigte, riet en pioniervegetatie)

Maaien en klepelen van kruidachtige vegetaties op land (gras, ruigte, riet en pioniervegetatie)

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	• Maaien en afvoeren van graslanden, spoorbermen en rietstroken. • Klepelen van graslanden, spoorbermen, rietstroken en jong struweel (< 3 jaar). Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.
Verwachte soort(groep)en	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Voer de werkzaamheden uit conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd bij de locatiekeuze van af te zetten maaisel/riet rekening met beschermde soorten die op het land leven/groeien en bedek kwetsbare terreindelen niet met maaisel/riet. Laat maaisel waar mogelijk minimaal 48 uur (maximaal 1 week) liggen, zodat dieren kunnen vluchten. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Maak zoveel mogelijk gebruik van vaste wegen, sporen en paden.

	Gebruik zoveel mogelijk faunasparende methodes zoals maaien van binnen naar buiten, gefaseerd maaien en gebruik van een wildredder. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Voorkom schade (o.a. insporing) aan bermen, oevers en boselementen. Gebruik een methode die zo min mogelijk verstoring veroorzaakt (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers). Werk zoveel mogelijk in één richting, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Half juli tot half maart, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden. Wintermaaien van riet in de periode december-februari.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Maai groeiplaatsen van beschermde vaatplanten buiten de bloeiperiode en na zaadsetting en marker/ spaar groeiplaatsen als gemaaid wordt in deze kwetsbare perioden. Beschadiging van deze groeiplaatsen wordt vermeden. Maaisel wordt niet gedeponeerd op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. Als de soort voor de instandhouding gebaat is bij maaien in de bloeiperiode dan is maaien en tijdelijk laten liggen van maaisel wel toegestaan. Dit laatste wordt onderbouwd in het ecologisch werkprotocol door de ecologisch deskundige (Kader 2.1). <u>Zoogdieren</u> Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd. Spaar in rietlanden met Otter, Waterspitsmuis en Noordse woelmuis minimaal 50% van de oppervlakte leefgebied per maaibeurt (gefaseerd maaien, ook in najaar en winter) en laat daarbij stroken van minimaal 5 meter breed staan.

Spaar in droge ruigten/ ruigte met opslag met Veldspitsmuis en Grote bosmuis minimaal 50% van de oppervlakte leefgebied per maaibeurt (gefaseerd maaien).

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). Laat in de periode half februari tot en met september altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Indien er nog broedende vogels voorkomen, wacht dan met uitvoering tot na het broedseizoen of spaar nesten (inclusief een zone van 5 meter rondom de nesten).

Amfibieën

Markeer voortplantingswateren van juridisch beschermde amfibieën en betreed deze locaties slechts indien noodzakelijk. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van Rugstreeppad, omdat dit leefgebied niet doelmatig kan worden gemarkeerd. Op dergelijke plaatsen wordt zo veel mogelijk met zorg voorkomen dat de bodem wordt beschadigd of platgereden. In deze gebieden wordt zo veel mogelijk bij droog weer gemaaid en wordt in een strook van minimaal 5 meter van de perceelrand uitsluitend gemaaid met maaiparaatuur met een minimale aanzuigende werking. Bovendien wordt de maaihogte aangepast (minimaal op 10 cm hoogte boven maaiveld).

Reptielen

Markeer broeihopen van Ringslang en voorkom beschadiging.

Spaar in leefgebieden van slangen en hagedissen (o.a. Zandhagedis, Levendbarende hagedis en Hazelworm) minimaal 50% van de oppervlakte leefgebied per maaibeurt. Maai in deze leefgebieden uitsluitend met aangepaste paraatuur met een minimale aanzuigende werking.

Dagvlinders

Laat waardplanten van beschermde vlinders in leefgebieden tussen 1 april en 1 september ongemoeid. Als maaien binnen deze periode onvermijdelijk is voor instandhouding van het vegetatietype, spaar dan zoveel planten als nodig is (gefaseerd maaien, waarbij in een maaionde minimaal 33% van de populatie blijft staan). Zorg voor maatwerk op locaties met bijzondere soorten door juist plekken met veel verwachte/ vastgestelde voortplanting te sparen. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten:

- Aardbeivlinder (Tormetil)
- Bruin dikkopje (Gewone rolklaver)
- Sleedoornpage (jonge opslag van Sleedoorn)
- Bruine eikenpage (jonge opslag van Eik)
- Bosparelmoervlinder (Hengel)
- Duinparelmoervlinder en Grote parelmoervlinder (viooltjes)
- Veldparelmoervlinder (Smalle weegbree)
- Zilveren maan (Moerasviooltje)

4.2 Begrazing

Begrazing	
Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	Begrazing van graslanden en spoorbermen Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.
Verwachte soort(groep)en	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen voor aanvoer van vee. Voorkom zoveel mogelijk schade (bijvoorbeeld door vertrapping) aan bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen. Houd bij het bepalen van de begrazingsdruk rekening met voorkomende natuurlijke grazers.

	In bos en bos met open plekken is de begrazingsdruk maximaal één GVE ² per 3 hectare. Op grasland en heide is de begrazingsdruk in weinig bodemvruchtbare terreinen maximaal één GVE per 2 hectare. In bodemvruchtbare terreinen kan dit oplopen tot 1,5 GVE per hectare.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden. Bij de aanwezigheid van grondbroedende vogelsoorten worden geen storende werkzaamheden (zoals het inscharen van vee) uitgevoerd tijdens de periode van broeden.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Indien begrazing wordt ingezet in gebieden waar een bewoonde dassenburcht of beverburcht aanwezig is worden passende maatregelen genomen, bijvoorbeeld het uitrasteren van een burcht, het verlagen van de begrazingsintensiteit of de keuze voor een andere veesoort. Bij het uitrasteren van burchtlocaties wordt gebruik gemaakt van voor dassen en bevers passeerbare rasters. Broeihopen van ringslang worden uitgerasterd en niet beschadigd. De veedichtheid wordt in overleg met een ecologisch deskundige afgestemd op de aanwezige reptielenpopulaties. Houdt rekening met het voorkomen van beschermde dagvlinders en vaatplanten door -indien noodzakelijk- terreindelen met groeiplaatsen van vaatplanten en waardplanten van dagvlinders uit te rasteren. Ook het verlagen van de begrazingsdruk of een andere veesoort zijn opties om schade te voorkomen. Raster poelen 75% uit als vertrapping van oevervegetatie of vertroebeling van water dreigt. Start met het inscharen van vee buiten de belangrijkste broedperiode (inscharen voor 15 maart of na 15 juli).

4.3 Schonen van watergangen en maaien van oevers

Schonen van watergangen en maaien van oevers

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	- Schonen van watergangen, poelen en vijvers. - Maaien van oevers. Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering. Indien schonen en maaien langer dan 5 jaar is uitgebleven, dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.2).
---	--

² GVE: Een grootvee-eenheid (GVE) is een landbouwkundige omrekeningsfactor. Elk rund ouder dan 2 jaar en een paard ouder dan 6 maanden komt overeen met 1 GVE, een rund van 6 maanden tot 2 jaar is 0,6 GVE. Schapen en geiten komen overeen met 0,15 GVE.

Verwachte soort(groep)en	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, vissen, dagvlinders, libellen, Ringslang, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever in (de oeverzone van) wateren.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd bij de locatiekeuze van af te zetten schoonsel rekening met beschermde soorten die op het land leven/groeien en bedek kwetsbare terreindelen niet met schoonsel. Kwetsbare locaties worden op kaart (of in het ecologisch werkprotocol) aangegeven. Laat schoonsel minimaal 48 uur op de kant liggen, zodat amfibieën en vissen terug kunnen vluchten naar het water. Gelijk of eerder afvoeren is mogelijk als voor die locatie een botanische doelstelling geldt. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Het schonen geschiedt op zo'n manier dat water en de daarin voorkomende zaden en dieren kunnen terugstromen naar het oppervlaktewater. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers). Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Half juli t/m december, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden. In de periode juni -half juli is bij zwaarwegende redenen van bedrijfstechnische aard schonen toegestaan met intensieve ecologische begeleiding.

Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten

In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.

Vaatplanten

Maai of schoon groeiplaatsen van beschermde vaatplanten in beginsel buiten de bloeiperiode en na zaadsetting (globaal 15 september tot en met februari) en markeer/ spaar groeiplaatsen als gemaaid/ geschoond wordt tijdens deze kwetsbare perioden. Beschadiging van deze groeiplaatsen wordt vermeden. Deponeer maaisel en schoonsel niet op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. Als de soort voor de instandhouding gebaat is bij maaieren/ schonen in de bloeiperiode dan is maaieren overigens wel toegestaan. Dit wordt in het werkprotocol beschreven (en op kaart aangegeven). Voor de niet beschermde Krabbenscheer gelden specifieke eisen als de beschermde libel Groene glazenmaker verwacht wordt (zie onder Libellen).

Zoogdieren

Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Spaar op oevers met verblijfplaatsen van Otter, Waterspitsmuis en Noordse woelmuis minimaal 50% van de vegetatie (ook in najaar en winter). Verwijderen van bosopslag in de te sparen oeverstroken is mogelijk in de periode december t/m februari (buiten de kwetsbare voortplantingsperiode).

Deponeer maaisel en schoonsel niet in de leefgebieden van de Waterspitsmuis en/of de Noordse woelmuis.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). Laat in de periode februari tot en met september altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Indien er nog broedende vogels voorkomen, wacht dan met uitvoering tot na het broedseizoen of spaar nesten (inclusief een zone van 5 meter rondom de nesten).

Amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen

Voorkom beschadiging van de bodem of de oever rond voortplantingsplaatsen van beschermde amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen. Markeer deze plaatsen. De

markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van de Rugstreeppad (het leefgebied van deze soort is niet zinvol te markeren).

Voer schonen en maaien van watergangen bij voorkeur uit buiten de meest kwetsbare voortplantingsperiode van dieren (half maart tot half juli). Binnen de kwetsbare periode zijn werkzaamheden alleen mogelijk met intensieve ecologische begeleiding waarbij op de kant gebrachte amfibieën, vissen en ander waterleven weer teruggezet worden in het water.

Loop op locaties met Grote modderkruiper altijd het schoonsel na en zet vissen en ander waterleven terug in het water.

Spaar 25% van de waterbodem/ watervegetatie (gefaseerd schonen en/ of maaien, elk seizoen een ander gedeelte), zodat voldoende leefgebied resteert voor instandhouding van de aanwezige populatie grote modderkruipers, platte schijfhorens en gestreepte waterroofoevers en (beschermde) libellensoorten. Leg de te sparen locaties vast in het ecologisch werkprotocol. Spaar specifiek voor Groene glazenmaker 50% van de aanwezige krabbenscheerplanten (leefgebied van de soort). Documenteer de veranderingen op kaart en foto door de locatie van de groeiplaatsen van Krabbenscheer voor én na de werkzaamheden vast te leggen en de informatie toe voegen aan het ecologisch werkprotocol/logboek.

Voer het schonen van poelen of andere geïsoleerde wateren met amfibieën uit in de periode half augustus tot en met oktober. Laat hierbij 25% van de oeverbegroeiing staan, behalve als dit ongewenst is vanwege dichtgroeien van de poel door riet of bosopslag.

Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is, zijn werkzaamheden niet toegestaan.

Reptielen

Markeer belangrijke leefgebieden van reptielen (bijvoorbeeld broeihopen en heidevegetaties) en voorkom beschadiging. Spaar in de overwinterperiode van reptielen (oktober t/m medio april) wortelkluiten en bladhopen op plaatsen waar reptielen voorkomen. Deponeer maaisel en schoonsel niet in de leefgebieden van reptielen.

Dagvlinders

Laat waardplanten van beschermde vlinders tussen 1 april en 1 september ongemoeid. Spaar bij verspreid voorkomende planten zoveel mogelijk exemplaren, maar minstens 33%.

Poelkikker

4.4 Baggeren van wateren

Baggeren van waterbodems

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen

- Baggeren van watergangen, poelen en vijvers (frequentie gemiddeld 1 keer per 5-15 jaar).

Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.

Indien baggeren langer dan 15 jaar is uitgebleven, dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.2).

Verwachte soort(groep)en

Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, vissen, dagvlinders, libellen, Ringslang, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever in (de oeverzone van) wateren.

Vorbereiding: doen van onderzoek

Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.

Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.

Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen

Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.

Houd bij de locatiekeuze van af te zetten bagger rekening met beschermde soorten die op het land leven/groeien en bedek kwetsbare terreindelen niet met bagger.

Laat bagger bij voorkeur minimaal 48 uur op de kant liggen, zodat amfibieën en vissen terug kunnen vluchten naar het water. Gelijk of eerder afvoeren is mogelijk als voor die locatie een botanische doelstelling geldt.

Houd het werkterrein zo klein mogelijk.

Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.

Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvlugten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.

Het baggeren geschiedt op zo'n manier dat water en de daarin voorkomende zaden en dieren kunnen terugstromen naar het oppervlaktewater.

Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsin-gels, bosjes en solitaire bomen.

	Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers). Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Half juli-december, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden. In de periode juni -half juli is baggeren toegestaan met intensieve ecologische begeleiding. In overleg met de ecologisch deskundige (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te laten markeren en te sparen. Zorg dat groeiplaatsen van beschermde planten niet met bagger bedekt worden. Bagger op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten in beginsel buiten de bloeiperiode en na zaadsetting (meest geschikt periode: globaal 15 september t/m februari) en markeer en spaar groeiplaatsen als gebaggerd wordt tijdens de bloeiperiode. Voor de niet beschermde Krabbenscheer gelden specifieke eisen als de beschermde libel Groene glazenmaker verwacht wordt (zie onder Libellen). <u>Zoogdieren</u> Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd. Voorkom beschadiging van oeverzones met verblijfplaatsen van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis. Bagger wordt niet in leefgebied van bovengenoemde soorten gedeponeerd. <u>Broedvogels</u> Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). Laat in de periode februari tot en met september altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Indien er nog broedende vogels

voorkomen, wacht dan met uitvoering tot na het broedseizoen of spaar nesten (inclusief een zone van 5 meter rondom de nesten).

Amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen

Voorkom beschadiging van de bodem of de oever rond voortplantingsplaatsen van beschermde amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen. Markeer deze plaatsen. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van de Rugstreeppad (het leefgebied van deze soort is niet zinvol te markeren).

Voer baggerwerkzaamheden bij voorkeur uit buiten de meest kwetsbare voortplantingsperiode (half maart tot half juli). Binnen deze periode zijn werkzaamheden alleen mogelijk met intensieve (continue) begeleiding door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) waarbij op de kant gebrachte amfibieën, vissen en ander waterleven weer teruggezet worden in het water.

Loop op locaties met Grote modderkruiper altijd de bagger na en zet vissen en ander waterleven terug in het water.

Spaar 25% van de waterbodem/ watervegetatie, zodat voldoende leefgebied resteert voor instandhouding van de aanwezige populatie grote modderkruipers, platte schijfhorens en gestreepte waterroofkevers en (beschermde) libellensoorten. Leg de te sparen locaties vast in het ecologisch werkprotocol. Spaar specifiek voor Groene glazenmaker 50% van de aanwezige krabbenscheerplanten (leefgebied van de soort). Documenteer de veranderingen op kaart en foto door de locatie van de groeiplaatsen van Krabbenscheer voor én na de werkzaamheden vast te leggen en de informatie toe voegen aan het ecologisch werkprotocol.

Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is, zijn werkzaamheden niet toegestaan

Reptielen

Markeer belangrijke leefgebieden van reptielen (bijvoorbeeld broeihopen en heidevegetaties) en voorkom beschadiging.

Spaar in de overwinterperiode van reptielen (oktober t/m medio april) wortelkluiten en bladhopen op plaatsen waar reptielen voorkomen. Deponeer bagger niet in de leefgebieden van reptielen.

Dagvlinders

Laat waardplanten van beschermde vlinders tussen 1 april en 1 september ongemoeid. Spaar bij verspreid voorkomende planten zoveel mogelijk exemplaren, maar minstens 33%.

4.5 Werkzaamheden aan houtige opstanden

Werkzaamheden aan houtige opstanden	
Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	• Kap van bomen. • Vervangen laanbeplanting. • Dunnen in bos. • Afzetten van struweel. • Snoeien en scheren van heggen. • Snoeien van klimplanten op geluidsschermen en andere objecten. • Knotten of kandelaberen van bomen die daar tegen kunnen. • Snoeien van takken. • Verwijderen van bos- en struweelopslag in open (heide)vegetatie. Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering. Als het verwijderen van bomen en bos een functiewijziging tot doel heeft, dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie ‘bestendig beheer en onderhoud’, maar onder de categorie ‘kleinschalige ruimtelijke ingrepen’ (zie paragraaf 5.1).
Verwachte soort(groep)en	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen, dagvlinders, Vliegend hert en Vermiljoenkever.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen. Laat de strooisellaag zoveel mogelijk intact. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.

	Verwerk vrijkomend hout en takken ter plaatse (bijvoorbeeld takken op hopen of rillen) op plekken die al ruiger zijn (bijvoorbeeld plekken met bramen of brandnetels). Voer het vrijgekomen materiaal af, indien ter plaatse verwerken contractueel geen optie is. Werk één kant op - richting te behouden gebied - zodat dieren kunnen vluchten. Markeer voorafgaand aan de werkzaamheden kwetsbare situaties met verblijf-, nest- en groeiplaatsen van beschermde soorten: • Groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. • Bomen met holten en gaten die geschikt zijn als verblijfplaatsen voor vleermuizen en boomarter. Dit is inclusief omringende bomen i.v.m. het behoud van het microklimaat in de bomen (zone 25 meter bos rondom dergelijke bomen). • Bomen met nesten van Eekhoorn (inclusief een zone van 25 meter bos rondom dergelijke bomen). • Bos rondom burchten van Das en Bever (inclusief een zone van 20 meter bos rondom burchten). • Bomen met jaarrond beschermde nestplaatsen van broedvogels (inclusief zone 25 meter rondom de nestlocatie). • Bomen die mogelijk van belang zijn als voortplantingsplaats en foerageerplek voor Vliegend hert. • Locaties met waardplanten van beschermde dagvlinders in bossen, bosranden en struwelen. • Locaties met voortplantingsplaatsen van amfibieën, zoals poelen met Poelkikker, Kamsalamander of Knoflookpad. Voorkom betreding (beschadiging) van de gemarkeerde locaties. Alleen onder voorwaarden is betreding toegestaan (zie soortgerichte maatregelen).
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	September- half maart, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden. In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Voer werkzaamheden op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten in beginsel uit buiten de bloeiperiode en na zaadzetting (globaal 15 september tot en met februari) en markeer/ spaar groeiplaatsen als gewerkt wordt tijdens de bloeiperiode. Beschadiging van deze groeiplaatsen wordt vermeden. Deponeer eventueel vrijkomend takhout en boomstammen niet op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. <u>Zoogdieren</u> <u>Vleermuizen</u> Het kappen van bomen met verblijfplaatsen van vleermuizen is vanuit 'beheer en onderhoud' niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Mogelijk kunnen dergelijke werkzaamheden wel vallen onder 'ruimtelijke ingrepen (zie voor de voorwaarden paragraaf 5.1).

Wend de velrichting van te kappen bomen zoveel mogelijk af van verblijfplaatsen van vleermuizen. Als dit niet goed mogelijk is (bijvoorbeeld door beperkte ruimte langs het spoor) wordt in ieder geval voorkomen dat de verblijfplaatsen beschadigen.

Voorkom aantasting van vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen door in geval van lijnvormige elementen niet alle bomen te verwijderen (open ruimten tot 50 meter tussen bomen zijn toegestaan). Het kappen van lijnvormige elementen leidend tot open ruimten met een afmeting groter dan 50 meter is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve geleidende elementen aanwezig zijn (omgevingscheck) of als tijdig een alternatieve vliegroute gerealiseerd is. De volgende voorzorgsmaatregelen zijn nodig bij aantasting van een vliegroute:

- Kap bomen in de overwinteringsperiode van vleermuizen (november t/m maart) als de bomen niet fungeren als vliegroute.
- Plant voor 1 april nieuwe, vergelijkbare boomsoorten aangeplant met een tussenruimte van minimaal 6 meter en een boomhoogte van minimaal 2,5 meter.

Overige zoogdieren

Het kappen van bomen met verblijfplaatsen van Eekhoorn en Boomarter is vanuit 'beheer en onderhoud' niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Mogelijk kunnen dergelijke werkzaamheden wel vallen onder 'ruimtelijke ontwikkelingen' (zie voor de voorwaarden paragraaf 5.1).

Wend de velrichting van te kappen bomen zoveel mogelijk af van verblijfplaatsen van Das, Eekhoorn en Boomarter. Als dit niet goed mogelijk is (bijvoorbeeld door beperkte ruimte langs het spoor) wordt in ieder geval voorkomen dat de verblijfplaatsen beschadigen.

Voorkom aantasting van dassen- en beverburchten door geen werkzaamheden binnen 20 meter van burchten uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Bomen met verblijfplaatsen van Eekhoorn, Boomarter en vleermuizen worden gespaard (inclusief omringende bomen die nodig zijn om het microklimaat in de boom stabiel te houden). Dit wordt bepaald door de ecologisch deskundige (Kader 2.1).

Laat op locaties met Grote bosmuis minimaal 33% van de ondergroei staan.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode half februari tot en half november altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij

aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Bomen met jaarrond beschermde nesten van vogels worden in beginsel gespaard. Het kappen van bomen met jaarrond beschermde nestplaatsen van broedvogels is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve nestplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck). Wanneer dit niet het geval is, is het noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Kap nestbomen met jaarrond beschermde nesten alleen buiten het broedseizoen van vogels (dus kappen van oktober t/m februari). Afwijking van de periode is mogelijk als uit een controle van een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat op dat moment geen sprake is van een bezet nest.

Amfibieën en reptielen

Voer werkzaamheden in boselementen met een functie als overwinteringsgebied van amfibieën en leefgebied van reptielen uit in de periode oktober t/m maart. In deze periode zijn amfibieën en reptielen diep in de grond overwinterend aanwezig en daardoor minder gevoelig voor betreding (zeker in combinatie met de algemene voorzorgsmaatregelen zoals het voorkomen van insporing). Als alternatief geldt de periode augustus-september, buiten de belangrijkste periode van voortplanting. Liggende, dode boomstammen, takkenbossen, bladhopen en broeihopen en andere aantrekkelijke plekken voor overwintering van amfibieën en reptielen blijven ongemoeid.

Insecten

Op plekken met beschermde insecten worden waardplanten gespaard. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten van bossen en bosranden met tussen haakjes de waardplanten:

- Bosparelmoevlinder (Hengel).
- Bruine eikenpage (jonge eikjes).
- Grote weerschijnvlinder (wilgen > 4 meter).
- Iepenpage (iepen).
- Kleine ijsvogelvlinder (Kamperfoelie).
- Sleedoornpage (Sleedoorn).
- Vliegend hert (oude eikenstobben).
- Vermiljoenkever (populieren).

Verwijderen van waardplanten van dagvlinders en voortplantingsplekken van Vermiljoenkever is alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd en minimaal 33% van de geschikte plekken gespaard blijven. In overleg met de ecologisch deskundige wordt bepaald welke delen gespaard blijven om zo de meest waardevolle terreindelen te behouden.

Laat in leefgebieden van het Vliegend hert de stobben (boomwortels) van eiken zitten na het kappen. Voer kapwerkzaamheden daarnaast uit buiten het vliegseizoen van het Vliegend hert (november t/m mei).

4.6 Onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen, kasten en kunstwerken

Onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen, kasten en kunstwerken

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen

- Schoonspuiten en impregneren van bruggen, gebouwen en andere kunstwerken.
- Schilderwerk.
- Herstellen voegwerk.
- Herstellen dakgoten.
- Herstellen daken.
- Herstelwerkzaamheden aan duikers, bruggen, remmings- en geleidingswerken.
- Vervangen kozijnen, boeiplanken en ander houtwerk.
- Onderhoud aan installaties in gebouwen/kasten.
- Onderhoud aan technische constructies van faunavoorzieningen.

Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.

Verduurzamingsmaatregelen als het vervangen van daken en na-isolatie van spouwmuren vallen onder 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.4). Ook voor het weren van vleermuizen, Huismus en Gierzwaluw uit spouwmuren, ruimten tussen dakpannen en dakbeschot en het vervangen van bruggen en duikers gelden de voorwaarden voor 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen'.

Verwachte soort(groep)en

Vaatplanten, zoogdieren en broedvogels. Omliggend groen: amfibieën, reptielen, vaatplanten, insecten en broedvogels.

Vorbereiding: doen van onderzoek

Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.

Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.

Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen

Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.

Houd het werkterrein zo klein mogelijk.

Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.

Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen.

Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers).

Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.

Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten

Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden.

In overleg met de ecologisch deskundige (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.

Als snoeiwerkzaamheden nodig zijn om het onderhoud te kunnen uitvoeren, is het opvolgen van de voorwaarden in paragraaf 4.5 noodzakelijk.

Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten

Vaatplanten

Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te laten markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan alle groeiplaatsen van beschermde vaatplanten naar gevels met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Indien onmogelijk is om alle groeiplaatsen te verplaatsen, verplaats dan minimaal 33% van het aantal planten naar gevels met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.

Zoogdieren

Voer werkzaamheden op plekken met verblijfplaatsen van vleermuizen, steenmarter en boommarter uit buiten de kraamperiode van vleermuizen (de kraamperiode is van half mei t/m half juli, voor Gewone grootoorvleermuis: mei-half september) en voortplantingsperiode van marters (april t/m augustus). Bij de aanwezigheid van overwinterende vleermuizen worden geen storende werkzaamheden uitgevoerd gedurende de periode van overwintering (overwinteringsperiode is van november tot en met maart). Zorg dat altijd een vrije aan- en afvliegroute bij verblijfplaatsen beschikbaar blijft.

Werkzaamheden mogen er niet toe leiden dat verblijfplaatsen van zoogdieren verdwijnen (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Ook vindt geen wezenlijke aantasting plaats van het microklimaat rondom deze verblijfplaatsen. Indien dat niet mogelijk is, dan gelden de voorwaarden voor 'ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.4).

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode half februari tot en half november altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Werkzaamheden mogen er niet toe leiden dat jaar rond beschermde nesten van vogels verdwijnen (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Indien dat niet mogelijk is, dan gelden de voorwaarden voor 'ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.4).

4.7 Onderhoud aan en vervangen van leidingen en kabels op bestaande tracés, inbouw en reparatie

Onderhoud aan en vervangen van leidingen en kabels op bestaande tracés, inbouw en reparatie

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen

- Graven en dichten van sleuven voor onderhoud en vervanging leidingen en kabels in de grond netten (ondergronds).
- Toevoegen of vervangen van kabels en leidingen/ werkzaamheden in kabelkokers (in de grond).

Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.

Als het gaat om nieuwe kabel- en leidingentracés vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.3).

Verwachte soort(groep)en

Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders op en rondom het tracé.

Voorbereiding: doen van onderzoek

Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.

Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.

Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen

Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.

Houd het werkterrein zo klein mogelijk.

Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.

Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen.

Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen.

	Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers). Werk één kant op - richting te behouden gebied - zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden. In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd door de ecologisch deskundige zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te laten markeren en vervolgens te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groepen (<50 exemplaren) beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Zet bij grote groeiplaatsen (>50 exemplaren) de toplaag apart en werk het tracé na afronding van de werkzaamheden weer af met de toplaag (behoud zaadbron en herstel groeiplaatsen). Indien onmogelijk verplaats dan minimaal 33% van het aantal planten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. <u>Zoogdieren</u> Voorkom aantasting van dassenburchten door geen werkzaamheden binnen 20 meter van burchten uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) in het veld gemarkeerd Voorkom aantasting van Grote bosmuis en Veldspitsmuis door vrijkomende grond niet aan te brengen in geschikt leefgebied. Fasering is ook mogelijk om aanwezigheid te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. Maak werkterreinen ongeschikt voor deze zoogdieren in de periode oktober t/m februari door de vegetatie zeer kort te maaien en maaisel af te voeren. Vervolg de werkzaamheden na enkele dagen om dieren de gelegenheid te geven om een ander heenkomen te zoeken. Voorkom dat (kleine) zoogdieren opgesloten raken in gegraven sleuven door de sleuven dagelijks (en kort voor het opvullen van de sleuven) te controleren. Voer ook een controle uit kort voorafgaand aan het bijplaatsen van kabels en leidingen in kabelkokers. Eventueel aanwezige zoogdieren worden door of op aanwijzing van de ecologisch deskundige verplaatst naar geschikt leefgebied op veilige afstand van het werkgebied.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode half februari tot en half november altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied.

Amfibieën en reptielen

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van amfibieën en reptielen te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor reptielen en amfibieën door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. Hierbij wordt insporing van de grond voorkomen door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In de periode oktober t/m half februari zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond overwinterend aanwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen.

Voorkom dat amfibieën en reptielen opgesloten raken in gegraven sleuven door de sleuven dagelijks (en kort voor het opvullen van de sleuven) te controleren. Voer ook een controle uit kort voorafgaand aan het bijplaatsen van kabels en leidingen in kabelkokers. Eventueel aanwezige amfibieën en reptielen worden door of onder toezicht van de ecologisch deskundige verplaatst naar geschikt leefgebied op veilige afstand van het werkgebied.

Dagvlinders

Op plekken met beschermde insecten worden waardplanten gespaard. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten met tussen haakjes de waardplanten:

- Aardbeivlinder (Dauwbraam en ganzerik-soorten als Tormentil).
- Bosparelmoervlinder (Hengel).
- Bruine eikenpage (jonge eikjes).
- Duinparelmoervlinder (viooltjes).
- Kommavlinder (kleine polletjes gras op voedselarme bodem).
- Zilveren maan (Moerasviooltje).

Verwijderen van waardplanten van dagvlinders en voortplantingsplekken van Vermiljoenkever in leefgebieden is alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd en minimaal 33% van de geschikte voortplantingsplekken gespaard blijven.

Het verwijderen van voortplantingsplekken van Vliegend hert is alleen toegestaan als hiervoor een ontheffing Wet natuurbescherming is verkregen. Bescherm Vliegend hert door potentiële voortplantingsplekken binnen het werkgebied te markeren en te sparen.

Hazelworm

4.8 Onderhoud aan harde oevers

Onderhoud aan harde oevers	
Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	Vervanging en herstel van damwanden, houten beschoeiing, palenrijen en andere vormen van harde oevers. Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering. Als het gaat om de aanleg van oeververdediging op plekken waar nu geen 'harde oevers' aanwezig zijn (functiewijziging), dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.2).
Verwachte soort(groep)en	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, vissen, dagvlinders, libellen, Ringslang, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever in (de oeverzone van) wateren.

Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld. Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvlugten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers). Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	September- half maart, mits nesten van broedvogels en andere broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden. In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamheden later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te laten markeren en vervolgens te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groepen (<50 exemplaren) beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote groeiplaatsen (>50 exemplaren) minimaal 33% van het aantal planten of verplaats 33% van het aantal planten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.

Zoogdieren

Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van Otter, met uitzondering van voorbijgaande profileringsbewegingen op het water of aan de andere zijde van het water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Pas alternatieve vormen van oeverbeschoeiing toe om verwachte leefgebieden van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis in de oeverzone te sparen. Gebruik bijvoorbeeld een vooroever die voor de bestaande beschoeiing in het water geplaatst wordt. Aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk op trajecten waar alternatieven niet mogelijk zijn. Zorg dat Waterspitsmuis en Noordse woelmuis kan uitwijken door de vegetatie in geschikt leefgebied in de minst kwetsbare periode voor de soorten (september t/m maart) kort te maaien en het maaisel af te voeren. Om de muizen gelegenheid te geven om alternatief leefgebied te zoeken, worden werkzaamheden aan de oevers pas na enkele dagen vervolgd.

Werkzaamheden die leiden tot verlies van verblijfplaatsen van vleermuizen zijn vanuit 'beheer en onderhoud' niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Dit geldt eveneens voor werkzaamheden die leiden tot wezenlijke aantasting van het microklimaat van deze verblijfplaatsen. Mogelijk kunnen dergelijke werkzaamheden wel vallen onder 'ruimtelijke ingrepen' (zie voor de voorwaarden paragrafen 5.1 en 5.4).

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode oktober t/m januari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode februari tot en met september altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied.

Werkzaamheden die leiden tot verlies van jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels zijn vanuit 'beheer en onderhoud' niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming

voor ProRail. Mogelijk kunnen dergelijke werkzaamheden wel vallen onder 'ruimtelijke ingrepen' (zie voor de voorwaarden paragrafen 5.1 en 5.4).

Reptielen

Markeer broeihopen van Ringslang en voorkom beschadiging. Voer in de kwetsbare winterperiode van reptielen (oktober tot en met medio april) bij voorkeur geen werkzaamheden uit op kansrijke overwinteringsplekken voor reptielen als bladhopen, wortelkluiten, in basaltkeien, oeverbeschoeiing en oeververdediging.

Op locaties waar reptielen voorkomen wordt in de actieve periode (globaal 1 april t/m 1 oktober) de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verdreven zonder de dieren te beschadigen.

Amfibieën, vissen, weekdieren, waterkevers en libellen

Als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) of te laag (vorst of ijsgang) is, zijn werkzaamheden niet toegestaan. Voor Gestreepte waterroofkever volstaan verder de algemene voorzorgsmaatregelen.

Voer op locaties waar Platte schijfhoren voorkomt de werkzaamheden uit de periode oktober tot en met december (buiten de voortplantingsperiode). Spaar daarbij 25% van de waterbodem.

Markeer locaties met waardplanten van beschermde libellen en dagvlinders. Gemarkeerde locatie worden slechts indien noodzakelijk betreden. Op dergelijke plaatsen wordt zo veel mogelijk voorkomen met zorg voorkomen dat de vegetatie wordt beschadigd.

Zorg dat werkzaamheden onder de waterlijn op locaties met beschermde vissen uitsluitend in overleg met een ecologisch deskundige worden uitgevoerd. Voorkom dat het leefgebied van deze soorten wordt beschadigd. Werk uitsluitend met methoden die geen schade toebrengen aan beschermde vissen.

Markeer plaatsen waar juridisch beschermde amfibieën voorkomen en betreed deze locaties slechts indien noodzakelijk. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van Rugstreepad, omdat dit leefgebied niet doelmatig kan worden gemarkeerd. Op dergelijke plaatsen wordt zo veel mogelijk met zorg voorkomen dat de bodem wordt beschadigd of platgereden. Op plaatsen waar beschermde amfibieënsoorten voorkomen wordt de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verplaatst naar een veilig heenkomen zonder de dieren te beschadigen. Wanneer het betreden van leefgebied noodzakelijk is, gebeurt dit bij voorkeur in de periode september – maart, buiten de voortplantingsperiode.

Ontzie houtrillen, boomstronken en bladhopen in de winterperiode (oktober tot en maart) in verband met overwinterende amfibieën.

4.9 Vervanging, reparatie en onderhoud aan hekken, afrasteringen, rasters, terreinmeubilair en (spoor-specifieke) faunavoorzieningen

Vervanging, reparatie en onderhoud aan hekken, afrasteringen, rasters, terreinmeubilair en (spoor-specifieke) faunavoorzieningen	
Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	• Reparatie en vervanging van hekken, afrasteringen en wild- en geleiderasters (inclusief poorten en vlucht-, uittreed- en terugkeervoorzieningen). • Reparatie en vervanging van seinen, spoorbomen en ander terreinmeubilair. • Vervanging en onderhoud van spoorstaaffaunapassages, anti-zwanenvoorzieningen en ondersteunende faunavoorzieningen als bijenhoeven, broeihopen en nestkasten. Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering. Als het gaat om nieuwe tracés voor rasters en nieuwe locaties voor terreinmeubilair vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'kleinschalige ruimtelijke ingrepen' (zie paragraaf 5.3).
Verwachte soort(groep)en	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsin-gels, bosjes en solitaire bomen. Laat de strooisellaag zoveel mogelijk intact. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers). Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zo-dat dieren kunnen vluchten.

	Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Vervanging of reparaties aan hekken en afrasteringen en wildrasters zijn jaar rond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te laten markeren en vervolgens te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groepen (<50 exemplaren) beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote groeiplaatsen (>50 exemplaren) minimaal 33% van het aantal planten of verplaats 33% van het aantal planten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. <u>Zoogdieren</u> Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van Otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd. Houd bij het aanpassen van hekwerken en rasters rekening met de relatie tussen voedselgebieden en verblijfplaatsen en voorkom barrièrewerking van nieuwe hekwerken en rasters. Dit is ter beoordeling van de ecologisch deskundige. Indien noodzakelijk worden maatregelen om barrièrewerking te voorkomen (met name voor reeën) zoals het plaatselijk verlagen van hekwerken en het maken van openingen laag bij de grond. Deze locaties weergegeven op kaart en toegevoegd aan het ecologisch werkprotocol. <u>Broedvogels</u> Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode half februari tot en half november altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij

aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied.

Amfibieën en reptielen

Voer werkzaamheden in bos, grasland en ruigte met een functie als leefgebied van amfibieën en leefgebied van reptielen bij voorkeur gefaseerd uit. Maak het werkgebied in de overwinteringsperiode (oktober t/m maart) onaantrekkelijk voor reptielen en amfibieën om zich op te houden door het werkgebied zeer kort te maaien of te frezen. Hierbij wordt insporing van de grond voorkomen door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In deze periode zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond aanwezig en daardoor minder gevoelig voor betreding (zeker in combinatie met de algemene voorzorgsmaatregelen). Voer aanlegwerkzaamheden vervolgens uit in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen.

Bescherm Ringslang door potentiële voortplantingsplekken (broeihopen) binnen het werkgebied te markeren en te sparen.

Insecten

Op plekken met beschermde insecten worden waardplanten gespaard. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten met tussen haakjes de waardplanten:

- Aardbeivlinder (Dauwbraam en ganzeriksoorten als Tormentil)
- Bosparelmoervlinder (Hengel)
- Bruin dikkopje (Gewone rolklaver)
- Bruine eikenpage (jonge eikjes)
- Duinparelmoervlinder (viooltjes)
- Grote weerschijnvlinder (wilgen > 4 meter)
- Iepenpage (iepen)
- Kleine ijsvogelvlinder (Kamperfoelie)
- Sleedoornpage (Sleedoorn)
- Veldparelmoervlinder (Smalle weegbree)
- Vliegend hert (oude eikenstobben)
- Vermiljoenkever (populieren)

Verwijderen van waardplanten van dagvlinders en voortplantingsplekken van Vermiljoenkever is alleen toegestaan als de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd en minimaal 33% van de geschikte voortplantingsplekken gespaard blijven.

Het verwijderen van voortplantingsplekken van Vliegend hert is alleen toegestaan als hiervoor een ontheffing Wet natuurbescherming is verkregen. Bescherm Vliegend hert door potentiële voortplantingsplekken binnen het werkgebied te markeren en te sparen.

4.10 Onderhoud van paden, wegen en ballastbed

Onderhoud van paden, wegen en ballastbed	
Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	• Maaien van onverharde en semiverharde paden en wegen. • Periodiek schaven en egaliseren van zandpaden. • Schoffelen/ aanvullen van schouw- en porfierpaden. • Vernieuwen schouwpaden of verharderen van bestaande onverharde schouwpaden. • Onderhoud aan verhardingen en trappen (inclusief herbestrating). • Bestrijden van onkruid/ invasieve exoten met toegelaten methoden en middelen. Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering. Als het gaat om nieuwe tracés voor paden en wegen vallen de werkzaamheden niet onder de categorie ‘bestendig beheer en onderhoud’, maar onder de categorie ‘kleinschalige ruimtelijke ingrepen’ (zie paragraaf 5.3).
Verwachte soort(groep)en	Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders rondom wegen.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvlugten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de oevers). Werk één kant op. Indien aan de orde van de dichte zijde naar het open water of gebied, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.

Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten en insecten</u> Maai groeiplaatsen van beschermde vaatplanten buiten de bloeiperiode en na zaadzetting en markeer/ spaar groeiplaatsen als gemaaid wordt in deze kwetsbare perioden. Beschadiging van deze groeiplaatsen wordt vermeden. Maaisel wordt niet gedeponeerd op groeiplaatsen van beschermde vaatplanten. Als de soort voor de instandhouding gebaat is bij maaien in de bloeiperiode dan is dit overigens wel toegestaan. Dit laatste wordt onderbouwd in het ecologisch werkprotocol door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) Bescherm bij overige werkzaamheden beschermde vaatplanten en waardplanten van beschermde dagvlinders binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groeiplaatsen van beschermde vaatplanten en waardplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar bij grote groeiplaatsen minimaal 33% van het aantal planten of verplaats 33% van de planten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Spaar oude houtstapels van eikenhout waarin mogelijk larven van het Vliegend hert voorkomen. <u>Zoogdieren</u> Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van Otter, met uitzondering van voorbijgaande werkzaamheden of aan de andere zijde van water. Alleen in zeer dringende omstandigheden is buiten de voortplantingsperiode een kortere afstand toegestaan, mits de verblijfplaats niet wordt beschadigd. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd. Markeer geschikte leefgebieden van Grote bosmuis en Veldspitsmuis en voorkom aantasting van leefgebied door vrijkomende grond en wegbedekking niet te plaatsen in geschikt leefgebied. Fasering is ook mogelijk om aanwezigheid te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. Maak werkterreinen langs wegen en paden ongeschikt voor zoogdieren in de periode oktober t/m februari door de vegetatie zeer kort te maaien en maaisel af te voeren. Vervolg de werkzaamheden na enkele dagen om dieren de gelegenheid te geven om een ander heenkomen te zoeken. <u>Broedvogels, amfibieën en reptielen</u> Spaar in leefgebieden van slangen en hagedissen (o.a. Zandhagedis, Levendbarende hagedis en Hazelworm) minimaal 50% van de oppervlakte leefgebied per maaibeurt. Maai in deze leefgebieden uitsluitend met aangepaste apparatuur met een minimale aanzuigende werking.

Op geschikte eiafzetplekken van Zandhagedis worden geen grondroerende werkzaamheden uitgevoerd in de periode half mei tot en met half september.

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). Laat in de periode half februari tot en met september altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Markeer voortplantingswateren van beschermde amfibieën, broeihopen van Ringslang en belangrijke overwinteringsplekken voor amfibieën en reptielen (o.a. houtrillen, boomstronken, wortelkluiten en bladhopen) en betreed deze locaties slechts indien noodzakelijk. De markeringsplicht geldt niet voor het leefgebied van Rugstreeppad, omdat dit leefgebied niet doelmatig kan worden gemarkeerd. Op dergelijke plaatsen wordt zo veel mogelijk met zorg voorkomen dat de bodem wordt beschadigd of platgereden. Op plaatsen waar juridisch beschermde amfibieën en reptielen voorkomen, wordt de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verplaatst naar een veilig heenkomen zonder de dieren te beschadigen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels, amfibieën en reptielen te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m februari kunnen werkterreinen langs wegen en paden ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels, reptielen en amfibieën door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. Hierbij wordt insporing van de grond voorkomen door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In deze periode zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond overwinterend aanwezig en zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen en broedperiode van vogels. Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels (en amfibieën en reptielen) gevestigd hebben in het werkgebied.

4.11 Herstellen en herprofilen van spoortaluds en -bermen na (dreigende) schade door zoogdieren en invasieve planten

Herstellen en herprofilen van spoortaluds en -bermen na (dreigende) schade door zoogdieren en invasieve planten

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen

- Het weren en verdrijven/ inperken van dassen- en beverburchten, vossen- en konijnholen in de spoorzone.
- Ruim uitgraven groeiplaatsen exoten (en eventueel aanvullen bodem)

Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.

Verwachte soort(groep)en	Zoogdieren en mogelijk indirect ook vaatplanten, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders die rond de hopen van zoogdieren/ op groeiplaatsen van invasieve planten aanwezig zijn.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Schouw alle bekende dassen-, bever-, vossen- en konijnensporen minimaal 2 keer per jaar, waarbij sporen (o.a. graafsporen en mestputjes) worden gemonitord. Evalueer 2 keer per jaar - aansluitend op de schouw - of de aangetroffen sporen een indicatie zijn voor een mogelijk toekomstige bedreiging/risico voor de stabiliteit of de berijdbaarheid van het baanlichaam. Schakel direct een ecologisch deskundige (Kader 2.1) in wanneer sprake is van een bedreiging/risico, bijvoorbeeld bij het aantreffen van een pijp/incidentele burcht van een das. Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Voer de werkzaamheden uit conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsin-gels, bosjes en solitaire bomen. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast en betreding). Werk in één richting, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachte-lijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	September tot en met november, mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van be-schermd fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden.
Soortgerichte voor-zorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Bescherm beschermde vaatplanten binnen het werkgebied door groeiplaatsen door de eco-logisch deskundige (Kader 2.1) te laten markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groeiplaatsen (<50 exemplaren) van beschermde vaatplanten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.

Zet bij grote groeiplaatsen (>50 exemplaren) de toplaag apart en werk het tracé na afronding van de werkzaamheden weer af met de toplaag (behoud zaadbron en herstel groeiplaatsen). Indien onmogelijk verplaats dan minimaal 33% van het aantal planten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving.

Zoogdieren

Das, Konijn, Vos en Bever

Voorkom aantasting van dassen- en beverburchten door geen werkzaamheden binnen 20 meter van burchten uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Het verwijderen van kraamburchten van Das en Bever is niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Het is noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen voor dergelijke activiteiten. De noodzaak wordt bepaald door de ecologisch deskundig (Kader 2.1).

Verwijderen van incidenteel gebruikte burchten van Das en hollen van soorten met een vrijstelling binnen de Wet natuurbescherming als Konijn en Vos is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Voer de werkzaamheden uit in de periode september tot en met november (niet in vorstperiodes), buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van Das. Deze periode valt tevens buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van Vos en Konijn.
- Maak burchtlocaties onaantrekkelijk voor bewoning. Verwijder eventueel aanwezige vegetatie rondom de betreffende locatie (in een straal van 20 meter), zodat de dekking verdwijnt die voor Das van belang is.
- Plaats rondom de pijp/incidentele hollen een tijdelijk, ingegraven raster, zodat een afgesloten 'vangkraal' ontstaat rondom de hollen. Breng ter hoogte van de ingang op één plek in het raster een dassenpoortje aan die zorgt dat dieren de hollen/ vangkraal kunnen verlaten, maar niet kunnen terugkeren. Plaats het dassenpoortje op de meest gebruikte (dassen)wissel (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Als uit controle van de burcht en het dassenpoortje (middels wildcamera's) blijkt dat de dieren de vangkraal hebben verlaten of als na 14 aaneengesloten dagen geen activiteit is waargenomen, dan worden de hollen met een minikraan nagegraven en eventueel aangevuld en verdicht en wordt de locatie opnieuw ingezaaid. Alternatief is het demmeren van de hollen (opvullen van de hollen met uithardend materiaal). Verwijder tegelijkertijd het tijdelijke raster.

Verwijderen van incidenteel gebruikte hollen en hoogwatervluchtplaatsen van Bever is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Voer de werkzaamheden uit in de periode september tot en met februari (niet in vorstperiodes of periodes met langdurig laag of hoog water), buiten de meest kwetsbare periodes van Bever.

- Verwijder hoogwatervluchtplaatsen die in (spoor)dijken zijn gegraven in een periode van hoogwater na het zakken van waterpeil. Na het zakken van het water is het hol ongeschikt, omdat er niet meer een vanuit het water toegankelijke ingang is. De Bever keert dan weer terug naar zijn oorspronkelijke burcht.
- Controleer hoogwatervluchtplaatsen met een endoscoop. Als uit controle blijkt dat de hoogwatervluchtplaats onbewoond is, wordt het hol met een minikraan nagegraven, aangevuld en verdicht en wordt de locatie opnieuw ingezaaid.
- Verstoor in perioden met hoogwater het spoordijktraject rondom de aangetroffen hoogwatervluchtplaats om nieuwe vestiging van hoogwatervluchtplaatsen te ontmoedigen.
- Verjaag Bever door incidenteel gebruikte burchtlocaties onaantrekkelijk te maken voor bewoning. Verwijder eventueel aanwezige vegetatie rondom de betreffende locatie (in een straal van 20 meter), zodat de dekking verdwijnt die voor Bever van belang is.
- Zet of versper de ingang van de burcht voor $\frac{3}{4}$ dicht met respectievelijk grond of boomstammetjes. Stamp of verdicht de grond niet; er moet nog lucht het hol in kunnen komen. Als een burcht voor $\frac{3}{4}$ is dichtgezet, wordt de graaf- of vraatactiviteit gecontroleerd. Herhaal deze handeling totdat uit controle blijkt dat de ingang naar de burcht niet meer geopend wordt.
- Als uit controle van de burcht (middels wildcamera's) blijkt dat de Bever de burcht heeft verlaten of als na 14 aaneengesloten dagen geen graaf- of vraatsporen meer worden waargenomen, dan worden de hollen met een minikraan nagegraven, aangevuld, verdicht, worden de takken van de burcht verwijderd en wordt de locatie opnieuw ingezaaid. Alternatief is het demmeren van de hollen (opvullen van de hollen met uithardend materiaal). Houd het aangrenzende ProRail-terrein voor de Bever ongeschikt voor hervestiging door het snoeien van houtopslag (zie paragraaf 4.5).

Grote bosmuis en Veldspitsmuis

Verwijderen van leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatief leefgebied aanwezig is (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Verwijderen van leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis is alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode van Grote bosmuis en Veldspitsmuis (oktober t/m maart).
- Maai de aanwezige vegetatie kort en in langzaam tempo in de richting van te handhaven leefgebieden.
- Voer de vegetatie af, zodat het werkgebied onaantrekkelijk wordt als leefgebied.
- Wacht na het maaien minimaal 48 uur met vervolgwerkzaamheden zoals het vergraven van grond.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode half februari tot en half november altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door bijvoorbeeld de

vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer werkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied (ter beoordeling van de ecologisch deskundige).

Amfibieën & reptielen

Voer werkzaamheden in leefgebied van amfibieën en reptielen alleen uit als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve overwinterings- en leefgebieden aanwezig en bereikbaar zijn (omgevingscheck). Wanneer dit niet het geval is, is het noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen.

Als voldoende alternatieven beschikbaar zijn, dan zijn de volgende voorzorgsmaatregelen nodig om negatieve effecten tot een minimum te beperken:

- Markeer broeihopen van Ringslang en voorkom beschadiging.
- Faseer werkzaamheden in leefgebieden van reptielen (en amfibieën) door vestiging/aanwezigheid van (overwinterende) amfibieën en reptielen te voorkomen op het moment dat schadelijke werkzaamheden uitgevoerd worden. De beoordeling van de geschiktheid van leefgebied voor amfibieën en reptielen wordt bepaald door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) en wordt onderbouwd in het ecologisch werkprotocol. De volgende voorzorgsmaatregelen zijn nodig voor reptielen (en amfibieën):
 - Maak in de periode oktober t/m half februari het werkgebied ongeschikt voor reptielen en amfibieën door vegetatie te verwijderen. Voorkom insporing van de grond door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes. In de periode oktober t/m half februari zijn amfibieën en reptielen over het algemeen diep in de grond overwinterend aanwezig.
 - Laat liggende, dode boomstammen, takkenbossen, bladhopen en broeihopen en andere aantrekkelijke plekken voor overwintering van amfibieën en reptielen ongemoeid.
 - Voer graafwerkzaamheden en het verwijderen van aantrekkelijke overwinteringsplekken voor reptielen en amfibieën vervolgens uit met begeleiding door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen. Voer specifiek op geschikte eiafzetplekken van Zandhagedis geen grondroerende werkzaamheden uit in kwetsbare voortplantingsperiode (de periode half mei tot en met half september). Eventueel aanwezige reptielen en amfibieën worden verjaagd/verplaatst naar een geschikte locatie buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Dag- en nachtvlinders

Laat waardplanten van beschermde vlinders in leefgebieden tussen 1 april en 1 september ongemoeid. Zorg voor maatwerk op locaties met bijzondere soorten door juist plekken met veel verwachte/vastgestelde voortplanting te sparen. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten:

- Aardbeivlinder (Tormentil)
- Bruin dikkopje (Gewone rolklaver)
- Sleedoornpage (jonge opslag van Sleedoorn)
- Bruine eikenpage (jonge opslag van Eik)
- Veldparelmoervlinder (Smalle weegbree)
- Zilveren maan (Moerasviooltje)
- Teunisbloempijlstaart (Teunisbloem, Wilgenroosje, Basterdwederik en Grote kattenstaart)

Voer werkzaamheden op locaties met waardplanten van beschermde vlinders alleen uit als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve leefgebieden aanwezig en bereikbaar zijn (omgevingscheck). Wanneer dit niet het

geval is, is het noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen. Als voldoende alternatieven beschikbaar zijn, dan zijn de volgende voorzorgsmaatregelen nodig om negatieve effecten tot een minimum te beperken:

- Laat een controle uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) naar de precieze voortplantingslocaties in de daarvoor geschikte periode. In de winterperiode zijn eitjes van Sleedoornpage en Bruine eikenpage te vinden en in juni-september zijn rupsen van Teunisbloempijlstaart te traceren.
- Verplaats (delen van) de voortplantingslocaties naar geschikte plekken buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Dit is mogelijk door bosopslag met eitjes te verplanten, takken met eitjes en rupsen af te knippen en vast te binden aan geschikte struiken en bomen in de omgeving of waardplanten (inclusief strooisellaag) ruim uit te steken en te verplaatsen naar andere geschikte standplaatsen.
- Verplaats de rupsen van Teunisbloempijlstaart naar geschikte plekken buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

4.12 Weren en verwijderen van (beginnende) ooievaarsnesten van bovenleidingportalen

Weren en verwijderen van (beginnende) ooievaarsnesten van bovenleidingportalen	
Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	• Het weren en verwijderen van ooievaarsnesten van bovenleidingportalen. • Het betreden van terreinen door bevoegde personen en hun metgezellen ter bestrijding van ooievaarsnesten op bovenleidingportalen. Zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.
Verwachte soort(groep)en	Ooievaar.

Vorbereiding: doen van onderzoek	Monitor wekelijks kansrijke trajecten voor vestiging van ooievaarsnesten op bovenleidingportalen in de periode 1 februari tot 1 augustus.
	Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.2) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Voer de werkzaamheden uit conform het opgestelde ecologisch werkprotocol.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Bestrijden van ooievaarsnesten is jaarrond mogelijk, mits bebroede nesten van ooievaar en overige broedvogels niet verstoord worden.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Ooievaar</u> Voorkom vestiging van ooievaarsnesten door jaarlijks in de periode 1 februari tot 1 augustus wekelijks beginnende nesten te verwijderen. Ooievaars hebben doorgaans 8 dagen nodig om een compleet nest te bouwen. Een wekelijkse (om de 7 dagen) controle is noodzakelijk om definitieve vestiging van een broedgeval te voorkomen.
	Controleer voorafgaand aan het verwijderen van een beginnend ooievaarsnest de inhoud van het nest. Controle van de inhoud van een ooievaarsnest vindt plaats met behulp van een camera gemonteerd op een lange stok van niet-geleidend materiaal. Met deze constructie kan gemakkelijk vanaf de grond de inhoud van het nest worden gecontroleerd.
	Zodra een eerste ei in het nest gelegd is (bebroed nest) mag het nest niet verwijderd worden. Het verwijderen van een bebroed nest wordt uitgesteld totdat de jongen zijn uitgevlogen.
	Verwijder het nest uitsluitend wanneer het nest nog niet bebroed is. Verwijder een ooievaarsnest met behulp van een lange stok van niet-geleidend materiaal. Trek/duw het nest van de bovenleidingportal. Ruime losse takken en nestresten direct na het verwijderen op.
	Verwijderen van bebroede nesten van Ooievaar op bovenleidingportalen is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) of als tijdig vervangende nestplaatsen worden aangebracht. Als alternatieven ontbreken en het niet mogelijk is om tijdig vervangende nestplaatsen aan te brengen, moet het nest blijven zitten of is het nodig om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als geen ontheffing nodig is:
	• Verwijder bebroede nesten uitsluitend in de periode 1 augustus – 1 maart, buiten het kwetsbare broedseizoen van ooievaar en overige broedvogels of als blijkt dat geen broedsels van ooievaar of andere broedvogels aanwezig zijn; • Onderbouw dat sprake is van één of meerdere alternatieve, onbezette geschikte nestplaats(en) voor Ooievaar binnen een straal van 250 meter van de te verwijderen nestplaats. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) legt de onderbouwing vast in het ecologisch werkprotocol. • Breng vervangende nestgelegenheid aan als niet onderbouwd kan worden dat sprake is van een alternatieve, onbezette geschikte nestplaats(en) voor Ooievaar binnen een

straal van 250 meter van de nestlocatie. Hierbij kan gedacht worden aan de volgende maatregelen:

- Toppen van volgroeide bomen.
- Aanbrengen van ooievaarspalen met kunstnest (6-8 meter hoog).
- Aanbrengen van kunstnesten op daken.

Bepaal de toe te passen voorzieningen in samenspraak met de ecologisch deskundige (Kader 2.1) en leg de keuze vast in het ecologisch werkprotocol.

- Stel een overeenkomst op tussen ProRail en de desbetreffende perceeleigenaar bij bereidheid tot het huisvesten van vervangende nestgelegenheid. In de overeenkomst worden afspraken en verplichtingen vastgelegd omtrent het plaatsen en onderhouden van de vervangende nestgelegenheid.
- Breng de vervangende nestgelegenheid aan voor de start van het daarop volgende broedseizoen (uiterlijk voor 1 maart). Zodoende wordt gegarandeerd dat er een geschikte en veilige alternatieve uitwijklocatie beschikbaar is voor het terugkerende ooievaarsbroedpaar in het opvolgende broedseizoen.
- Verwijder het bestaande ooievaarsnest met behulp van een lange stok van niet-geleidend materiaal. Trek/duw het nest van het bovenleidingportaal. Ruime losse takken en nestresten direct na het verwijderen op.

5.

Voorzorgsmaatregelen kleinschalige ruimtelijke ingrepen

In dit hoofdstuk worden de maatregelen beschreven die ProRail zal treffen om schade aan het duurzaam voortbestaan van soorten bij ruimtelijke ingrepen te voorkomen.

5.1 Het kappen of rooien van houtige begroeiing in het kader van projecten of achterstallig onderhoud

Het kappen of rooien van houtige begroeiing in het kader van projecten of achterstallig onderhoud

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen	- Kap en rooien van bomen om projecten te realiseren (geen functiehandhaving). - Achterstallig onderhoud aan houtachtige begroeiing (als meer dan 15 jaar geen onderhoud heeft plaatsgevonden aan groen). Zie bijlage 5 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.
Verwachte soort(groep)en	Zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en insecten (kevers en dagvlinders).
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten. Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Voer de werkzaamheden uit conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen.

	Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast en betreding). Werk in één richting, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen. Verwerk vrijkomend hout en takken ter plaatse (bijvoorbeeld takken op hopen of rillen) op plekken die al ruiger zijn (bijvoorbeeld plekken met bramen of brandnetels). Voer het vrijgekomen materiaal af, indien ter plaatse verwerken geen optie is. Markeer voorafgaand aan de werkzaamheden kwetsbare situaties met te behouden verblijf- en nestplaatsen van beschermde soorten in het werkgebied: • Bomen met holten en gaten die geschikt zijn als verblijfplaatsen voor vleermuizen en boomkruiser. Dit is inclusief omringende bomen i.v.m. het behoud van het microklimaat in de bomen. • Bomen met nesten van Eekhoorn (inclusief een zone van 25 meter rondom dergelijke bomen). • Bomen met jaarrond beschermde nestplaatsen van broedvogels (inclusief een zone van 25 meter rondom de nestlocatie). • Broeihopen van Ringslang. • Bomen en struiken die van belang zijn als voortplantingsplek voor beschermde insecten. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten van bossen en bosranden met tussen haakjes de waardplanten: ➤ Bruine eikenpage (jonge eikjes). ➤ Grote weerschijnvlinder (wilgen > 4 meter). ➤ Iepenpage (iepen). ➤ Kleine ijsvogelvlinder (Kamperfoelie). ➤ Sleedoornpage (Sleedoorn). ➤ Vermiljoenkever (populieren). Voorkom betreding (beschadiging) van de gemarkeerde locaties. Alleen onder voorwaarden is betreding toegestaan.
Voorkeursperiode	September- half maart, mits nesten van broedvogels en verblijfplaatsen van fauna ontzien worden.
werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Zoogdieren</u> <u>Vleermuizen</u> Het verwijderen van bomen met kraamkolonies van vleermuizen en verblijfplaatsen van bijzondere vleermuissoorten is niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Het is noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen voor dergelijke activiteiten. De noodzaak voor een ontheffingsaanvraag wordt bepaald door de ecologisch deskundig (Kader 2.1). Verwijderen van zomer- en paarverblijfplaatsen van Gewone en Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Gewone grootvleermuis is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen

aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Kap bomen met verblijfplaatsen alleen in de minst kwetsbare periode van vleermuizen (oktober).
- Breng vleermuisflappen aan op openingen naar verblijfplaatsen vleermuizen in overleg met een ecologisch deskundige (Kader 2.1). Breng de flappen minimaal één dag voor de kap van de boom aan. Op deze manier kunnen eventueel aanwezige vleermuizen uitwijken naar een alternatieve verblijfplaats. Leg na de kap de boom met beleid op de grond neer en zorg dat de boom na de kap nog minimaal één dag blijft liggen op de grond met het gat naar boven.

Wend de velrichting van te kappen bomen zoveel mogelijk af van verblijfplaatsen van vleermuizen. Als dit niet goed mogelijk is (bijvoorbeeld door beperkte ruimte langs het spoor) wordt in ieder geval voorkomen dat de verblijfplaatsen beschadigen.

Het kappen van lijnvormige elementen leidend tot open ruimten met een afmeting groter dan 50 meter is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve geleidende elementen aanwezig zijn (omgevingscheck, zie bijlage 1) of als tijdig een alternatieve vliegroute gerealiseerd is. De volgende voorzorgsmaatregelen zijn nodig bij aantasting van een vliegroute:

- Kap bomen in de overwinteringsperiode van vleermuizen (november t/m maart) als de bomen niet fungeren als vliegroute.
- Plant voor 1 april nieuwe, vergelijkbare boomsoorten aan met een tussenruimte van minimaal 6 meter en een boomhoogte van minimaal 2,5 meter.

Das en bever

Het verwijderen van kraamburchten van Das en Bever is niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Het is noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen voor dergelijke activiteiten. De noodzaak wordt bepaald door de ecologisch deskundige (Kader 2.1).

Voorkom aantasting van dassen- en beverburchten door geen werkzaamheden binnen 20 meter van burchten uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Wend de velrichting van te kappen bomen zoveel mogelijk af van verblijfplaatsen van Das en Bever. Als dit niet goed mogelijk is (bijvoorbeeld door beperkte ruimte langs het spoor) wordt in ieder geval voorkomen dat de verblijfplaatsen beschadigen.

Verwijderen van incidenteel gebruikte burchten van Das is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Verjaag Das door de burchtlocatie onaantrekkelijk te maken voor bewoning. Verwijder eventueel aanwezige vegetatie rondom de betreffende locatie (in een straal van 20 meter), zodat de dekking verdwijnt die voor Das van belang is.
- Plaats rondom de pijp/incidentele burcht een tijdelijk raster, zodat een afgesloten 'vangkraal' ontstaat rondom de hollen. Breng ter hoogte van de ingang op één plek in het raster een dassenpoortje aan die zorgt dat dassen de burcht/ vangkraal kunnen verlaten, maar niet kunnen terugkeren. Plaats het dassenpoortje op de meest gebruikte dassenwissel (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Als uit controle van de burcht en het dassenpoortje (middels wildcamera's) blijkt dat de Das de vangkraal heeft verlaten of als na 14 aaneengesloten dagen geen activiteit is waargenomen, dan worden de hollen met een minikraan nagegraven en eventueel aangevuld en verdicht.

Verwijderen van incidenteel gebruikte hollen en hoogwatervluchtplaatsen van Bever is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Voer de werkzaamheden uit in de periode september tot en met februari (niet in vorstperiodes of periodes met langdurig laag of hoog water), buiten de meest kwetsbare periodes van Bever.
- Verwijder hoogwatervluchtplaatsen die in (spoor)dijken zijn gegraven in een periode van hoogwater na het zakken van waterpeil. Na het zakken van het water is het hol ongeschikt, omdat er niet meer een vanuit het water toegankelijke ingang is. De Bever keert dan weer terug naar zijn oorspronkelijke burcht.
- Controleer hoogwatervluchtplaatsen met een endoscoop. Als uit controle blijkt dat de hoogwatervluchtplaats onbewoond is, wordt het hol met een minikraan nagegraven, aangevuld en verdicht.
- Verjaag Bever door incidenteel gebruikte burchtlocaties onaantrekkelijk te maken voor bewoning. Verwijder eventueel aanwezige vegetatie rondom de betreffende locatie (in een straal van 20 meter), zodat de dekking verdwijnt die voor Bever van belang is.
- Zet of versper de ingang van de burcht voor $\frac{3}{4}$ dicht met respectievelijk grond of boomstammetjes. Stamp of verdicht de grond niet; er moet nog lucht het hol in kunnen komen. Als een burcht voor $\frac{3}{4}$ is dichtgezet, wordt de graaf- of vraataktiviteit gecontroleerd. Herhaal deze handeling totdat uit controle blijkt dat de ingang naar de burcht niet meer geopend wordt. Ook als uit controle van de burcht (middels wildcamera's) blijkt dat de Bever de burcht heeft verlaten of als na 14 aaneengesloten dagen geen graaf- of vraatsporen meer worden waargenomen, dan worden de hollen met een minikraan nagegraven, aangevuld, verdicht en worden de takken van de burcht verwijderd.

Eekhoorn en Boomarter

Voorkom aantasting van verblijfplaatsen van Eekhoorn en Boomarter door de bomen met verblijfplaatsen te sparen (inclusief omringende bomen die nodig zijn om het microklimaat in de boom stabiel te houden). Dit wordt bepaald door de ecologisch deskundige (Kader 2.1).

Wend de velrichting van te kappen bomen zoveel mogelijk af van verblijfplaatsen van Eekhoorn en Boomarter. Als dit niet goed mogelijk is (bijvoorbeeld door beperkte ruimte langs het spoor) wordt in ieder geval voorkomen dat de verblijfplaatsen beschadigen.

Verwijderen van nestbomen van Boomarter en Eekhoorn is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Kap bomen met verblijfplaatsen alleen in de minst kwetsbare periode van Eekhoorn (september t/m januari) en Boommarter (september t/m februari).
- Leg na de kap de boom met beleid op de grond neer en zorg dat de boom na de kap nog minimaal één dag blijft liggen op de grond met het gat naar boven.

Grote bosmuis en Veldspitsmuis

Verwijderen van leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatief leefgebied aanwezig is (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Maak leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis ongeschikt in de minst kwetsbare periode van beide soorten (oktober t/m maart):
 - Maai de ondergroei kort en in langzaam tempo in de richting van te handhaven leefgebieden.
 - Voer de vegetatie af, zodat het werkgebied onaantrekkelijk wordt als leefgebied.
 - Wacht na het maaien minimaal 48 uur met vervolgwerkzaamheden zoals het vergroeven van grond.
- Ook als werkzaamheden in de periode april t/m september moeten plaatsvinden, dan is noodzakelijk om het leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis ongeschikt te maken in de minst kwetsbare periode van beide soorten (oktober t/m maart):
 - Maai de ondergroei kort en in langzaam tempo in de richting van te handhaven leefgebieden.
 - Voer de vegetatie af, zodat het werkgebied onaantrekkelijk wordt als leefgebied.
 - Wacht na het maaien minimaal 48 uur met vervolgwerkzaamheden zoals het vergroeven van grond.
 - Herhaal het ongeschikt maken van leefgebied (verwijderen van vegetatie) als vervolgwerkzaamheden na half mei moeten plaatsvinden en door hergroei van vegetatie opnieuw geschikt leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis dreigt te ontstaan. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zorgt voor een regelmatige controle en geeft de uitvoerder instructies voor het aanvullend ongeschikt maken van leefgebied.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode half februari tot en half november altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Bomen met jaarrond beschermde nesten van vogels worden in beginsel gespaard. Het kappen van bomen met jaarrond beschermde nestplaatsen van broedvogels is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve nestplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Kap nestbomen met jaarrond beschermde nesten alleen buiten het broedseizoen van vogels (dus kappen van oktober t/m februari). Afwijking van de periode is mogelijk als uit

een controle van een ecologisch deskundige (Kader 2.1) blijkt dat op dat moment geen sprake is van een bezet nest.

Overwinteringsgebied Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad en leefgebied Hazelworm, Ringslang, Zandhagedis en Levendbarende hagedis

Voer werkzaamheden in boselementen met overwinteringsgebied van Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad en leefgebied van Hazelworm, Ringslang, Zandhagedis en Levendbarende hagedis alleen uit als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve overwinterings- en leefgebieden aanwezig en bereikbaar zijn (omgevingscheck). Als voldoende alternatieven beschikbaar zijn, dan zijn de volgende voorzorgsmaatregelen nodig om negatieve effecten tot een minimum te beperken:

- Faseer werkzaamheden in overwinteringsgebieden van Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad en leefgebied van Ringslang, Hazelworm, Zandhagedis en Levendbarende hagedis door vestiging/ aanwezigheid van (overwinterende) amfibieën en reptielen te voorkomen op het moment dat schadelijke werkzaamheden uitgevoerd worden. De beoordeling van de geschiktheid van leefgebied voor amfibieën en reptielen wordt bepaald door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) en wordt onderbouwd in het ecologisch werkprotocol. De volgende voorzorgsmaatregelen zijn nodig voor reptielen en amfibieën:
 - Maak het werkgebied bovengronds ongeschikt als leefgebied van reptielen en amfibieën in de perioden november t/m februari (Heikikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander en Vinpootsalamander) of november tot en met maart (Poelkikker, Rugstreeppad, Ringslang, Hazelworm, Zandhagedis en Levendbarende hagedis) als deze soorten over het algemeen diep in de grond overwinterend aanwezig zijn:
 - Maai/ klepel de ondergroei kort door de dekking biedende vegetatie te verwijderen. Verwijder hierbij ook het maaisel.
 - Voorkom insporing van de grond door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes.
 - Laat liggende, dode boomstammen, takkenbossen, bladhopen en broeihopen en andere aantrekkelijke plekken voor overwintering van amfibieën en reptielen ongemoeid.
 - Herhaal het ongeschikt maken van leefgebied (verwijderen van vegetatie) als werkzaamheden na half mei moeten plaatsvinden en door hergroei van vegetatie opnieuw geschikt leefgebied van reptielen en amfibieën dreigt te ontstaan. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zorgt voor een regelmatige controle en geeft de uitvoerder instructies voor het aanvullend ongeschikt maken van leefgebied.
 - Voer graafwerkzaamheden en het verwijderen van aantrekkelijke overwinteringsplekken voor reptielen en amfibieën vervolgens uit met begeleiding door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen. Eventueel aanwezige reptielen en amfibieën worden verjaagd/ verplaatst naar een geschikte locatie buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Insecten

Zorg voor maatwerk op locaties met bijzondere soorten door plekken met verwachte/ vastgestelde voortplanting van insecten te sparen. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten:

- Bruine eikenpage (jonge eikjes).
- Grote weerschijnvlinder (wilgen > 4 meter).
- Iepenpage (iepen).
- Kleine ijsvogelvlinder (Kamperfoelie).

- Sleedoornpage (Sleedoorn).
- Vermiljoenkever (populieren).
- Vliegend hert (oude eiken/ oude eikenstobben).

Voer werkzaamheden op locaties met sleedoorns in leefgebieden van Sleedoornpage alleen uit als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve leefgebieden aanwezig en bereikbaar zijn (omgevingscheck). Als voldoende alternatieven beschikbaar zijn, dan zijn de volgende voorzorgsmaatregelen nodig om negatieve effecten tot een minimum te beperken:

- Laat een controle uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) naar de precieze voortplantingslocaties in de daarvoor geschikte periode. In de winterperiode zijn eitjes van Sleedoornpage te vinden.
- Verplaats in de winterperiode (delen van) de voortplantingslocaties van Sleedoornpage naar geschikte plekken buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Dit is mogelijk door sleedoorns met eitjes te verplanten naar geschikte locaties waar geen werkzaamheden plaatsvinden of takken met eitjes af te knippen en vast te binden aan geschikte struiken en bomen in de omgeving die gespaard blijven. Verwijder aansluitend het sleedoornstruweel zonder eiafzet, zodat het werkgebied ongeschikt wordt/ blijft voor vestiging van Sleedoornpage.

Eekhoorn

5.2 Werkzaamheden in watergangen in het kader van projecten of achterstallig onderhoud

Werkzaamheden in watergangen in het kader van projecten of achterstallig onderhoud

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen

- Achterstallig onderhoud van het water (als meer dan 5 jaar geen onderhoud heeft plaatsgevonden).
- Dempen, vergraven en verleggen van watergangen zoals spoorsloten.
- Aanpassen, vernieuwen en verwijderen van waterkruisende kunstwerken zoals spoor-dragende en -kruisende bruggen, landhoofden en watervoerende duikers.
- Aanleg nieuwe beschoeiingen en vervangen en aanleggen van remmings- en geleidingswerken, aanmeervoorzieningen en duikers.

	Zie bijlage 5 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.
Verwachte soort(groep)en	Zoogdieren, broedvogels, amfibieën, vissen, libellen, Ringslang, Platte schijfhoren, Gestreepte waterroofkever en Teunisbloempijlstaart.
Vorbereiding: doen van onderzoek	Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.
Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld. Voer de werkzaamheden uit conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsin-gels, bosjes en solitaire bomen. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast en betreding). Werk in één richting, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachte-lijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	Oktober tot en met maart, mits nesten van broedvogels en verblijfplaatsen van fauna ontzien worden.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Zoogdieren</u> <i>Bever, Otter en Das</i> Het verwijderen van oevers met kraamburchten van Bever en Das en voortplantingsplekken van Otter is niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Het is noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen voor dergelijke activiteiten. De noodzaak wordt bepaald door de ecologisch deskundig (Kader 2.1).

Houd bij alle werkzaamheden tijdens en buiten de voortplantingsperiode een afstand van minimaal 20 meter tot dassen- en beverburchten en voortplantingsplekken van Otter, met uitzondering van werkzaamheden aan de andere zijde van water. In een zone van 20-50 meter van voortplantingsplekken zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november), Otter (januari t/m maart) en Bever (september t/m april). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni), Otter (april t/m december) en Bever (mei t/m augustus) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot voortplantingsplekken gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Verwijderen van incidenteel gebruikte burchten van Das is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Verjaag Das door de burchtlocatie onaantrekkelijk te maken voor bewoning. Verwijder eventueel aanwezige vegetatie rondom de betreffende locatie (in een straal van 20 meter), zodat de dekking verdwijnt die voor Das van belang is.
- Plaats rondom de pijp/incidentele burcht een tijdelijk raster, zodat een afgesloten 'vangkraal' ontstaat rondom de hollen. Breng ter hoogte van de ingang op één plek in het raster een dassenpoortje aan die zorgt dat dassen de burcht/ vangkraal kunnen verlaten, maar niet kunnen terugkeren. Plaats het dassenpoortje op de meest gebruikte dassenwissel (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Als uit controle van de burcht en het dassenpoortje (middels wildcamera's) blijkt dat de Das de vangkraal heeft verlaten of als na 14 aaneengesloten dagen geen activiteit is waargenomen, dan worden de hollen met een minikraan nagegraven en eventueel aangevuld en verdicht.

Verwijderen van incidenteel gebruikte hollen en hoogwatervluchtplaatsen van Bever is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Voer de werkzaamheden uit in de periode september tot en met februari (niet in vorstperiodes of periodes met langdurig laag of hoog water), buiten de meest kwetsbare periodes van Bever.
- Verwijder hoogwatervluchtplaatsen die in (spoor)dijken zijn gegraven in een periode van hoogwater na het zakken van waterpeil. Na het zakken van het water is het hol ongeschikt, omdat er niet meer een vanuit het water toegankelijke ingang is. De Bever keert dan weer terug naar zijn oorspronkelijke burcht.
- Controleer hoogwatervluchtplaatsen met een endoscoop. Als uit controle blijkt dat de hoogwatervluchtplaats onbewoond is, wordt het hol met een minikraan nagegraven, aangevuld en verdicht.
- Verjaag Bever door incidenteel gebruikte burchtlocaties onaantrekkelijk te maken voor bewoning. Verwijder eventueel aanwezige vegetatie rondom de betreffende locatie (in een straal van 20 meter), zodat de dekking verdwijnt die voor Bever van belang is.
- Zet of versper de ingang van de burcht voor ¾ dicht met respectievelijk grond of boomstammetjes. Stamp of verdicht de grond niet; er moet nog lucht het hol in kunnen komen. Als een burcht voor ¾ is dichtgezet, wordt de graaf- of vraataktiviteit gecontroleerd. Herhaal deze handeling totdat uit controle blijkt dat de ingang naar de burcht niet meer geopend wordt. Ook als uit controle van de burcht (middels wildcamera's) blijkt dat de Bever de burcht heeft verlaten of als na 14 aaneengesloten dagen geen graaf- of

vraatsporen meer worden waargenomen, dan worden de holen met een minikraan nagegraven, aangevuld, verdicht en worden de takken van de burcht verwijderd.

Waterspitsmuis en Noordse woelmuis

Verwijderen van leefgebied van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatief leefgebied aanwezig is (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Maak leefgebied van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis ongeschikt in de minst kwetsbare periode van beide soorten (oktober tot de eerste langdurige nachtvorstperiode, normaliter in december):
 - Maai de ondergroei kort en in langzaam tempo in de richting van te handhaven leefgebieden.
 - Voer de vegetatie af, zodat het werkgebied onaantrekkelijk wordt als leefgebied.
 - Wacht na het maaien minimaal 48 uur met vervolgwerkzaamheden zoals het vergroeven van grond.
- Ook als werkzaamheden in de periode april t/m september moeten plaatsvinden, dan is noodzakelijk om het leefgebied van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis ongeschikt te maken in de minst kwetsbare periode van beide soorten (oktober t/m maart):
 - Maai de ondergroei kort en in langzaam tempo in de richting van te handhaven leefgebieden.
 - Voer de vegetatie af, zodat het werkgebied onaantrekkelijk wordt als leefgebied.
 - Wacht na het maaien minimaal 48 uur met vervolgwerkzaamheden zoals het vergroeven van grond.
 - Herhaal het ongeschikt maken van leefgebied (verwijderen van vegetatie) als vervolgwerkzaamheden na half mei moeten plaatsvinden en door hergroei van vegetatie opnieuw geschikt leefgebied van Waterspitsmuis en Noordse woelmuis dreigt te ontstaan. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zorgt voor een regelmatige controle en geeft de uitvoerder instructies voor het aanvullend ongeschikt maken van leefgebied.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit in de periode oktober t/m januari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode februari tot en met september altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkerreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer graafwerkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied.

Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad

Werkzaamheden in voortplantingswateren van Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad zijn alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve voortplantingswateren aanwezig zijn (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Voer werkzaamheden in voortplantingswateren van Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad uit buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. De periode september tot en met februari (alleen bij een luchttemperatuur boven 0 °C en ijsvrij water) is geschikt, omdat amfibieën in deze periode doorgaans op het land verblijven. Ook als de watertemperatuur te hoog (>25 °C) is, zijn geen werkzaamheden in het watermilieu toegestaan.
 - Schoon eventueel vooraf de oevers van het water voorafgaand aan de werkzaamheden om het water beter toegankelijk te maken. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zet eventueel op de kant gebrachte amfibieën en andere waterdieren over naar geschikte wateren buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden
 - Zet het water zo ver mogelijk droog waarbij eventueel achtergebleven amfibieën en andere waterdieren door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) worden overgezet naar geschikte wateren buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
 - Vergraaf of demp het water. Zorg eventueel voor een tijdelijke demping als de feitelijke werkzaamheden pas na maart moeten plaatsvinden. Op deze wijze blijft het water ongeschikt als voortplantingsplek van amfibieën.

Op locaties waar beschermde amfibieën voorkomen, wordt in de actieve periode (globaal 1 april t/m 1 oktober) de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verdreven zonder de dieren te beschadigen.

Grote modderkruiper, Gestreepte waterroofkever en Platte schijfhoren

Werkzaamheden in leefgebied van Grote modderkruiper, Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Voer werkzaamheden in leefgebied van Grote modderkruiper uit buiten de kwetsbare voortplantingsperiode in de periode september tot en met maart. Voer werkzaamheden in leefgebied van Platte schijfhoren en Gestreepte waterroofkever uit buiten de kwetsbare voortplantings- en overwinteringsperiode in de periode september tot en met oktober. Uitvoering is alleen toegestaan bij een luchttemperatuur tussen 0 en 25 °C en ijsvrij water.
- Schoon de oevers van de watergang voorafgaand aan de werkzaamheden, zodat de watergang/ oever onaantrekkelijk wordt voor Grote modderkruiper, Platte schijfhoren, Gestreepte waterroofkever en andere waterdieren om zich op te houden. Eventueel op de kant gebrachte waterdieren worden door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) overgezet naar geschikte wateren buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Specifiek voor Platte schijfhoren worden ook plukken met watervegetatie overgezet naar geschikte wateren buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden (bijvoorbeeld nieuw gegraven watergangen).
- Maak bij het dempen van watergangen - na het opschonen - compartimenten met een lengte van maximaal 200 meter. Viskeringen bestaan bijvoorbeeld uit damwandplaten die in de waterbodem worden gedrukt of gronddammen waarbij de grond vanaf de oever in het water wordt aangebracht. Breng waar nodig het waterpeil omlaag en vis de waterkolom (elektrisch) af onder begeleiding van een ecologisch deskundige (Kader 2.1).

Gevangen waterdieren worden overgezet naar geschikte wateren buiten de invloedssfeer de werkzaamheden door de ecologisch deskundige.

- Vergraaf of demp het water. Zorg eventueel voor een tijdelijke demping als de feitelijke werkzaamheden binnen de voortplantingsperiode van Grote modderkruiper (april tot en met augustus) of voortplantings- en overwinteringsperiode van Gestreepte waterroofkever of Platte schijfhoorn (november tot en met augustus) moeten plaatsvinden. Op deze wijze blijft het water ongeschikt als voortplantingsplek van deze soorten.

Ringslang

Markeer broeihopen van Ringslang en voorkom beschadiging. Voer in de kwetsbare winterperiode van reptielen (oktober tot en met medio april) geen werkzaamheden uit op kansrijke overwinteringsplekken voor reptielen als bladhopen, wortelkluiten en ruig begroeide basaltkeien.

Op locaties waar reptielen voorkomen, wordt in de actieve periode (globaal 1 april t/m 1 oktober) de werkomgeving van die dag dagelijks gecontroleerd op aanwezige dieren. Deze worden verdreven zonder de dieren te beschadigen.

Groene glazenmaker en Sierlijke witsnuitlibel

Werkzaamheden in leefgebied van Groene glazenmaker en Sierlijke witsnuitlibel is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Werkzaamheden in leefgebied van Groene glazenmaker en Sierlijke witsnuitlibel worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode van voortplanting in de periode van september tot en met half mei (alleen bij een luchttemperatuur boven 0 °C en ijsvrij water).
- Schoon stilstaande (vegetatierijke) wateren voorafgaand aan de werkzaamheden, zodat de watergang/ oever onaantrekkelijk wordt voor libellenlarven om zich op te houden. Eventueel op de kant gebrachte libellenlarven en waardplanten (met name Krabben-scheer) worden door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) overgezet naar geschikte wateren buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Zet het water droog waarbij eventueel achtergebleven libellen en andere waterdieren door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) worden overgezet naar geschikte wateren buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Vergraaf of demp het water. Zorg eventueel voor een tijdelijke demping als de feitelijke werkzaamheden binnen de voortplantingsperiode van Groene glazenmaker (half juni tot en met augustus) of Sierlijke witsnuitlibel (half mei tot met half juli) moeten plaatsvinden. Op deze wijze blijft het water ongeschikt als voortplantingsplek van beide soorten.

Teunisbloempijlstaart

Voer werkzaamheden in moerasvegetaties met waardplanten van Teunisbloempijlstaart alleen uit als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve leefgebieden aanwezig en bereikbaar zijn (omgevingscheck). Als voldoende alternatieven beschikbaar zijn, dan zijn de volgende voorzorgsmaatregelen nodig om negatieve effecten tot een minimum te beperken:

- Laat een controle uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) naar de precieze voortplantingslocaties in de daarvoor geschikte periode. In de periode juni-september zijn rupsen van Teunisbloempijlstaart te traceren.
- Verplaats in juni -september de rupsen van Teunisbloempijlstaart naar geschikte plekken buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Maai aansluitend de vegetatie kort, zodat het werkgebied ongeschikt wordt voor vestiging van Teunisbloempijlstaart.

- Herhaal het ongeschikt maken van leefgebied (verwijderen van vegetatie) als vervolgwerkzaamheden in een later stadium moeten plaatsvinden en door hergroei van vegetatie opnieuw geschikt leefgebied van Teunisbloempijlstaart dreigt te ontstaan. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zorgt voor een regelmatige controle en geeft de uitvoerder instructies voor het aanvullend ongeschikt maken van leefgebied.

Knobbelzwaan

5.3 Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten

Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen

Werkzaamheden aan de spoorwegen:

- Vernieuwen, verwijderen, aanvullen en stoppen (opschudden) van ballast;
- Aanleggen, realiseren, aanpassen, verplaatsen, saneren of vernieuwen van:
 - spoorstaven, dwarsliggers en wissels;
 - het sporenlayout op emplacementen en andere spoorwegterreinen;
 - schouwpaden.

Werkzaamheden aan spoorse voorzieningen:

- Aanleggen, aanpassen, verplaatsen, saneren of vernieuwen van:
 - spoorwegovergangen, overweginstallaties, railinzetplaatsen;
 - seinpalen, lichtmasten, bovenleidingmasten, -portalen en -funderingen;
 - voedings- en treinbeveiligingskasten;
 - perrons en perronvoorzieningen, zoals bijvoorbeeld stationsmeubilair of liften;
 - geluidwerende constructies;
 - hekwerken, afrastering, inclusief toegangspoorten;
 - en andere kleinschalige spoorse bouwwerken, geen gebouw zijnde.

Overige aanlegwerkzaamheden op spoorwegterreinen (inclusief spoorberm):

- Aanleggen, aanpassen, verplaatsen, saneren of vernieuwen van:
 - drainagevoorzieningen;
 - duikers en kleine faunavoorzieningen;
 - verharding (o.a. aanleg servicepaden, serviceperrons, toegangswegen en stijgpunten, zoals hellingbanen en taludtrappen)
 - tijdelijke bouwwegen en werkterreinen;
 - en andere daarmee gelijk te stellen aanlegwerkzaamheden.
- Realiseren of verplaatsen van nieuwe kabeltracés en kabelkokers;
- Graafwerkzaamheden in spoorbermen en of herprofilieren van spoortaluds;
- Realiseren of verplaatsen van gebouwen, zoals relaishuizen, onderstations, wachtruimtes en andere spoor gerelateerde gebouwen;
- Aanleggen van nieuwe watergangen of watervoorzieningen (zoals spoorloten);
- Aanplanten van houtachtige begroeiing (zoals bomen of struiken).

Zie bijlage 5 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.

Verwachte soort(groep)en

Vaatplanten, zoogdieren, broedvogels, amfibieën, reptielen en dagvlinders.

Voorbereiding: doen van onderzoek

Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.

Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.

Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Voer de werkzaamheden uit conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. De werkzaamheden worden zoveel als mogelijk vanaf het spoor zelf uitgevoerd. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsingels, bosjes en solitaire bomen. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast en betreding). Werk in één richting, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachtelijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	September tot en met november, maar jaarrond mogelijk mits nesten van broedvogels, verblijfplaatsen van beschermde fauna en groeiplaatsen van beschermde vaatplanten ontzien worden.
Soortgerichte voorzorgsmaatregelen: alleen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Vaatplanten</u> Bescherm groeiplaatsen van beschermde vaatplanten als Glad biggenkruid en Kleine wolfsmelk in het ballastbed, schouwpad en de spoorberm door werkzaamheden op deze locaties zo veel mogelijk uit te voeren buiten de bloeiperiode en de periode van zaadzetting. Voor genoemde soorten loopt de bloei- en zaadzettingsperiode van juni tot en met september. Bescherm beschermde vaatplanten door groeiplaatsen door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) te laten markeren en te sparen. Als aantasting onvermijdelijk is, verplaats dan kleine groeiplaatsen (<50 exemplaren) van Glad biggenkruid en Kleine wolfsmelk met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Zet bij grote groeiplaatsen (>50 exemplaren) de toplaag apart en werk het tracé na afronding van de werkzaamheden weer af met de toplaag (behoud zaadbron en groeiplaatsen). Indien onmogelijk verplaats dan minimaal 33% van de binnen het werkgebied aanwezige planten met een ruime hoeveelheid grond naar een plek met geschikte standplaatsfactoren in de omgeving. Verplaatsing van eenjarige soorten tussen het ballastbed is niet succes- en zinvol, omdat de planten niet goed zijn uit te steken en slechts één jaar leven. Als aantasting van dergelijke groeiplaatsen onvermijdelijk is, verzamel op dergelijke locaties dan zaad na het bloeiseizoen (meest geschikt is september-november, eventueel in het jaar voorafgaand aan de uitvoering). Belangrijk is dat een moment gekozen dat de zaden los in de huls zitten. Zaai de zaden in maart-juni uit

op een opengewerkte locatie met vergelijkbare, geschikte omstandigheden buiten de invloedsfeer van de werkzaamheden.

Zoogdieren

Das

Het verwijderen van kraamburchten van Das is niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Het is noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen voor dergelijke activiteiten. De noodzaak wordt bepaald door de ecologisch deskundig (Kader 2.1).

Voorkom daarnaast aantasting van verblijfplaatsen van Das door geen werkzaamheden binnen 20 meter van verblijfplaatsen uit te voeren. In een zone van 20-50 meter van burchten zijn werkzaamheden alleen toegestaan in de minst kwetsbare periode voor Das (juli t/m november). Binnen de kwetsbare periode van Das (december t/m juni) zijn werkzaamheden alleen toegestaan als minimaal 50 meter afstand tot burchten gehouden wordt. De toegestane afstand van 20 en/of 50 meter wordt door de ecologisch deskundige in het veld gemarkeerd.

Verwijderen van incidenteel gebruikte burchten van Das is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Verjaag Das door de burchtlocatie onaantrekkelijk te maken voor bewoning. Verwijder eventueel aanwezige vegetatie rondom de betreffende locatie (in een straal van 20 meter), zodat de dekking verdwijnt die voor Das van belang is.
- Plaats rondom de pijp/incidentele burcht een tijdelijk raster, zodat een afgesloten 'vangkraal' ontstaat rondom de hollen. Breng ter hoogte van de ingang op één plek in het raster een dassenpoortje aan die zorgt dat dassen de burcht/ vangkraal kunnen verlaten, maar niet kunnen terugkeren. Plaats het dassenpoortje op de meest gebruikte dassenwissel (ter beoordeling van de ecologisch deskundige). Als uit controle van de burcht en het dassenpoortje (middels wildcamera's) blijkt dat de Das de vangkraal heeft verlaten of als na 14 aaneengesloten dagen geen activiteit is waargenomen, dan worden de hollen met een minikraan nagegraven en eventueel aangevuld en verdicht.

Houd bij het realiseren, verplaatsen of uitbreiden van hekwerken en rasters rekening met de relatie tussen voedselgebieden en verblijfplaatsen en voorkom barrièrewerking van nieuwe hekwerken en rasters. Dit is ter beoordeling van de ecologisch deskundige. Indien noodzakelijk worden maatregelen om barrièrewerking te voorkomen (met name voor reeën) zoals het plaatselijk verlagen van hekwerken en het maken van openingen laag bij de grond. Deze locaties worden weergegeven op kaart en toegevoegd aan het ecologisch werkprotocol.

Grote bosmuis en veldspitsmuis

Verwijderen van leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatief leefgebied aanwezig is (omgevingscheck). De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Maak leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis ongeschikt in de minst kwetsbare periode van beide soorten (oktober t/m maart):
 - Maai de ondergroei kort en in langzaam tempo in de richting van te handhaven leefgebieden.
 - Voer de vegetatie af, zodat het werkgebied onaantrekkelijk wordt als leefgebied.

- Wacht na het maaien minimaal 48 uur met vervolgwerkzaamheden zoals het vergraven van grond.
- Ook als werkzaamheden in de periode april t/m september moeten plaatsvinden, dan is noodzakelijk om het leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis ongeschikt te maken in de minst kwetsbare periode van beide soorten (oktober t/m maart):
 - Maai de ondergroei kort en in langzaam tempo in de richting van te handhaven leefgebieden.
 - Voer de vegetatie af, zodat het werkgebied onaantrekkelijk wordt als leefgebied.
 - Wacht na het maaien minimaal 48 uur met vervolgwerkzaamheden zoals het vergraven van grond.
 - Herhaal het ongeschikt maken van leefgebied (verwijderen van vegetatie) als vervolgwerkzaamheden na half mei moeten plaatsvinden en door hergroei van vegetatie opnieuw geschikt leefgebied van Grote bosmuis en Veldspitsmuis dreigt te ontstaan. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zorgt voor een regelmatige controle en geeft de uitvoerder instructies voor het aanvullend ongeschikt maken van leefgebied

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit buiten het belangrijkste broedseizoen (half maart – half juli). Laat in de periode half februari tot en met september altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen werkterreinen ongeschikt gemaakt worden voor broedvogels door bijvoorbeeld de vegetatie zeer kort te maaien of te frezen. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer werkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied (ter beoordeling van de ecologisch deskundige).

Amfibieën & reptielen

Muurhagedis

Voor werkzaamheden in populaties binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van Muurhagedis rond Maastricht geldt de Gedragscode niet en is een regulier ontheffingstraject van toepassing.

Voer werkzaamheden op locaties met uitgezette populaties Muurhagedis uit buiten de kwetsbare voortplantings- en overwinteringsperiode (globaal 1 april tot en met 15 mei en 1 september tot begin oktober). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief effect optreedt (bijvoorbeeld doordat ter plekke geen voortplanting of overwintering verwacht wordt), zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen.

Verjaag voorafgaand en eventueel tijdens de werkzaamheden hagedissen naar terreinen buiten de gevarenszone (tot 3 meter vanaf hart spoor). Vang en verplaats daarnaast eventueel dieren

naar een locatie buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Het verjagen, vangen en verplaatsen wordt door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) uitgevoerd.

Voor werkzaamheden met de hoogste dichtheden hagedissen bij voorkeur uit met zonnig weer, zodat dieren kunnen vluchten als de werkzaamheden plaatsvinden.

Overwinteringsgebieden Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad en leefgebied Ringslang, Zandhagedis, Hazelworm en Levendbarende hagedis.

Voer werkzaamheden in overwinteringsgebied van Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad en leefgebied van Hazelworm, Ringslang en Levendbarende hagedis alleen uit als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve overwinterings- en leefgebieden aanwezig en bereikbaar zijn (omgevingscheck). Als voldoende alternatieven beschikbaar zijn, dan zijn de volgende voorzorgsmaatregelen nodig om negatieve effecten tot een minimum te beperken:

- Markeer broeihopen van Ringslang en voorkom beschadiging.
- Faseer werkzaamheden in overwinteringsgebieden van Heikikker, Poelkikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Rugstreeppad en leefgebied van Ringslang, Hazelworm en Levendbarende hagedis door vestiging/ aanwezigheid van (overwinterende) amfibieën en reptielen te voorkomen op het moment dat schadelijke werkzaamheden uitgevoerd worden. De beoordeling van de geschiktheid van leefgebied voor amfibieën en reptielen wordt bepaald door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) en wordt onderbouwd in het ecologisch werkprotocol. De volgende voorzorgsmaatregelen zijn nodig voor reptielen en amfibieën:
 - Maak het werkgebied bovengronds ongeschikt als leefgebied van reptielen en amfibieën in de perioden november t/m februari (Heikikker, Alpenwatersalamander, Kamsalamander en Vinpootsalamander) of november tot en met maart (Poelkikker, Rugstreeppad, Ringslang, Hazelworm en Levendbarende hagedis) als deze soorten over het algemeen diep in de grond overwinterend aanwezig zijn:
 - Maai/ klepel de ondergroei kort door de dekking biedende vegetatie te verwijderen. Verwijder hierbij ook het maaisel.
 - Voorkom insporing van de grond door gebruik van rijplaten en vaste rijroutes.
 - Laat liggende, dode boomstammen, takkenbossen, bladhopen en broeihopen en andere aantrekkelijke plekken voor overwintering van amfibieën en reptielen ongemoeid.
 - Herhaal het ongeschikt maken van leefgebied (verwijderen van vegetatie) als werkzaamheden na half mei moeten plaatsvinden en door hergroei van vegetatie opnieuw geschikt leefgebied van reptielen en amfibieën dreigt te ontstaan. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zorgt voor een regelmatige controle en geeft de uitvoerder instructies voor het aanvullend ongeschikt maken van leefgebied.
 - Voer graafwerkzaamheden en het verwijderen van aantrekkelijke overwinteringsplekken voor reptielen en amfibieën vervolgens uit met begeleiding door de ecologisch deskundige (Kader 2.1) in de actieve periode (april t/m september) van amfibieën en reptielen. Voer daarop aanvullend ook geen grondroerende werkzaamheden uit op geschikte eiafzetplekken van Zandhagedis in de kwetsbare voortplantingsperiode (de periode half mei tot en met half september). Eventueel aanwezige reptielen en amfibieën worden verjaagd/ verplaatst naar een geschikte locatie buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Dag- en nachtvlinders

Zorg voor maatwerk op locaties met bijzondere soorten door plekken met verwachte/ vastgestelde voortplanting te sparen. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende soorten:

- Aardbeivlinder (Tormentil)
- Bruin dikkopje (Gewone rolklaver)
- Sleedoornpage (jonge opslag van Sleedoorn)
- Bruine eikenpage (jonge opslag van Eik)
- Veldparelmoervlinder (Smalle weegbree)
- Zilveren maan (Moerasviooltje)
- Teunisbloempijlstaart (Teunisbloem, Wilgenroosje, Basterdwederik en Grote kattenstaart)

Voer werkzaamheden op locaties met waardplanten in leefgebieden van Sleedoornpage en Teunisbloempijlstaart alleen uit als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve leefgebieden aanwezig en bereikbaar zijn (omgevingscheck). Als voldoende alternatieven beschikbaar zijn, dan zijn de volgende voorzorgsmaatregelen nodig om negatieve effecten tot een minimum te beperken:

- Laat een controle uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) naar de precieze voortplantingslocaties in de daarvoor geschikte periode. In de winterperiode zijn eitjes van Sleedoornpage te vinden en in juni-september zijn rupsen van Teunisbloempijlstaart te traceren.
- Verplaats in de winterperiode (delen van) de voortplantingslocaties van Sleedoornpage naar geschikte plekken buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Dit is mogelijk door sleedoorns met eitjes te verplanten naar geschikte locaties waar geen werkzaamheden plaatsvinden of takken met eitjes af te knippen en vast te binden aan geschikte struiken en bomen in de omgeving die gespaard blijven. Verwijder aansluitend het sleedoornstruweel zonder eiafzet, zodat het werkgebied ongeschikt wordt/ blijft voor vestiging van Sleedoornpage.
- Verplaats in juni -september de rupsen van Teunisbloempijlstaart naar geschikte plekken buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Maai aansluitend de vegetatie kort, zodat het werkgebied ongeschikt wordt voor vestiging van Teunisbloempijlstaart. Herhaal het ongeschikt maken van leefgebied (verwijderen van vegetatie) als vervolgwerkzaamheden in een later stadium moeten plaatsvinden en door hergroei van vegetatie opnieuw geschikt leefgebied van Teunisbloempijlstaart dreigt te ontstaan. De ecologisch deskundige (Kader 2.1) zorgt voor een regelmatige controle en geeft de uitvoerder instructies voor het aanvullend ongeschikt maken van leefgebied.

Zandhagedis

5.4 Slopen of renoveren gebouwen en kunstwerken in het kader van projecten

Slopen of renoveren gebouwen en kunstwerken in het kader van projecten

Werkzaamheden die onder de gedragscode vallen

- Sloop van relaishuizen, onderstations, (stations)gebouwen en andere gebouwen langs het spoor.
- Renovatie en (interne) verbouwing van relaishuizen, onderstations, stationsgebouwen en andere gebouwen langs het spoor.
- Sloop van onderdoorgangen, bruggen, landhoofden en niet watervoerende duikers.
- Werkzaamheden aan en vernieuwen van onderdoorgangen, tunnels, bruggen, landhoofden en niet watervoerende duikers.

Zie bijlage 5 voor een uitgebreide toelichting op de werkzaamheden en de reden van uitvoering.

Verwachte soort(groep)en

Zoogdieren en broedvogels.

Vorbereiding: doen van onderzoek

Voorafgaand aan de uitvoering wordt ecologisch onderzoek uitgevoerd (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) om na te gaan of het werkgebied (mogelijk) een functie heeft voor beschermde soorten.

Aangetroffen en te verwachten soorten bepalen welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn. Deze maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (conform de richtlijnen in paragraaf 3.2.3) die voorafgaand aan de werkzaamheden wordt opgesteld.

Algemene voorzorgsmaatregelen: altijd in acht nemen	Voer de werkzaamheden uit conform het opgestelde ecologisch werkprotocol. Houd het werkterrein zo klein mogelijk. Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is. Stel de rijsnelheid van machines zo af dat dieren zoveel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets (<6 km/h) gereden. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur van wegen, paden en sporen. Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen, slootkanten, houtsin- gels, bosjes en solitaire bomen. Zet - indien beschikbaar - natuurvriendelijk materieel en/ of sparende technieken in die zo min mogelijk verstoring veroorzaken (geluidsoverlast en betreding). Werk in één richting, zodat dieren kunnen vluchten. Voer werkzaamheden zoveel mogelijk bij daglicht uit. Bij toepassing van verlichting in nachte- lijke uren wordt verstoring naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen door gebruik van gerichte armaturen.
Voorkeursperiode werkzaamheden: al- leen bij aanwezigheid beschermde soorten	Jaarrond mogelijk, mits nesten van broedvogels en verblijfplaatsen van zoogdieren ontzien worden. In overleg met de ecologisch deskundig (Kader 2.1) kan het noodzakelijk zijn om werkzaamhe- den later te starten/ eerder te beëindigen (bijvoorbeeld door aanhoudende of intredende vorst). Mits goed onderbouwd wordt door de ecologisch deskundige dat er geen negatief ef- fect optreedt, zijn er ook mogelijkheden om de werkzaamheden eerder te starten/ later te beëindigen. Als het noodzakelijk is om naast werkzaamheden aan bebouwing ook kap van houtopstanden (paragraaf 5.1), werkzaamheden in het water (paragraaf 5.2) en of graafwerkzaamheden/ grond aanbrengen (paragraaf 5.3) uit te voeren, dan is het tevens noodzakelijk om de opge- nomen voorwaarden in deze paragrafen op te volgen.
Soortgerichte voor- zorgsmaatregelen: al- leen bij aanwezigheid beschermde soorten	<u>Zoogdieren</u> <i>Vleermuizen</i> Het verwijderen van kraamkolonies van vleermuizen en verblijfplaatsen van bijzondere vlee- muisoorten is niet toegestaan onder de Gedragscode Wet natuurbescherming voor ProRail. Het is noodzakelijk om ontheffing Wet natuurbescherming aan te vragen voor dergelijke acti- viteiten. De noodzaak wordt bepaald door de ecologisch deskundig (Kader 2.1). Verwijderen van zomer- en paar- en kleine winterverblijfplaatsen van Gewone en Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger en Gewone grootoorvleermuis is alleen toegestaan als een

ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn binnen het netwerk van verblijfplaatsen (omgevingscheck)/ het goed mogelijk is om alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden én het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn/ aanbieden van alternatieve nestplaatsen mogelijk is:

- Maak het gebouw of kunstwerk ongeschikt voor bewoning door vleermuizen in de maanden april-half augustus of oktober, buiten de kwetsbare paar- en overwinteringsperiode³ van vleermuizen. Onderbouwd afwijken is mogelijk door de ecologisch deskundige als een alternatieve periode beter geschikt is (bijvoorbeeld omdat vleermuizen afwezig zijn). Maak het gebouw of kunstwerk voorafgaand aan de sloop/ werkzaamheden ongeschikt voor bewoning van vleermuizen door passende maatregelen te nemen:
 - Ongeschikt maken van gebouwen of kunstwerken is mogelijk door bijvoorbeeld het plaatsen van vleermuisflappen, openzetten van deuren, het maken van tochtgaten in spouwmuren en verwijderen van dakpannen. De wijze van ongeschikt maken wordt in overleg met de ecologisch deskundige (Kader 2.1) bepaald. De wijze van ongeschikt maken wordt vastgelegd in het ecologisch werkprotocol.
 - Controleer of vleermuizen het gebouw of kunstwerk hebben verlaten na het ongeschikt maken. Neem extra maatregelen in overleg met de ecologisch deskundige (Kader 2.1) als de vleermuizen nog niet verdwenen zijn.
- Werken in de perioden november tot en met maart of half augustus tot en met september is alleen mogelijk als het gebouw of kunstwerk vooraf ongeschikt is gemaakt voor bewoning door vleermuizen in de periode maanden april-half augustus of oktober, buiten de kwetsbare paar- en overwinteringsperiode van vleermuizen (zie voor de werkwijze vorige punt).
- Zorg indien nodig tijdig voor voldoende, geschikte vervangende verblijfplaatsen (ter beoordeling ecologisch deskundige, Kader 2.1):
 - Gewone dwergvleermuis: vier geschikte houtbetonnen vleermuiskasten per verblijfplaats (in de omgeving aan te brengen aan gebouwen), vier inmetsekkasten in de nieuwbouw of het toegankelijk maken van de spouwmuur van de nieuwbouw met voldoende grote invliegopeningen (bijvoorbeeld open stootvoegen).
 - Ruige dwergvleermuis: vier geschikte houtbetonnen vleermuiskasten per verblijfplaats (in de omgeving aan te brengen aan gebouwen of bomen), vier inmetsekkasten in de nieuwbouw of het toegankelijk maken van de spouwmuur van de nieuwbouw met voldoende grote invliegopeningen (bijvoorbeeld open stootvoegen).
 - Laatvlieger: vier geschikte houtbetonnen vleermuiskasten per verblijfplaats (in de omgeving aan te brengen aan gebouwen), vier inmetsekkasten in de nieuwbouw of het toegankelijk maken van de spouwmuur van de nieuwbouw met voldoende grote invliegopeningen (bijvoorbeeld open stootvoegen).
 - Gewone grootoorvleermuis: vier geschikte houtbetonnen vleermuiskasten per verblijfplaats (in de omgeving aan te brengen aan gebouwen of bomen), vier inmetsekkasten in de nieuwbouw of het toegankelijk maken van de spouwmuur van de nieuwbouw met voldoende grote invliegopeningen (bijvoorbeeld open stootvoegen).
 - Rosse vleermuis: vier geschikte houtbetonnen vleermuiskasten per verblijfplaats (in de omgeving aan te brengen aan bomen).

Afwijking van de voorgeschreven typen verblijfplaatsen is mogelijk als de ecologisch deskundige (zie Kader 2.1) kan onderbouwen dat de alternatieve verblijfplaatsen minimaal vergelijkbaar of beter functioneren en minimaal even duurzaam zijn als de in de

³ Omdat de Gedragscode niet geldt voor kraamverblijfplaatsen zijn er bij het slopen/ renoveren van gebouwen geen situaties denkbaar waarbinnen rekening gehouden moet worden met het voortplantingsperiode van vleermuizen.

gedragscode opgenomen typen verblijfplaats voor de betreffende soort. De afwijking (inclusief onderbouwing) wordt vastgelegd in het Ecologisch werkprotocol.

- De ecologisch deskundige (zie Kader 2.1) legt de voorwaarden voor het plaatsen en onderhouden van de vervangende verblijfplaatsen vast in het ecologisch werkprotocol en geeft instructies voor het ophangen van de kasten/ hangt de kasten zelf op:
 - Vervangende voorzieningen zijn drie maanden (alleen ruige dwergvleermuis 1 maand) voorafgaand aan het verlies van de verblijfplaats aanwezig. Hierbij tellen alleen de maanden waarin vleermuizen actief kunnen zoeken naar alternatieve verblijfplaatsen (april tot en met oktober).
 - De vervangende voorzieningen worden binnen 200 meter afstand aangebracht ten opzichte van de verblijfplaats die verloren gaat.
 - Er is rekening gehouden met vrije aan- en afvliegroutes.
 - Er is rekening gehouden met variatie in oriëntatie ten opzichte van zonexpositie, voor een zo breed mogelijk aanbod van microklimaten in de kasten.
 - Er is rekening gehouden met de gewenste hoogte (>3 meter, alleen rosse vleermuis > 4,5 meter).
 - De instandhouding van de vervangende verblijfplaatsen is geborgd (bijvoorbeeld door opname in een beheer- of onderhoudsplan of onderhoud door een lokale vleermuiswerkgroep).

Steenmarter

Het slopen van bebouwing met verblijfplaatsen van Steenmarter is alleen toegestaan wanneer door de ecologisch deskundige is vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck) en het gaat om slechts één of enkele verblijfplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn:

- Sloop gebouwen met verblijfplaatsen van Steenmarter buiten de kwetsbare voortplantingsperiode in de periode september tot en maart. Zorg dat eventueel aanwezige steenmarters kunnen uitwijken door deze dieren vrije vluchtroutes te bieden.
- Sloop binnen de kwetsbare periode is alleen mogelijk als de steenmarters buiten de voortplantingsperiode (september tot en met maart) zijn verdreven uit de gebouwen. De ecologisch deskundige (zie Kader 2.1) kan verblijfsruimten inspecteren - eventueel onaantrekkelijk maken voor bewoning - en ongeschikt maken voor bewoning als blijkt dat steenmarters verdreven zijn (afsluiten toegangen gebouw). Zorg ook hier dat eventueel aanwezige steenmarters kunnen uitwijken door deze dieren vrije vluchtroutes te bieden.

Broedvogels

Voer werkzaamheden in broedbiotopen van vogels bij voorkeur uit in de periode half november t/m half februari (buiten het broedseizoen). Laat in de periode half februari tot en half november altijd vooraf een broedvogelcontrole uitvoeren door een ecologisch deskundige (Kader 2.1) om bewoonde nesten/ verdachte broedplekken op te sporen. Uitvoering van werkzaamheden is mogelijk als blijkt dat broedende vogels ontbreken of als blijkt dat broedvogels geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. In dat laatste geval worden aan te houden afstanden door de ecologisch deskundige vermeld in het ecologisch werkprotocol en waar nodig worden nesten (inclusief beschermingszones) gemarkeerd in het veld. Bij aanwezigheid van broedende vogels kunnen de werkzaamheden ook uitgesteld worden tot na het broedseizoen.

Fasering is ook mogelijk om vestiging/ aanwezigheid van broedvogels te voorkomen op het moment dat de werkzaamheden uitgevoerd worden. In de periode oktober t/m half februari kunnen gebouwen ontoegankelijk gemaakt worden voor broedvogels door bijvoorbeeld de

openingen in bebouwing dicht te zetten met rugvulling, borstels, fijnmazig gaas, doek of pur. In deze periode zijn broedende vogels afwezig. Voer werkzaamheden vervolgens uit in de broedperiode van vogels (april t/m september). Controleer voorafgaand aan de werkzaamheden wel of zich daadwerkelijk geen broedvogels gevestigd hebben in het werkgebied (ter beoordeling van de ecologisch deskundige).

Verwijderen van jaarrond beschermde nesten van vogels zoals Huismus, Gierzwaluw, Steenuil, Kerkuil en Grote gele kwikstaart is alleen toegestaan als een ecologisch deskundige (Kader 2.1) heeft vastgesteld dat er in de omgeving voldoende alternatieve en bereikbare nestplaatsen aanwezig zijn (omgevingscheck)/ het goed mogelijk is om alternatieve nestplaatsen aan te bieden én het gaat om slechts één of enkele nestplaatsen. De volgende mitigerende maatregelen zijn nodig als voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn/ aanbieden van alternatieve nestplaatsen mogelijk is:

- Sloop gebouwen/ kunstwerken met jaarrond beschermde nesten van vogels in de minst kwetsbare broedperiode voor Huismus (maart t/m augustus), Gierzwaluw (half april tot en met augustus), Kerkuil (jaarrond kunnen ze broeden, maar half maart tot en met oktober is de belangrijkste broedperiode) en Grote gele kwikstaart (half maart tot en met half augustus) of controleer of broedgevallen aanwezig zijn. Zorg dat eventueel aanwezige vogels kunnen uitwijken door de vogels vrije vluchtroutes te bieden.
- Werken in de broedperiode van vogels met jaarrond beschermde nesten is doorgaans alleen mogelijk als gebouwen/ kunstwerken vooraf ongeschikt zijn gemaakt als nestplaats:
 - Ongeschikt maken is alleen toegestaan buiten het broedseizoen van Huismus (september tot en met februari), Gierzwaluw (september tot en met half april), Kerkuil (na controle door de ecologisch deskundige, maar globaal november tot en met half maart) en Grote gele kwikstaart (half augustus tot en met half maart).
 - Ongeschikt maken is mogelijk door nestplaatsen te verwijderen of ontoegankelijk te maken bijvoorbeeld door het dichtzetten van gebouwen met rugvulling, borstels, fijnmazig gaas, doek of pur of het afdekken van kunstwerken met doeken/ fijn kippengaas. De wijze van ongeschikt maken wordt in overleg met de ecologisch deskundige (Kader 2.1) bepaald. De wijze van ongeschikt maken wordt vastgelegd in het ecologisch werkprotocol.
 - Zorg dat eventueel aanwezige vogels kunnen uitwijken door de vogels vrije vluchtroutes te bieden.
- Zorg indien nodig tijdig voor voldoende, geschikte vervangende nestplaatsen (ter beoordeling ecologisch deskundige, Kader 2.1):
 - Huismus: twee houtbetonnen nestkasten per nestplaats (in de omgeving aan te brengen), twee inmetselstenen in de nieuwbouw of in nieuwbouw geschikt dak waar vogelschroot verhoogd wordt aangebracht.
 - Gierzwaluw: vijf houtbetonnen nestkasten per nestplaats (in de omgeving aan te brengen) of vijf inmetselstenen in nieuwbouw.
 - Kerkuil: één houten nestkast per nestplaats/ roestplaats (in de omgeving aan te brengen).
 - Steenuil: drie houten nestkasten aan geschikte bomen/ gebouwen (in de omgeving aan te brengen).
 - Grote gele kwikstaart: twee houten nestkasten op geschikte plekken onder bruggen, duikers of ander watergebonden objecten (in de omgeving aan te brengen).
- De ecologisch deskundige (zie Kader 2.1) legt de voorwaarden voor het plaatsen en onderhouden van de vervangende nestplaatsen vast in het ecologisch werkprotocol en geeft instructies voor het ophangen van de kasten/ hangt de kasten zelf op:
 - Vervangende voorzieningen zijn voor de start van het broedseizoen aanwezig.
 - Er is rekening gehouden met in de Kennisdocumenten opgenomen maximale afstanden die genoemd zijn voor het plaatsen van de kasten.

- Er is rekening gehouden met vrije aan- en afvliegroutes.
- Er is rekening gehouden met de gewenste hoogte.
- De instandhouding van de vervangende nestplaatsen is geborgd (bijvoorbeeld door opname in een beheer- of onderhoudsplan of onderhoud door een lokale vogelwerkgroep).

Gewone grootoorvleermuis

Bijlagen

Bijlage 1: Begrippenlijst

Bijlage 2: Wet Natuurbescherming

Bijlage 3: Soorten waarvoor de gedragscode geldt

Bijlage 4: Beschrijving beheermaatregelen

Bijlage 5: Beschrijving kleinschalige ruimtelijke ingrepen

Bijlage 1

Begrippenlijst

Begrip	Toelichting
Algemene voorzorgsmaatregelen	Zorgplicht. Algemene preventieve maatregelen die voortkomen uit verantwoord handelen ten aanzien van planten en dieren. Zie ook artikel 1.1 van de Wet natuurbescherming Bijlage 2 van dit document.
Andere soorten	De soorten die genoemd zijn in bijlage A en B van de Wet natuurbescherming. Deze soorten zijn op grond van nationale bepalingen in Nederland beschermd.
Ecologisch deskundige	Onder een ecologisch deskundige verstaan wij een persoon die ecologisch advies verstrekt of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten en die schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis heeft.
Ecologisch werkprotocol	Voor het uitvoerend personeel bedoelde instructie, gebaseerd op de maatregelen en de voorzorg die moeten worden genomen vanwege de juridisch beschermde soorten die in het werkgebied voorkomen. Een ecologisch protocol geeft bijvoorbeeld aan waar het beschermde dier of de plant is aangetroffen, dat deze met een lint moeten worden gemarkeerd en dat het personeel moet worden geïnstrueerd dit terreindeel niet te betreden. Een ecologisch werkprotocol kan worden opgesteld per project of (groep van) activiteit(en).
Gunstige staat van instandhouding	Om te bepalen of soorten in een 'gunstige staat van instandhouding' zijn, wordt beoordeeld op een aantal criteria: • dat de populatie een levensvatbare component van de habitat (leefgebied) is en blijft; • dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort niet wezenlijk wordt verkleind; • en dat er een voldoende groot habitat blijft bestaan waarin de populaties van de soort zich op de lange termijn in stand kunnen houden; • en dat er een voldoende groot habitat blijft bestaan waarin de populaties van de soort zich op de lange termijn in stand kunnen houden.
Habitatrichtlijnsoorten	Soorten die genoemd zijn in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn. Deze soorten zijn in de gehele Europese Unie beschermd.

Jaarrond beschermde nesten	Nesten van vogels, zoals genoemd in de circulaire 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep' van de Dienst Regelingen van het Ministerie van EZ. Het betreft ongeveer 16 soorten. De nesten zijn het hele jaar door beschermd. Zie ook bijlage 2 en 3 van dit document.
Leefgebied	Het terrein waarvan een beschermde diersoort gebruik maakt bestaande uit onder meer verblijf- of nestplaatsen, foerageergebieden met voldoende voedsel, rust- en schuilplaatsen.
Omgevingscheck	Veldbezoek in combinatie met literatuuronderzoek om te analyseren of voor het te verwijderen leefgebied, de te verwijderen verblijfplaats of jaarrond beschermde nestplaats voldoende alternatieven beschikbaar zijn. Bij het bepalen van de beschikbaarheid van voldoende alternatieven wordt rekening gehouden met de volgende voorwaarden: - Eisen die de soort stelt aan het leefgebied of keuze voor verblijfplaats/ nestplaats. De geschiktheid van alternatieve leefgebieden of locaties voor alternatieve verblijfplaatsen en nestplaatsen kan doorgaans alleen in het veld worden bepaald. - De afstand die de soort kan afleggen (dispersieafstand). Deze afstand bepaalt de afstand tot het werkgebied waarbinnen naar alternatieven gezocht mag worden. - Voor de soort niet passeerbare barrières die zorgen dat bepaalde leefgebieden niet bereikbaar zijn. Aanwezigheid van barrières zorgt voor een ruimtelijke beperking van beschikbare alternatieven. Om te bepalen of voldoende alternatief leefgebied beschikbaar blijft, dient tijdens de werkzaamheden bij tijdelijk verlies minimaal xx % en bij permanent verlies minimaal xx % over te blijven binnen het omliggende en bereikbare leefgebied.
Ontheffing	Een ontheffing in de zin van de artikel 3.3 (vogels), 3.8 (Habitatrichtlijnsoorten) of 3.10 ('Andere soorten') van de Wet natuurbescherming.
Veldcheck	Veldbezoek door de ecologisch deskundige om de (verwachte) functie van bepaalde elementen voor beschermde soorten te bepalen.
Vogelrichtlijnsoorten	Alle in Nederland van nature in het wild voorkomende vogelsoorten. Deze zijn beschermd op basis van de Europese Vogelrichtlijn.
Wezenlijke invloed	Een negatieve invloed op de populatie ter plaatse die substantieel en (meestal) blijvend is.

Bijlage 2

Wet Natuurbescherming

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming (Staatsblad 2016) regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, soorten en houtopstanden. De volledige wettekst van de Wet natuurbescherming (Wnb) is te vinden op: <http://wet-ten.overheid.nl/BWBR0037552/>. Deze gedragscode is gebaseerd op artikel 3.31 van de Wet natuurbescherming en beperkt zich daarmee tot het onderdeel soortenbescherming van de Wet natuurbescherming. De artikelen 3.1 t/m 3.11 van de Wet natuurbescherming regelen de bescherming van soorten. De complete lijst met beschermde soorten is te vinden in bijlage 3 van deze gedragscode.

De bescherming onder de Wet natuurbescherming geldt overal in Nederland.

Beschermingsregimes en verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming kent drie verschillende beschermingsregimes voor beschermde soorten. Per beschermingsregime gelden verschillende verbodsbepalingen. De beschermingsregimes en bijbehorende verboden zijn te vinden in de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 en zijn hieronder toegelicht.

1. Beschermingsregime Vogelrichtlijn

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels zijn beschermd volgens het beschermingsregime van de Vogelrichtlijn (artikel 3.1 Wet natuurbescherming). De vogels zijn onderverdeeld in twee categorieën:

- Vogels met jaarrond beschermde nesten.
- Overige vogels wier nesten alleen tijdens het broedseizoen (periode van nestbouw, eileg, broeden en voeren van de jongen op het nest) zijn beschermd.

Voor vogels gelden de verbodsbepalingen in de onderstaande tabel.

Tabel B2.1 Verbodsbepalingen vogels

Vogelrichtlijn
Art 3.1 lid 1: Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.
Art 3.1 lid 2: Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
Art 3.1 lid 3: Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben.
Art 3.1 lid 4 en lid 5: Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

2. Beschermingsregime Habitatrichtlijn

Soorten die zijn beschermd op grond van de Habitatrichtlijn (bijlage IV) en de Verdragen van Bern (bijlage II) en Bonn (bijlage I) (artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming) vallen onder het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn. Voor deze soorten gelden de verbodsbepalingen in de onderstaande tabel.

Tabel B2.2 Verbodsbepalingen habitatrichtlijnsoorten

Habitatrichtlijn
Art 3.5 lid 1: Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
Art 3.5 lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen.
Art 3.5 lid 3: Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
Art 3.5 lid 2: Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.

3. Beschermingsregime andere soorten

Het derde beschermingsregime geldt voor ‘andere soorten’ (artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming). De andere soorten, ook wel aangeduid als nationaal beschermde soorten, zijn onderverdeeld in twee categorieën:

- Soorten waarvoor provinciaal geen vrijstelling geldt, en
- Soorten waarvoor provinciaal wel vrijstelling geldt.

Welke soorten zijn vrijgesteld verschillen per provincie. Voor deze ‘andere soorten’ gelden de verbodsbepalingen in de onderstaande tabel.

Tabel 2.3 Verbodsbepalingen andere soorten

Habitatrichtlijn
Art 3.10 lid 1a: Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
Art 3.10 lid 1b: Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Art 3.10 lid 1c: Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.
Art 3.10 lid 1a: Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.

Zorgplicht

Naast de verbodsbepalingen geldt de zorgplicht. In artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming is de zorgplicht opgenomen. De zorgplicht is een algemene verplichting en houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht neemt voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Dus ook voor niet beschermde soorten geldt de zorgplicht. Voldoende zorg houden betekent dat handelingen (en de voorbereiding hiervan) met nadelige gevolgen achterwege wordt gelaten, of maatregelen worden getroffen om schade te voorkomen en als schade niet kan worden voorkomen ervoor wordt gezorgd dat schade zoveel als mogelijk wordt beperkt, dan wel ongedaan wordt gemaakt.

Vrijstelling van ontheffingsplicht

De Wet natuurbescherming biedt voor handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd conform een goedgekeurde gedragscode een vrijstelling van de ontheffingsplicht (artikel 3.31). De gedragscode is vormvrij, maar dient te zijn gebaseerd op een of meer in de wet genoemde belangen. De gedragscode dient tevens door de Minister van Economische Zaken te zijn goedgekeurd.

Indien niet gewerkt wordt conform de gedragscode en verbodsbepalingen worden overtreden is een ontheffing nodig. De ontheffing kan alleen onder bepaalde voorwaarden worden verleend door het bevoegd gezag. Deze voorwaarden zijn hier niet uitgewerkt omdat door het werken volgens de gedragscode een vrijstelling geldt van de ontheffingsplicht.

Bijlage 3

Soorten waarvoor de gedragscode geldt

	Gedragscode van toepassing	
	Beheer en onderhoud	Ruimtelijke ingrepen
Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn		
<u>Vogels met jaarrond beschermde nestplaats</u>		
Boomvalk	Ja	Ja (omgevingscheck)
Buizerd	Ja	Ja (omgevingscheck)
Gierzwaluw	Ja	Ja (omgevingscheck)
Grote gele kwikstaart	Ja	Ja (omgevingscheck)
Havik	Ja	Ja (omgevingscheck)
Huismus	Ja	Ja (omgevingscheck)
Kerkuil	Ja	Ja (omgevingscheck)
Oehoe	Ja	Nee
Ooievaar	Ja	Ja (omgevingscheck)
Ransuil	Ja	Ja (omgevingscheck)
Roek	Ja	Ja (omgevingscheck)
Slechtvalk	Ja	Ja (omgevingscheck)
Sperwer	Ja	Ja (omgevingscheck)
Steenuil	Ja	Ja (omgevingscheck)
Wespendief	Ja	Nee
Zwarte wouw	Ja	Nee
<u>Vogels zonder jaarrond beschermde nestplaats</u>	Ja	Ja (omgevingscheck)
Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn		
<u>Planten</u>		
Groenknolorchis	Ja	Nee
Drijvende waterweegbree	Ja	Nee
Kruipend moerasscherm	Ja	Nee
Zomerschroeforchis	Nee	Nee

<u>Zoogdieren</u>		
Baardvleermuis	Ja	Nee
Bechsteins vleermuis	Ja	Nee
Bever	Ja	Ja (incidenteel gebruikte burchten, geen kraamburchten)
Bosvleermuis	Ja	Nee
Brandts vleermuis	Ja	Nee
Franjestaart	Ja	Nee
Gewone dwergvleermuis	Ja	Ja (omgevingscheck) ⁴
Gewone grootoorvleermuis	Ja	Ja (omgevingscheck) ⁴
Grijze grootoorvleermuis	Ja	Nee
Grote hoefijzerneus	Nee	Nee
Grote rosse vleermuis	Nee	Nee
Hamster	Nee	Nee
Hazelmuis	Nee	Nee
Ingekorven vleermuis	Ja	Nee
Kleine hoefijzerneus	Nee	Nee
Laatvlieger	Ja	Ja (omgevingscheck) ⁴
Lynx (euraziatische)	Nee	Nee
Meervleermuis	Ja	Nee
Mopsvleermuis	Ja	Nee
Noordse vleermuis	Nee	Nee
Noordse woelmuis	Ja	Ja (omgevingscheck)
Otter	Ja	Ja (omgevingscheck)
Rosse vleermuis	Ja	Ja (omgevingscheck) ⁴
Ruige dwergvleermuis	Ja	Ja (omgevingscheck) ⁴
Tweekleurige vleermuis	Ja	Nee
Vale vleermuis	Ja	Nee
Watervleermuis	Ja	Nee
Wolf	Nee	Nee
<u>Amfibieën en reptielen</u>		
Boomkikker	Ja	Nee
Geelbuikvuurpad	Nee	Nee
Gladde slang	Ja	Nee
Heikikker	Ja	Ja (met omgevingscheck)
Kamsalamander	Ja	Ja (met omgevingscheck)
Knoflookpad	Ja	Nee
Muurhagedis	Ja	Ja (met omgevingscheck)
Poelkikker	Ja	Ja (met omgevingscheck)
Rugstreeppad	Ja	Ja (omgevingscheck)
Vroedmeesterpad	Ja	Nee
Zandhagedis	Ja	Ja (omgevingscheck)

⁴ Geldt niet voor kraamverblijfplaatsen en belangrijke winterverblijfplaatsen

<u>Slakken en vissen</u>		
Houting	Ja	Nee
Platte schijfhoren	Ja	Ja (met omgevingscheck)
Steur	Nee	Nee
<u>Vlinders</u>		
Apollovlinder	Nee	Nee
Boszandoog	Nee	Nee
Donker pimperlblauwtje	Nee	Nee
Gentiaanblauwtje	Nee	Nee
Grote vuurvinder	Nee	Nee
Moerasparelmoervlinder	Nee	Nee
Pimperlblauwtje	Nee	Nee
Teunisbloempijlstaart	Ja	Ja (met omgevingscheck)
Tijmblauwtje	Nee	Nee
Zilverstreephooibeestje	Nee	Nee
<u>Kevers, libellen en haften</u>		
Brede geelrandwaterroofkever	Nee	Nee
Bronslibel	Nee	Nee
Gaffellibel	Ja	Nee
Gestreepte waterroofkever	Ja	Ja (omgevingscheck)
Gevlekte witsnuitlibel	Ja	Nee
Groene glazenmaker	Ja	Ja (omgevingscheck)
Mercurwaterjuffer	Nee	Nee
Juchtleerkever	Nee	Nee
Noordse winterjuffer	Ja	Nee
Oostelijke witsnuitlibel	Nee	Nee
Rivierrombout	Ja	Nee
Sierlijke witsnuitlibel	Ja	Ja (omgevingscheck)
Vermiljoenkever	Ja	Nee
Oeveraas	Nee	Nee
Beschermingsregime Andere soorten		
<u>Planten</u>		
Akkerboterbloem	Ja	Nee
Akkerdoornzaad	Nee	Nee
Akkerogentroost	Ja	Nee
Beklierde ogentroost	Nee	Nee
Berggamander	Nee	Nee
Bergnachtorchis	Ja	Nee
Blaasvaren	Ja	Nee
Blauw guichelheil	Ja	Nee
Bokkenorchis	Ja	Nee
Bosboterbloem	Nee	Nee
Bosdravik	Nee	Nee

Brave hendrik	Ja	Nee
Brede wolfsmelk	Ja	Nee
Breed wollegras	Nee	Nee
Bruinrode wespenorchis	Nee	Nee
Dennenorchis	Ja	Nee
Dreps	Ja	Nee
Echte gamander	Nee	Nee
Franjementiaan	Nee	Nee
Geelgroene wespenorchis	Nee	Nee
Geplooid vrouwenmantel	Nee	Nee
Getande veldsla	Nee	Nee
Gevlekt zonneroosje	Nee	Nee
Glad biggenkruid	Ja	Ja (omgevingscheck)
Gladde zegge	Nee	Nee
Groene nachtorchis	Nee	Nee
Groensteel	Nee	Nee
Groot spiegelklokje	Ja	Nee
Grote bosaardbei	Ja	Nee
Grote leeuwenklauw	Ja	Nee
Honingorchis	Nee	Nee
Kalkboterbloem	Nee	Nee
Kalketrip	Nee	Nee
Karthuizer anjer	Ja	Nee
Karwijselie	Nee	Nee
Kleine ereprijs	Nee	Nee
Kleine schorseneer	Nee	Nee
Kleine wolfsmelk	Ja	Ja (omgevingscheck)
Kluwenklokje	Ja	Nee
Knollathyrus	Nee	Nee
Knolspirea	Nee	Nee
Korensla	Ja	Nee
Kranskarwij	Nee	Nee
Kruiptijm	Nee	Nee
Lange zonnedaauw	Nee	Nee
Liggende ereprijs	Nee	Nee
Moerasgamander	Nee	Nee
Muurbloem	Ja	Nee
Naakte lathyrus	Nee	Nee
Naaldenkervel	Nee	Nee
Pijlscheefkelk	Ja	Nee
Roggelelie	Nee	Nee
Rood peperboompje	Nee	Nee
Rozenkransje	Nee	Nee
Ruw pazelzaad	Ja	Nee
Scherpkruid	Nee	Nee
Schubvaren	Ja	Nee
Schubzegge	Nee	Nee

Smalle raai	Ja	Nee
Spits havikskruid	Nee	Nee
Steenbraam	Nee	Nee
Stijve wolfsmelk	Ja	Nee
Stofzaad	Ja	Nee
Tengere distel	Nee	Nee
Tengere veldmuur	Nee	Nee
Trosgamander	Nee	Nee
Veenbloembies	Nee	Nee
Vliegenorchis	Nee	Nee
Vroege ereprijs	Nee	Nee
Wilde averuit	Ja	Nee
Wilde ridderspoor	Nee	Nee
Wilde weit	Ja	Nee
Wolfskers	Ja	Nee
Zandwolfsmelk	Ja	Nee
Zinkviooltje	Nee	Nee
Zweedse kornoelje	Nee	Nee
<u>Zoogdieren</u>		
Aardmuis	Ja	Ja
Boommarter	Ja	Ja (omgevingscheck)
Bosmuis	Ja	Ja
Bunzing	Ja	Ja
Damhert	Nee	Nee
Das	Ja	Ja (incidenteel gebruikte burchten, geen kraamburchten)
Dwergmuis	Ja	Ja
Dwergspitsmuis	Ja	Ja
Edelhert	Nee	Nee
Eekhoorn	Ja	Ja (omgevingscheck)
Egel	Ja	Ja
Eikelmuis	Nee	Nee
Gewone bosspitsmuis	Ja	Ja
Gewone zeehond	Nee	Nee
Grote bosmuis	Ja	Ja (omgevingscheck)
Grijze zeehond	Nee	Nee
Haas	Ja	Ja
Hermelijn	Ja	Ja
Huisspitsmuis	Ja	Ja
Konijn	Ja	Ja
Molmuis	Ja	Nee
Ondergrondse woelmuis	Ja	Ja
Ree	Ja	Ja
Rosse woelmuis	Ja	Ja
Steenmarter	Ja	Ja (omgevingscheck)
Tweekleurige bosspitsmuis	Ja	Ja

Veldmuis	Ja	Ja
Veldspitsmuis	Ja	Ja (omgevingscheck)
Vos	Ja	Ja
Waterspitsmuis	Ja	Ja (omgevingscheck)
Wezel	Ja	Ja
Wild zwijn	Nee	Nee
Woelrat	Ja	Ja
<u>Amfibieën en reptielen</u>		
Adder	Ja	Nee
Alpenwatersalamander	Ja	Ja (omgevingscheck)
Bruine kikker	Ja	Ja
Gewone pad	Ja	Ja
Hazelworm	Ja	Ja (omgevingscheck)
Kleine watersalamander	Ja	Ja
Levendbarende hagedis	Ja	Ja (omgevingscheck)
Meerkikker	Ja	Ja
Middelste groene kikker	Ja	Ja
Ringslang	Ja	Ja (omgevingscheck)
Vinpootsalamander	Ja	Ja (omgevingscheck)
Vuursalamander	Ja	Nee
<u>Vissen</u>		
Beekdonderpad	Ja	Nee
Beekprik	Ja	Nee
Elrits	Ja	Nee
Europese rivierkreeft	Nee	Nee
Gestippelde alver	Nee	Nee
Grote modderkruiper	Ja	Ja (omgevingscheck)
Kwabaal	Nee	Nee
<u>Dagvlinders</u>		
Aardbeivlinder	Ja	Nee
Bosparemoervlinder	Ja	Nee
Bruin dikkopje	Ja	Nee
Bruine eikenpage	Nee	Nee
Duinparemoervlinder	Ja	Nee
Gentiaanblauwtje	Nee	Nee
Grote paremoervlinder	Ja	Nee
Grote vos	Nee	Nee
Grote weerschijnvlinder	Ja	Nee
Iepenpage	Ja	Nee
Kleine heivlinder	Nee	Nee
Kleine ijsvogelvlinder	Ja	Nee
Kommavlinder	Nee	Nee
Sleedoornpage	Ja	Ja (omgevingscheck)
Spiegeldikkopje	Ja	Nee

Veenbesblauwtje	Nee	Nee
Veenbesparelmoervlinder	Nee	Nee
Veenhooibeestje	Nee	Nee
Veldparelmoervlinder	Ja	Nee
Zilveren maan	Ja	Nee
<u>Kevers en libellen</u>		
Beekrombout	Ja	Nee
Bosbeekjuffer	Ja	Nee
Donkere waterjuffer	Nee	Nee
Gevlekte glanslibel	Ja	Nee
Gewone bronlibel	Ja	Nee
Hoogveenglanslibel	Ja	Nee
Kempense heidelibel	Ja	Nee
Speerwaterjuffer	Ja	Nee
Vliegend hert	Ja	Nee

Bijlage 4

Toelichting beheermaatregelen

1. Maaien en klepelen van kruidachtige vegetaties op land (gras, ruigte, riet en pioniervegetatie)

- Maaien en afvoeren van graslanden, spoorbermen en rietstroken;
- Klepelen van graslanden, spoorbermen, rietstroken en jong struweel (< 3 jaar).

Het maaien en klepelen van spoorbermen is in de eerste plaats gericht is op veiligheid en toegankelijkheid van het spoor en is daarnaast bedoeld om verbossing tegen te gaan. Maaien en afvoeren ook om natuurwaarden in stand te houden en/of te verbeteren. Het gaat om extensief beheer: gemiddeld 2-3 keer maaien per groeiseizoen (afhankelijk van de voedselrijkdom en groeisnelheid). In principe wordt het maaisel afgevoerd, maar soms niet (vanwege de beperkte breedte of het steile talud van de spoorbermen). Ook de breedte van zones voor afvoeren wisselen per spoortraject. Verwijderen van jong struweel (o.a. bramen) ouder dan 3 jaar valt onder 5. 'Werzaamheden aan houtige gewassen'.

2. Begrazing

- Begrazing van graslanden en spoorbermen.

Begrazen (met name met geiten en schapen) kan plaatsvinden op geschikte locaties langs het spoor waar de spoorbermen breed genoeg zijn om als uitwijkplek te dienen bij langsrijdende treinen. Het gaat hier alleen om het begrazen met gehouden dieren.

Begrazing heeft dezelfde functie als het maaien en klepelen van de spoorbermen.

De gehanteerde begrazingsdruk wordt onderbouwd door een ecologisch deskundige.

3. Schonen van watergangen en maaien van oevers

- Schonen van watergangen, poelen en vijvers en maaien oevers.

Onder 'schonen' wordt verstaan het weghalen van drijvende waterbegroeiingen, maaien van (onder)waterbegroeiingen, het weghalen van afval, vrijhouden van duikers en maaien en afvoeren van oevervegetatie. Het gaat om doorgaande watergangen langs het spoor, maar ook om vijvers en poelen. Het regelmatig schonen en maaien is nodig voor het behoud van open water (biotoop) en de aan- of afvoerfunctie van watergangen. Schonen van de sloten kan jaarrond plaatsvinden, hoewel het onderhoud vooral in het najaar plaatsvindt. Het schonen van wateren draagt bij aan het behoud van het bestaande hydrologische systeem dat nodig is voor behoud van flora en fauna en/of voor voldoende drooglegging (voorkomen wateroverlast ten behoeve van de openbare veiligheid).

Indien schonen en maaien langer dan 5 jaar is uitgebleven, dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'ruimtelijke ingrepen' (zie bijlage 5 onder '2. Werkzaamheden in watergangen in het kader van projecten of achterstallig onderhoud').

4. Baggeren van wateren

- Baggeren van watergangen, poelen en vijvers

Het betreft hier werkzaamheden die tot doel hebben de afvoercapaciteit of het doorstroomprofiel van watergangen te behouden en/of te herstellen. Daarmee draagt dit beheer bij aan het functioneren van het bestaande hydrologische systeem dat nodig is voor behoud van flora en fauna en/of voor voldoende drooglegging (voorkomen wateroverlast t.b.v. openbare veiligheid). Doorgaans worden baggerwerkzaamheden niet jaarlijks uitgevoerd, maar het gaat wel altijd om watergangen die ook jaarlijks worden geschoond.

Afhankelijk van de snelheid waarmee vijvers en poelen verlanden is het periodiek baggeren nodig voor het behoud van dergelijke wateren. Indien baggeren langer dan 15 jaar is uitgebleven, dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'ruimtelijke ingrepen' (zie bijlage 5 onder '2. Werkzaamheden in watergangen in het kader van projecten of achterstallig onderhoud').

5. Werkzaamheden aan houtige opstanden

Het betreft hier alle terugkerende zaag- en knipwerkzaamheden aan bomen en struiken, onder andere:

- Kap van bomen;
- Dunnen in bos;
- Afzetten van struweel en bos (<15 jaar);
- Snoeien en scheren van heggen;
- Snoeien van klimplanten op geluidsschermen en andere objecten;
- Knotten of kandelaberen van bomen die daar tegen kunnen;
- Snoeien van takken;
- Verwijderen van bos- en struweelopslag (> 3 jaar) in open (heide)vegetatie.

Het gaat hierbij om bomen en struiken in bos en bosjes, singels, houtwallen, spoorbermen, struweel, hakhout en griend, plantsoen of op oevers van watergangen en om solitaire (knot)bomen en struiken. Werkzaamheden aan houtige beplanting zijn specifiek gericht op het in stand houden van houtopstanden of beheer om ongewenste verbossing (bijvoorbeeld opslag in heidevegetatie) tegen te gaan. Momenteel houdt ProRail op de meeste spoortrajecten rekening met het valbereik van bomen langs het spoor: bomen mogen niet hoger worden dan de afstand tot het spoor om te voorkomen dat de bomen bij incidenten (bijvoorbeeld hevige storm) op het spoor terecht komen en de openbare veiligheid (risico op aanrijdingen) in gevaar brengen. Inmiddels wordt door ProRail gewerkt aan een verandering van het beleid, waarbij meer wordt gekeken naar het specifieke veiligheidsrisico dat een boom oplevert en minder naar alleen de afstand tot het spoor/ hoogte van de boom. Ook is het snoeien en kappen van bomen en struiken langs het spoor vanuit veiligheidsoogpunt nodig om machinisten vrij zicht te geven op seinen en overgangen, beschikbaarheid en bereikbaarheid ten behoeve van hulpdiensten te garanderen en schade aan treinen te voorkomen. Verder is ook het snoeien en kappen van bomen langs toegangswegen en -paden nodig vanuit de openbare veiligheid (risico op vallende takken/ omvallende bomen).

Overigens valt het kappen van bomen - anders dan uit een oogpunt van beheer en onderhoud van de opstand - onder de categorie 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' (zie bijlage 5 onder '1. Werkzaamheden op spoorwegterreinen waarbij bomen, struiken en overige beplanting gekapt of gerooid worden). Het gaat specifiek om locaties waar een functiewijziging gewenst is. Voor dergelijke werkzaamheden geldt ook het onderdeel houtopstanden van de Wet natuurbescherming. De gedragscode dient niet als vrijstelling van de ontheffingsplicht of meldingsplicht voor het onderdeel houtopstanden.

6. Onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen, kasten en kunstwerken

Het betreft hier alle terugkerende onderhoudswerkzaamheden aan gebouwen, kasten en kunstwerken, onder andere (maar niet limiterend):

- Schoonspuiten en impregneren van bruggen, gebouwen en andere kunstwerken;
- Schilderwerk;
- Herstellen voegwerk;
- Herstellen dakgoten;
- Herstellen daken;
- Herstelwerkzaamheden aan duikers, bruggen, remmings- en geleidingswerken;
- Vervangen kozijnen, boeiplanken en ander houtwerk;
- Onderhoud aan installaties in gebouwen/kasten;
- Onderhoud aan technische constructies van faunavoorzieningen.

Beheer en onderhoud aan gebouwen, kasten en kunstwerken is nodig om deze elementen in stand en functioneel te houden en te voorkomen dat onveilige situaties ontstaan.

Verduurzamingsmaatregelen als het vervangen van daken en na-isolatie van spouwmuren vallen onder 'ruimtelijke ingrepen'. Ook voor het weren van vleermuizen, Huismus en Gierzwaluw uit spouwmuren, ruimten tussen dakpannen en dakbeschot en het vervangen van bruggen en duikers gelden de voorwaarden voor 'ruimtelijke ingrepen' (zie bijlage 5 onder '4. Werkzaamheden aan en vernieuwen van gebouwen, spoordragende en -kruisende kunstwerken en tunnels').

7. Onderhoud aan en vervangen van leidingen en kabels op bestaande tracés, inbouw en reparatie

- Graven en dichten van sleuven voor onderhoud en vervanging leidingen en kabels in de grond netten (ondergronds);
- Toevoegen of vervangen van kabels en leidingen/ werkzaamheden in kabelkokers (in de grond).

Leidingen en kabels vormen een belangrijk onderdeel van de infrastructuur van de sporen. Het onderhoud is nodig om de continuïteit en veiligheid van het treinverkeer te kunnen garanderen.

De werkzaamheden behelzen het graven en dichtgooien van sleuven t.b.v. onderhoud aan leidingen en kabels. Aan het maaiveld zijn de leidingen vaak met gras begroeid, soms ook met houtige gewassen en leidingen liggen vaak in de spoorberm of in of langs het schouwpad.

Als het gaat om nieuwe kabel- en leidingentracés of om kabeltracés op meer dan 1 meter afstand van bestaande tracés vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'ruimtelijke ingrepen' (zie bijlage 5 onder '3. Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten').

8. Onderhoud aan harde oevers

- Vervanging en herstel van damwanden, houten beschoeiing, palenrijen en andere vormen van harde oevers.

Het betreft werkzaamheden om bestaande objecten schoon te houden, te vervangen of te repareren. De werkzaamheden dienen gericht te zijn op het behoud van de bestaande situatie. De werkzaamheden zijn van belang om de stabiliteit van oevers (en daarmee de veiligheid) te garanderen.

Als het gaat om de aanleg van oeververdediging op plekken waar nu geen 'harde oevers' aanwezig zijn (functiewijziging), dan vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'ruimtelijke ingrepen' (zie bijlage 5 onder '2. Werkzaamheden op spoorwegterreinen en aan waterkruisende kunstwerken waarbij in het water gewerkt wordt').

9. Vervanging, reparatie en onderhoud aan hekken, afrasteringen, rasters, terreinmeubilair en (spoor-specifieke) faunavoorzieningen

- Reparatie en vervanging van hekken, afrasteringen en wild- en geleiderasters (inclusief poorten en vlucht-, uittreed- en terugkeervoorzieningen);
- Reparatie en vervanging van seinen, wissels, spoorbomen en andere terreinmeubilair.
- Vervanging en onderhoud van SpoorstaafFaunaPassages (SFP's), anti-zwanenvoorzieningen en 'ondersteunende' faunavoorzieningen als bijenhôtels, broeihopen en nestkasten.

Op de terreinen van ProRail zijn hekken, afrasteringen, wildrasters en terreinmeubilair (bijvoorbeeld bebording en seinen) aanwezig. De hekken, afrastering en wildraster voorkomen aanrijdslachtoffers onder dieren (bescherming van flora en fauna). Tevens gaan dergelijke hekwerken (onbevoegde betreding o.a. vandalisme, diefstal en suicide) tegen en dienen dus ook de openbare veiligheid. seinen, wissels, spoorbomen en ander terreinmeubilair zijn van belang om de veiligheid van machinisten (en treingebruikers) en weggebruikers van het omliggende wegennet te garanderen.

Als het gaat om nieuwe tracés voor rasters en nieuwe locaties voor terreinmeubilair vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'ruimtelijke ingrepen' (zie bijlage 5 onder '3. Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten').

10. Onderhoud van paden, wegen en ballastbed

- Maaien van onverharde en semiverharde paden en wegen;
- Periodiek schaven en egaliseren van zandpaden;
- Schoffelen/ aanvullen van schouw- en porfierpaden;
- Vernieuwen schouwpaden binnen het bestaande profiel;
- Onderhoud aan verhardingen en trappen (inclusief herbestrating);
- Bestrijden van onkruid met toegelaten methoden en middelen.

Onderhoud is gericht op het in stand houden van de bestaande functie of aanpassing aan de huidige veiligheidseisen van paden en wegen. Onderhoud aan paden en wegen is nodig om de veiligheid van de railinspecteurs en werkpersoneel te garanderen.

Als het gaat om nieuwe tracés voor paden en wegen vallen de werkzaamheden niet onder de categorie 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder de categorie 'ruimtelijke ingrepen' (zie bijlage 5 onder '3. Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten').

11. Herstellen en herprofilen van spoortaluds en -bermen na waterschade en (dreigende) schade door zoogdieren en invasieve planten

- Het weren en verdrijven/ inperken van dassen- en beverburchten, vossen- en konijnenholen in de spoorzone.
- Aanvullen van weggespoelde grond na hevige regenval of lekkages van leidingen.
- Ruim uitgraven groeiplaatsen invasieve planten (en eventueel aanvullen bodem).

Door o.a. hevige regenval, lekkage van leidingen en graafactiviteit van dassen, bevers, vossen en konijnen kunnen spoortaluds verzakken wat leidt tot onveilige situaties voor gebruikers van het spoor. Naast het optreden van een veiligheidsrisico t.a.v. spoorvervoer, kunnen hierdoor ook dieren bedolven raken. Daarnaast kunnen snel oprukkende exoten zoals diverse duizendknoopsoorten een bedreiging vormen voor de stabiliteit van het spoor.

De graafactiviteit van dassen, bevers, vossen en konijnen zorgt voor de vorming van omvangrijke gangenstelsels in de spoorzone. De graafwerkzaamheden kunnen leiden tot instabiliteit van het spoortalud, waardoor het talud kan verzakken. Als dergelijke instabiele locaties niet tijdig opgemerkt worden, kan dit leiden tot het ontsporen van de trein met ernstige gevolgen voor de treingebruikers van dien. Bestrijding bestaat uit het monitoren en

waar nodig verwijderen van holen van dassen, bevers, vossen en konijnen als sprake is van onveilige situaties voor mens en dier. Als dieren op zorgvuldige wijze uit hun holen zijn verdreven, worden de holen voorzichtig uitgegraven en worden de gangenstelsels aangevuld met grond. In het geval van verzakkingen worden de spoor-taluds weer geherprofileerd, zodat onderhoudsmedewerkers en inspecteurs (en eventueel te gebruiken machi-nes) zich veilig kunnen verplaatsen langs het spoor. Ook het aanvullen van weggespoelde grond na lekkage van leidingen of hevige regenval en het verwijderen (eventueel door het ruim uitgraven en weer aanvullen met schonen grond) van invasieve plantensoorten draagt bij aan de veiligheid langs het spoor.

Herstellen van spoortaluds om andere dan bovenstaande redenen vallen niet onder de categorie ‘bestendig be-heer en onderhoud’, maar onder de categorie ‘ruimtelijke ingrepen’ (zie bijlage 5 onder ‘3. Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten’).

12. Weren en verwijderen van (beginnende) ooievaarsnesten van bovenleidingportalen

- Het weren en verwijderen van ooievaarsnesten van bovenleidingportalen;
- Het betreden van terreinen door bevoegde personen en hun metgezellen ter bestrijding van ooievaarsnes-ten op bovenleidingportalen.

Ooievaarsnesten op de bovenleidingportalen kunnen leiden tot ernstige veiligheidsrisico’s voor het spoor. Bo-vendien lopen de dieren zelf ook risico’s, waardoor ook de bescherming van flora en fauna van toepassing is. Voor ooievaars geldt een sterk verhoogd risico op aanrijdingen en nesten met jongen kunnen op het spoor val-len. Ze kunnen geëlektrocuteerd worden.

Ooievaars bouwen hun nesten regelmatig bovenop de bovenleidingportalen. De nesten liggen wankel en kun-nen vallen door de trilling van een passerende/naderende trein (en het toenemende gewicht als de jongen steeds groter worden). Het nest kan op de voorruit van de trein vallen en de ruit breken en zorgen voor een ge-vaarlijke situatie voor de treinmachinist (en de treinpassagiers). Ook kan het treinverkeer in gevaar komen als een nest op het spoor terecht komt. Er kan kortsluiting ontstaan tussen draagkabel en portaal. Het portaal kan onder gevaarlijke elektrische spanning komen te staan. De bovenleiding kan slap komen te hangen en door de trein worden gegrepen, als de afspaninrichting geblokkeerd wordt door takken. Ook kunnen takken in wissels terecht komen, waardoor de wissels blokkeren en het treinverkeer gevaar loopt. Dat zou leiden tot grootscha-lige schade en stilleggen van het treinverkeer gedurende meerdere uren. Bestrijding bestaat uit het monitoren en verwijderen van beginnende nesten (eventueel in combinatie met verjagen) om te voorkomen dat ooievaars daadwerkelijk gaan broeden op de bovenleidingportalen.

Bijlage 5

Toelichting kleinschalige ruimtelijke ingrepen

1. Het kappen of rooien van houtige begroeiing in het kader van projecten of achterstallig onderhoud

Het kappen en rooien van bomen, struiken en overige beplanting kan samenhangen met het bouwrijp maken van een projectlocatie of het aanleggen van een tijdelijk werkterrein. Of de snoei- of kapwerkzaamheden zijn ingegeven om spoorbermen of -wegterreinen ingrijpend terug te brengen in de oorspronkelijke functionele staat. Het groenbeheer valt in dergelijke gevallen te kwalificeren als “ruimtelijke ingreep”. Het gaat dan om:

- achterstallig onderhoud (aan houtachtige begroeiing) als meer dan 15 jaar geen onderhoud heeft plaatsgevonden aan groen);
- Kap en rooien van bomen om projecten te realiseren.

Het gaat daarbij niet alleen om de kap van bomen, struiken en overige beplanting maar ook om het verwijderen van wortels. Het gaat hier specifiek niet om het periodiek verwijderen van bosopslag (bos jonger dan 15 jaar) of kap van bomen, struiken en overige beplanting op locaties die zich weer mogen ontwikkelen tot bos: dergelijke maatregelen vallen onder ‘beheer en onderhoud’.

2. Werkzaamheden in watergangen in het kader van projecten of achterstallig onderhoud

Het gaat hierbij om werkzaamheden op spoorwegterreinen en aan waterkruisende kunstwerken, waarbij in het water gewerkt wordt. Het gaat onder andere om:

- Achterstallig onderhoud van het water (als meer dan 5 jaar geen onderhoud heeft plaatsgevonden);
- Dempen, vergraven en verleggen van watergangen zoals spoorsloten;
- Aanpassen, vernieuwen en verwijderen van waterkruisende kunstwerken zoals spoordragende en -kruisende bruggen, landhoofden en watervoerende duikers.
- Aanleg nieuwe beschoeiingen en vervangen en aanleggen van remmings- en geleidingswerken, aanmeervoorzieningen en duikers.

Het gaat hier specifiek niet over het periodiek schonen of baggeren van wateren of klein onderhoud aan waterkruisende kunstwerken: dergelijke maatregelen die gericht zijn op het in stand houden van de bestaande functie vallen onder ‘beheer en onderhoud’.

3. Grondroerende werkzaamheden aan het spoor en in de spoorbermen in het kader van projecten

Het betreft werkzaamheden op spoorwegterreinen, waarbij aan het spoor gewerkt wordt en in de spoorbermen grond wordt vergraven of grond/ materiaal wordt aangebracht. Het realiseren van spoorse kleinschalige voorzieningen valt hier ook onder. Deze werkzaamheden kunnen bestaan uit de volgende activiteiten:

Werkzaamheden aan de spoorwegen:

- Vernieuwen, verwijderen, aanvullen en stoppen (opschudden) van ballast
- Aanleggen, realiseren, aanpassen, verplaatsen, saneren of vernieuwen van:
 - spoorstaven, dwarsliggers en wissels;
 - het sporenlayout op emplacementen en andere spoorwegterreinen;
 - spoorbogen (bochten in spoorwegen);
 - schouwpaden.

Werkzaamheden aan spoorse voorzieningen:

- Aanleggen, aanpassen, verplaatsen, saneren of vernieuwen van:
 - spoorwegovergangen, overweginstallaties, railinzetplaatsen;
 - seinpalen, lichtmasten, bovenleidingmasten, -portalen en -funderingen;
 - voedings- en treinbeveiligingskasten;
 - perrons en perronvoorzieningen, zoals bijvoorbeeld stationsmeubilair of liften;
 - geluidwerende constructies;
 - hekwerken, afrastering, inclusief toegangspoorten;
 - en andere kleinschalige spoorse bouwwerken, geen gebouw zijnde.

Overige aanlegwerkzaamheden op spoorwegterreinen (inclusief spoorberm):

- Aanleggen, aanpassen, verplaatsen, saneren of vernieuwen van:
 - drainagevoorzieningen;
 - duikers, ecoducten en kleine faunavoorzieningen;
 - verharding (o.a. aanleg servicepaden, serviceperrons, toegangswegen en stijgpunten, zoals hellingbanen en taludtrappen)
 - tijdelijke bouwwegen en werkerterreinen;
 - en andere daarmee gelijk te stellen aanlegwerkzaamheden.
- Realiseren of verplaatsen van nieuwe kabeltracés en kabelkokers.
- Graafwerkzaamheden in spoorbermen en of herprofilen van spoortaluds;
- Realiseren of verplaatsen van gebouwen, zoals relaishuizen, onderstations, wachtruimtes en andere spoor gerelateerde gebouwen.
- Aanleggen van nieuwe watergangen of watervoorzieningen (zoals spoorsloten)
- Aanplanten van houtachtige begroeiing (zoals bomen of struiken)

Als voorbereiding op het aanbrengen van grond of het aanbrengen van grond/ materiaal kan het mogelijk zijn dat bomen, struiken of beplanting gekapt/ gerooid moet worden (zie punt 1) of in aangrenzende wateren wordt gewerkt (zie punt 2). Veel van de werkzaamheden zijn nodig om veilig langs het spoor te kunnen werken of om veilig gebruik te kunnen maken van het spoor (openbare veiligheid). Een aantal werkzaamheden benoemen we specifiek.

Het vernieuwen van onderdelen van geleidingssystemen - ook wel aangeduid met 'bovenbouwvernieuwingen' - is periodiek nodig om de veiligheid op en langs het spoor te borgen. Door het gebruik van het spoor zijn spoorstaven en dwarsliggers aan slijtage onderhevig en op den duur aan vervanging toe. Ook het ballastmateriaal (steengruis) vraagt onderhoud. In het ballastmateriaal ontstaat geleidelijk aan vuilophoping. Vuilophoping vermindert de werking van de spoorbaan om het hemelwater af te voeren. Als gevolg neemt de draagkracht van de ondergrond en fundatie van de spoorbaanconstructie af. Dit beïnvloedt de stabiliteit van de bovenbouw. Daarnaast kunnen bijvoorbeeld spoorstaven, dwarsliggers en ballast verzakken of zijdelings verplaatsen door het gewicht en de trillingen van goederen- en reizigerstreinen, maar ook door inklinking van de bodem. Ook wissels en spoorwegovergangen en -installaties zijn regelmatig aan vervanging toe. Voor het vernieuwen van onderdelen van geleidingssystemen op het spoor zijn allerlei efficiënte machines ontwikkeld die het mogelijk maken om de werkzaamheden in zo min mogelijk werkgangen, in een zo kort mogelijke periode en met zo min mogelijk

overlast voor het treinverkeer uit te voeren. Voorbeelden van gebruikte machines zijn een vernieuwingstrein (<https://www.youtube.com/watch?v=czFavKylRG8>). Veel van dergelijke werkzaamheden worden uitgevoerd in de nachtelijke uren of in de weekenden tijdens een treinvrije periode (zie kader B5.1). Het vernieuwen van onderdelen van het geleidingssysteem is niet alleen nodig vanwege functionele eisen (bijvoorbeeld slijtage), maar kan ook nodig zijn vanwege introductie van innovaties of aanscherping van veiligheidseisen en regelgeving.

Kader B5.1 Treinvrije periode (TVP)

Het uitvoeren van werkzaamheden aan het spoor vraagt vaak om het inplannen van een treinvrije periode (TVP). In dat geval wordt het spoor buitendienst gesteld en rijden er geen treinen. Dit heeft veel impact op de dienstregeling. Reizigers kunnen dan niet rijden op het betreffende spoortraject en moeten omrijden of gebruik maken van vervangend openbaar vervoer dat wordt ingezet. Deze TVP's en de daaraan gekoppelde spoorse werkzaamheden staan soms op gespannen met de kwetsbare perioden van specifieke soorten. Idealiter wordt met het inplannen van de TVP rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de soorten of de gevoeligheid van het betreffende natuurgebied waar het spoor aan grenst. Maar in de praktijk blijkt dit niet altijd haalbaar, omdat er overlap kan zitten tussen kwetsbare perioden van soorten en de uitvoeringsperiode. Daarnaast spelen bij het inplannen van een TVP ook andere factoren.

Het inplannen van een treinvrijperiode (TVP) vergt circa 2 jaar. De lange doorlooptijd hangt samen met de complexiteit van een TVP-aanvraag en de toedeling van een tijdslot. Een TVP vraagt namelijk vooraf om landelijke afstemming met de gebruikers (personen- en goederenvervoerders) bij het bepalen van een geschikte datum. Daarnaast kunnen andere spoorse werkzaamheden die ook om een buitendienststelling van het spoor vragen mede van invloed zijn op de uiteindelijke TVP van het beoogde spoortraject waar de activiteit plaatsvindt. Bij het toedelen van TVP's is het uitgangspunt om alle spoorse werkzaamheden zoveel mogelijk te clusteren. Daarmee wordt verstoring van de dienstregeling tot een minimum beperkt. Dit is ook in het belang van de algehele verkeersveiligheid. Zowel de vervoerders als de reizigers ondervinden dan minimaal hinder van een tijdelijke buitendienststelling van het spoor.

Daarnaast vraagt een buitendienststelling van het spoor ook om logistieke voorbereiding. Er moet bijvoorbeeld tijdelijk vervangend vervoer worden geregeld (bijvoorbeeld bussen inzetten) om treinreizigers toch van A-B te kunnen brengen. Daarom worden TVP's vrijwel altijd in de weekenden uitgevoerd en zijn de TVP's vaak van korte duur (52 uur) of worden de TVP's ingepland in de schoolvakanties (veelal in de zomerperiode). Het toekenningsproces van een TVP beperkt de mogelijkheden om de gewenste uitvoeringsperiode optimaal af te stemmen op de kwetsbare perioden van soorten.

Onveilige situaties worden door ProRail continu gemonitord en waar nodig weggenomen. Afhankelijk van de intensiteit van het gebruik van een spoor worden de verschillende onderdelen van het spoorstelsel zoals o.a. spoorstaven, dwarsliggers, ballast, wissels en spoorwegovergangen regelmatig onderhouden en vernieuwd (gemiddeld eens per 10-15 jaar). Onderhoud is gericht op het in stand houden van de bestaande situatie of om te voldoen aan de huidige veiligheidseisen ten behoeve van een veilig en doelmatig gebruik van de hoofdspoorweginfrastructuur. Deugdelijk functioneren van de verschillende onderdelen van het spoorstelsel zoals o.a. spoorstaven, dwarsliggers, ballast, wissels en spoorwegovergangen is van groot belang om de verkeersveiligheid te garanderen en risico's op calamiteiten uit te sluiten.

Spoorbermen vragen soms om een beperkte aanpassing van het profiel om beter aan de sluiten op het vernieuwde schouwpad, of na het uitvoeren van graafwerkzaamheden voor verlegging van kabels of leidingen. Daarnaast kan herprofilering van de spoorberm of het spoortalud noodzakelijk zijn omwille van de baanstabieliteit.

Om ruimte te maken op spoorwegemplacements of spoorwegemplacements efficiënter in te delen worden regelmatig sporen herschikt op dergelijke terreinen. Hierbij worden bestaande sporen verwijderd, verlegd en/of nieuwe sporen aangelegd. Daarnaast kan het noodzakelijk zijn om op bepaalde tracés extra sporen aan te leggen of de spoorbogen aan te passen om daarmee een oplossing te bieden voor de drukte op het spoor of onveilige situaties te verminderen. Deze maatregel dient openbare veiligheid en verbetert de functionaliteit en het doelmatig gebruik van het spoor.

Aanleg van geluidswerende constructies zijn nodig om overlast voor omwonenden te beperken en dient daarmee de volksgezondheid. Aanleg van nieuwe hekwerken en afrasteringen is nodig ter bescherming van flora en fauna (vermindering aanrijdslachtoffers onder dieren) en dient de openbare veiligheid (vermindering suïcide en aanrijdslachtoffers onder dieren). Aanleg van faunapassages en eoducten dienen de bescherming van flora en fauna (verbinden leefgebieden).

4. Slopen of renoveren gebouwen en kunstwerken in het kader van projecten

Het gaat hier om werkzaamheden en vernieuwingen zoals:

- Sloop van relaishuizen, onderstations, (stations)gebouwen en andere gebouwen langs het spoor;
- Renovatie en (interne) verbouwing van relaishuizen, onderstations, stationsgebouwen en andere gebouwen langs het spoor;
- Sloop van onderdoorgangen, bruggen, landhoofden en niet watervoerende duikers;
- Werkzaamheden aan en vernieuwen van onderdoorgangen, tunnels, bruggen, landhoofden en niet watervoerende duikers.

Sloop van gebouwen is nodig als deze niet meer voldoen aan hun functie en renoveren en verbouwen niet mogelijk of voor de hand liggend is. Werkzaamheden aan of vernieuwen van gebouwen en kunstwerken is aan de orde om te blijven voldoen aan hun functie en de bouw- en veiligheidseisen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om asbestsanering.

Het gaat hier specifiek niet om maatregelen die zijn gericht op instandhouding van de bestaande functie: dergelijke maatregelen vallen onder 'beheer en onderhoud'.